

FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ A ÚSTAVNÍ PÉČE

Ing. Ivana Kejíková

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Ing. Ivana KEJÍKOVÁ
Osobní číslo: H118451
Studijní program: N 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Formy náhradní rodinné a ústavní péče

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím diplomové práce bude práce zaměřena:

- analýzu forem náhradní rodinné péče v ČR
- porovnání náhradní rodinné péče u nás a v zahraničí
- profesionální náhradní péče - novela zákona

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na zjištění vědomí veřejnosti o náhradní rodinné péči.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ZÁKON 2/1993Sb., Listina základních práv a svobod
ZÁKON 94/1963Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
ZÁKON 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy, ve znění pozdějších předpisů
ZÁKON 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
BOŤOVÁ, A. a kol., Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v ČR, Brno: TRIADA 2008
KONEČNÁ, H., Na cestě za dítětem Praha: Academia 2000
KOVÁŘÍK, J., a kol. Náhradní rodinná péče v praxi. Praha: Portál 2000
MATEJČEK, Z., LANGMEIER, J., Výpravy za člověkem. Praha: Odeon 1981
MATEJČEK, Z., Osvojení a pěstounská péče Praha: Portál 2002
NAKONEČNÝ, M., Sociální psychologie. Praha, Academia 1999
PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B., Psychologie dítěte, Praha: Portál 2000
ŠKOVIERA, A., Dilemata náhradní výchovy, Praha: Portál 2007
VÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie: dětství, dospělost stáří Praha: Portál 2000

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Alena Plšková

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2013

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Múhlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jázl, Ph.D.
vedoucí katedry

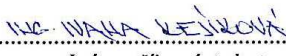
PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 21.5.2015

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výsledku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem diplomové práce je: „Formy náhradní rodinné a ústavní péče.“ Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části nás diplomová práce seznamuje s významem rodiny pro dítě, jejím fungováním a poukazuje na to, čím může být funkčnost rodiny narušena. Zaměřuje se na popis jednotlivých forem náhradní rodinné a ústavní péče. Zvýšená pozornost je v teoretické části věnována transformaci systému péče o ohrožené děti a schváleným novelám zákonů. V praktické části byl pomocí dotazníkového šetření proveden výzkum, ve kterém byla zjišťována informovanost veřejnosti o nově schválené novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Klíčová slova:

Rodina, náhradní rodinná péče, ústavní péče, sociálně-právní ochrana dětí, profesionální pěstounská péče, transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti, novelizace

ABSTRACT

The topic the thesis is: „Forms of foster and institutional care.“ The work is dividend into two parts – theoretical and practical. The teoretical part introduces the importace of the family for the child, its operation and points to Chat may impair the function of the family. It focuses on the description of various forms of foster care and institutional care. Increased attention is paid to the transformation of the systém of care for children in need and approved amendments to laws. The practical part presents a research conducted through a questionnaire survey assessing public awareness of newly approved amendment to the law on social and legal protection of children.

Keywords:

Family, foster care, institutional care, social and legal protection of children, professional foster care, transformation and unification of the systém of care for children in need, the amendments

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za odborné vedení práce, poskytování rad a metodickou pomoc při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině a svým kolegům za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé diplomové práce a které si nesmírně vážím.

Ing. Ivana Kejíková

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA.....	11
1.1 SOUČASNÁ RODINA.....	12
1.2 FUNKCE RODINY	14
1.3 RODINA NEPLNÍČÍ SVOU FUNKCI.....	18
1.4 VÝZNAM RODINY PRO DÍTĚ	19
1.5 SANACE RODINY	21
2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE.....	25
2.1 OSVOJENÍ.....	25
2.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	28
2.3 PORUČENSTVÍ	32
2.4 OPATROVNICTVÍ	32
2.5 HOSTITELSKÁ PÉČE	33
3 ÚSTAVNÍ PÉČE	34
3.1 DĚTSKÉ DOMOVY PRO DĚTI DO 3 LET A DĚTSKÁ CENTRA.....	35
3.2 DĚTSKÝ DOMOV	36
3.3 DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU.....	36
3.4 VÝCHOVNÝ ÚSTAV	37
3.5 DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV	37
3.6 ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI VYŽADUJÍCÍ OKAMŽITOU POMOC	38
3.7 DOMOVY PRO DĚTI SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM.....	39
4 NÁHRADNÍ PÉČE V ZAHRANIČÍ	40
4.1 NÁHRADNÍ PÉČE NA SLOVENSKU.....	40
4.2 NÁHRADNÍ PÉČE VE VELKÉ BRITÁNII.....	44
5 TRANSFORMACE SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI.....	49
5.1 SNAHY O ZMĚNU SYSTÉMU NÁHRADNÍ VÝCHOVY	50
5.2 NÁRODNÍ STRATEGIE OCHRANY PRÁV DĚTÍ – PRÁVO NA DĚTSTVÍ	56
5.3 NOVELA ZÁKONA Č. 109/2002 SB.	58
5.4 NOVELA ZÁKONA Č. 359/1999 SB.	60
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	72
6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	73
6.1 METODIKA, CÍL VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	73
6.2 VÝBĚR RESPONDENTŮ.....	74
6.3 VLASTNÍ VÝZKUM	75
6.4 ANALÝZA ZÍSKANÝCH VÝSLEDKŮ, PREZENTACE.....	75
ZÁVĚR	93
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	95
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	104
SEZNAM OBRÁZKŮ	105
SEZNAM TABULEK.....	106
SEZNAM PŘÍLOH.....	107

ÚVOD

*„Nejlepší výchovná metoda pro dítě:
obstarat mu dobrou matku“
CH. Morgenstern*

Rodina je původní a nejdůležitější sociální skupina, která je základním článkem sociální struktury a základní ekonomickou jednotkou. Je založena na manželství či pokrevním příbuzenství. Její členové si navzájem poskytují morální a materiální pomoc.

Rodina většinu z nás provází od začátku našeho života až do konce. Právě z ní čerpáme zkušenost, poskytuje nám pocit jistoty, bezpečí, lásky a především péči. V rodině se připravujeme na náš budoucí samostatný život. Ne však každý má to štěstí prožít svůj život v kruhu vlastní rodiny.

V České republice vyrůstá přibližně 20 tisíc dětí (což je asi 1% všech dětí) mimo vlastní rodinu. V případě, že dítě nemůže vyrůst ve vlastní rodině, má stát povinnost zajistit dítěti náhradní péči, ať ústavní nebo v lepším případě rodinnou.

Podle výzkumů psychologů, především prof. Matějčka, je ústavní péče pro zdravý vývoj dítěte to nejhorší. Proto mnozí odborníci z oblasti náhradní rodinné péče usilují o změnu v systému náhradní péče. Tato změna by se měla týkat rozšíření stávající formy náhradní rodinné péče o další možnost rodinné výchovy, a to o profesionální pěstounskou péči.

Téma „*Formy náhradní rodinné a ústavní výchovy*“ jsem si vybrala z důvodu osobního zaujetí touto problematikou a také z důvodu osobní zkušenosti s rodinou, která přijala do pěstounské péče dvě děti. O problematiku péče o ohrožené děti, která mně připadá velmi zajímavá, jsem se začala zajímat už při zpracování své bakalářské práce.

Cílem diplomové práce je nastínit, jak důležitá je rodina pro dítě. Podat ucelený přehled o formách náhradní rodinné a ústavní péče. Zvláštní pozornost bude věnována transformaci systému péče o ohrožené děti. Nejvíce mě zajímalo, jaká je informovanost veřejnosti o nové možnosti péče o ohrožené děti – o pěstounské péči na přechodnou dobu.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část práce je strukturovaná do pěti hlavních částí.

První kapitola je věnována rodině, jejímu vymezení a charakteristickým znakům v dnešní době. Zaměřuji se na funkce, které by měla rodina plnit a zároveň také na to, jakým způsobem mohou být tyto funkce narušeny. Zmíním se o významu rodiny pro dítě, o psychických potřebách dítěte a o současné krizi rodiny. Závěr první kapitoly tvoří otázka sanace rodiny.

Druhá kapitola je věnovaná současnému systému náhradní rodinné péče. Jedním ze základních práv dítěte je právo mít svou rodinu a šťastně v ní vyrůstat. Bohužel ne vždy je to možné. Náhradní rodinná péče je jednou z forem péče o dítě, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. V této kapitole uvádím podrobný popis jednotlivých forem náhradní rodinné péče o dítě.

Třetí kapitola se zabývá náhradní ústavní péčí. Poskytuje přehled jednotlivých zařízení systému ústavní výchovy.

Ve čtvrté kapitole se věnuji náhradní péči v zahraničí. Popisuji stav náhradní péče na Slovensku, kde vývoj této péče byl shodný s naší republikou do r. 1993 a systému náhradní péče ve Velké Británii, která je nám dáována za vzor v péči o ohrožené děti.

Pátá část diplomové práce se zabývá transformací systému péče o ohrožené děti. Popisuji snahy státních i nestátních organizací o změnu tohoto systému, které předcházely schválení tolik očekávané novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí. V závěru této kapitoly se věnuji nově schváleným novelám zákonů o sociálně-právní ochraně dětí a o výkonu ústavní péče nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Tyto novely byly schváleny v průběhu roku 2012.

V praktické části jsem pomocí dotazníkové metody zjišťovala u oslovených respondentů z řad laické veřejnosti informovanost o nově schválené novele o sociálně-právní ochraně dětí a jejich názory na profesionální pěstounskou péči.

Při zpracování diplomové práce jsem vycházela z odborné literatury, internetových zdrojů a z legislativy, které se touto problematikou zabývají.

Náhradní péče, ať už rodinná nebo ústavní, je jednou z významných oblastí společenského života, která úzce souvisí se sociální pedagogikou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina hraje v životě každého z nás velmi důležitou roli. Rodina je dle prof. Matějčka jedním ze základních předpokladů zdravého duševního vývoje dítěte, jak uvádí ve své knize *Rodiče a děti*.

Rodina je nejstarší lidskou společenskou institucí. Dle Augusta Comta je to spojovací most mezi jedincem a společností. Je to přirozené prostředí pro růst, spokojený vývoj a ochranu dětí. Je to prostředí, které má nárok na ochranu ze strany státu a společnosti.

Rodina je v tradičním užším pojetí skupina lidí, která je navzájem spojená pokrevními pouty nebo právními svazky (sňatek, adopce).¹

Rodina je malá primární sociální skupina lidí, která umožňuje vzájemné soužití mezi dvěma partnery, soužití rodičů a jejich dětí, vztahy mezi příbuznými.

Rodina je nejdůležitější organismus, ve kterém dochází k předávání hodnot z generace na generaci, je to nejvýznamnější socializační činitel. Je to nepostradatelná instituce jak pro dítě, tak i pro dospělého člověka.

Rodinu můžeme také charakterizovat jako živý organismus s vlastní identitou a místo, kde žijí lidé. Je to strukturovaný celek jehož smyslem, účelem a náplní je utvářet relativně bezpečný a stabilní prostor pro všechny členy. Je to přirozené prostředí, do kterého se člověk rodí.²

„Rodina dítěti zprostředkovává sociokulturní zkušenost individualizovaně a pro ni specifickým způsobem. Učí je dovednostem sociální komunikace, řeči, způsobům uvažování a hodnocení, normám a žádoucím způsobům chování ve formě rolí.“³

Základní rodina má ve své ideální podobě otce, matku a jedno nebo více dětí. Rodina zajišťuje mnoho činností - zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o jejich zdraví, vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, ovlivňuje je, usměrňuje a podporuje.⁴

¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál 2003, s. 187

² KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál 2008, s. 80

³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum 1996, s. 6

⁴ KRAUS, Blahoslav; POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido 2001, s. 79

Rodina se stará o rozvoj emocí, vůle, schopností, zručnosti a návyků. V rodině se formuje osobnost a hodnotová orientace jedince.⁵

Rodinu lze tedy definovat různým způsobem. Jednoznačné vymezení pojmu rodina je téměř nemožné. Jinak na rodinu nahlíží psycholog, jinak sociolog a jinak právník. Ať tyto definice vychází z jakéhokoliv oboru je dáno, že rodina je nejdůležitější prostředí pro dítě. Má-li se dítě vyvíjet ve zdravou osobnost a pro daný stát a společnost osobnost užitečnou, musí vyrůstat v prostředí stálém, vřelém a citově příznivém. Toto vše mu poskytuje právě rodina. Je jedno, jestli se jedná o jeho biologickou rodinu a nebo rodinu s náhradními rodiči. Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky chová, u koho cítí pocit bezpečí a pocit životní jistoty.

1.1 SOUČASNÁ RODINA

Česká rodina prošla v posledních letech zajímavým vývojem. Poválečné období a také sedmdesátá léta minulého století byly ve znamení sňatkového boomu a období, kdy se narodilo nejvíce dětí. Lidé vnímali rodinu jako formu seberealizace.

Po roce 1989 se rodinné chování našich občanů změnilo. Od devadesátých let minulého století neustále klesá počet sňatků a počet narozených dětí.

V osmdesátých letech byl průměrný věk vstupu do prvního manželství u mužů 24 let a u žen 21 let. Co nejrychlejší vstup do manželství dával snoubencům totiž naději na získání vlastního bytu či výhodné novomanželské půjčky. V polovině devadesátých let byl průměrný věk snoubenců: muž – 26 let a žena – 24 let.

V současné době se věková hranice ještě posunula. Sňatky a narození dětí jsou odkládány na vhodnější dobu tj. na dobu, až mladý člověk dokončí vzdělání a postaví se na vlastní nohy.⁶

Rodina se neustále mění, vyvíjí, a reaguje na změny společenských, kulturních a ekonomických podmínek.

⁵ LACA, Slavomír. *Sociální pedagogika*. Brno: IMS Brno 2011, s. 77

⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství 1997, s. 35-36

Mezi základní znaky současné rodiny patří:

- společné soužití má řadu alternativ (manželství na zkoušku, partnerství, kdy oba mají vlastní domácnost, matka s dítětem, o jehož existenci biologického otce neinformuje, dlouholetý trvalý vztah s dětmi bez formální stránky manželství). Jednotlivec si nechává prostor pro změnu na základě svobodného rozhodnutí, nechce se „obětovat“ pro rodinu.
- nízká stabilita rodiny (vysoká rozvodovost). Rozvodovost se promítá i do složení domácností a rodin. Následkem rozvodu vzniká neúplná rodina s dětmi, domácnost jednotlivce nebo jiná doplněná znovu složená úplná rodina. Česká republika patří mezi státy s vysokou rozvodovostí
- odklad uzavření prvního manželství do vyššího věku (muži okolo 30 let, ženy 28,1 let)
- odsouvání rodičovství na pozdější období. Na základě takového rozhodnutí dochází ke snižování porodnosti. Odsunutím rodičovství na pozdější dobu má za následek neochotu měnit dosavadní životní styl bez dětí, opustit kariéru a nebo se vyskytnou zdravotní problémy související s vyšším věkem žen. Odsouvání rodičovství souvisí se změnou hodnotové orientace a s negativními důsledky transformace a omezením státní podpory rodinám
- akceptace dvoukariérové rodiny, kde je dítě zplozeno, ale péče o něj je předána někomu jinému, nejčastěji prarodičům
- výchovné působení rodičů je z větší části nahrazeno institucemi
- dochází k omezování bezprostředních kontaktů mezi partnery a mezi dětmi a rodiči následkem celkového životního způsobu, chybí tím důležitý aspekt společně vykonávaných činností, společné trávení volného času, mění se životní hodnoty

- specifická mužská a ženská role je na základě různých vlivů stále více stírána⁷
- kontinuálně jsou udržovány mezigenerační kontakty většinou jen mezi dvěma generacemi (dětmi a rodiči). Prarodiče často žijí samostatně, nesdílejí společnou domácnost. Vzájemné kontakty mezi dětmi a prarodiči jsou vázány na zprostředkovávání střední generací. Přitom vzájemný kontakt mezi dětmi a prarodiči je velice důležitý, neboť prarodiče přinášejí do výchovy dětí klid, rozvahu a moudrost a děti jim poskytují pocit sounáležitosti, spontánnosti a veselí⁸
- zanedbatelná není ani sílící diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně. Mnoho domácností se pohybuje v nižších příjmových pásmech, je velká zadluženost. Tato skutečnost má vliv na socializační proces (např. děti ze sociálně slabých rodin jsou často terčem šikany. Do složité situace se dostávají především mladé rodiny s dětmi.⁹

1.2 FUNKCE RODINY

Rodina je nejstarší společenská skupina, která poskytuje svým členům útočiště před veřejným světem. Každému z jeho členů poskytuje pocit jistoty a bezpečí, pocit domova v kruhu nejbližších. Umožňuje mu jeho tělesný, duševní a duchovní rozvoj.

V závislosti na vývoji společnosti se měnil i vývoj funkcí rodiny. Se změnami společenských podmínek, některé funkce rodiny ustupovaly do pozadí nebo zcela zmizely, jiné nabývaly na závažnosti. V současné době rodina plní tyto funkce:

- a) **biologicko-reprodukční funkce:** *„má význam jak pro společnost jako celek, tak také pro jedince, kteří rodinu tvoří. Pro svůj zdárný rozvoj potřebuje společnost stabilní reprodukční základnu. Proto je také v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní.“¹⁰*

V současné době je tato funkce částečně narušena odkládáním rodičovství na pozdější dobu, vlastní seberealizací obou rodičů. V rodinách s nižšími příjmy je

⁷ GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti, člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2011, s. 106-108

⁸ VÝROST, Jozef ; SLAMĚNÍK, Ivan. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál 1998, s. 306

⁹ KRAUS, Blahoslav ; SÝKORA, Petr. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS Brno 2009, s. 34

¹⁰ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál 2008, s. 81

bráno rodičovství jako přepych. Stále více partnerů plánuje jedináčka. Přibývá mladých lidí, kteří volí jinou cestu než výchovu dětí. Závažným jevem dnešní doby je fakt, že roste počet párů, kde je snížena plodnost jednoho z partnerů a přirozená reprodukce je nahrazena reprodukcí asistovanou

- b) **sociálně-ekonomická funkce:** chápe rodinu jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. „Její členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu svého povolání a současně se rodina stává významným spotřebitelem, na němž je závislý trh.“¹¹ V rámci rodinného systému se pak realizuje řada rozhodnutí týkajících se využití finančních prostředků, investic, což má významný sociální charakter.¹² Pro rodinu a společnost je také důležité, kolik dětí se v rodině nachází, jakého vzdělání rodiče dosáhli a jakou profesi vykonávají. Porucha ekonomické funkce rodiny se projevuje v hmotném nedostatku rodiny, což je důsledkem větší nezaměstnanosti a nebo také zvyšováním nákladů rodiny. „*Ekonomická funkce zaznamenala také posun ve směru určitého návratu k té podobě, kdy rodina představovala samostatnou ekonomickou jednotku.*“¹³
- c) **ochranná funkce:** spočívá v zajišťování životních potřeb (biologických, hygienických, zdravotních) všech členů rodiny. V posledních desetiletích tuto funkci na sebe z části přebíral stát (důchodové a nemocenské pojištění, domovy důchodců atd.). Od r. 1990 je však rodina opět na této funkci více zainteresována a předpokládá se větší účast rodiny na jejím plnění (finanční spoluúčast při léčbě, očkování).¹⁴
- d) **sociálně-výchovná funkce:** je to funkce mluvící o rodině jako o první sociální skupině, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné v dané společnosti. Tato funkce spočívá v opravdovém zájmu o dítě a péči o něho, v jeho výchově, porozumění jemu a jeho potřebám a snaha o jejich uspokojování. Rodina poskytuje dítěti základní orientaci v okolním

¹¹ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál 2008, s. 81-82

¹² KRAUS, Blahoslav; POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk, prostředí, výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido 2001, s.80

¹³ KRAUS, Blahoslav; SÝKORA, Petr. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS Brno 2009, s. 35

¹⁴ KRAUS, Blahoslav; SÝKORA, Petr. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS Brno 2009, s. 35

světě. Důležitou úlohu zde hraje socializace v rodině, ve které dítě není jen pasivním členem, ale uplatňuje také svou vůli, zájmy a přání.

„Rodinná socializace je nejen prostorem pro socializaci dítěte a v převážné míře také dalších členů rodiny, ale také je modelem pro osvojování sociálních rolí muže, ženy, otce a matky, a tak se promítá do budoucí reprodukční rodiny.“¹⁵

Rodina od prvních měsíců života předává dítěti sociální hodnoty, normy a pravidla, způsoby komunikace, způsoby uvažování a řešení situací. Působení rodiny se také projevuje v komunikaci, ať už verbální nebo neverbální. Rodina vytváří předpoklady pro porozumění dítěte a kvalitu jeho dorozumívání. Rodina tvoří základ pro herní aktivity, učení a pozdější pracovní návyky.

„Rodiče poskytují svému dítěti v průběhu společných aktiv model chování dvou pohlavních pólů zastoupených v přírodě. Jakékoliv nahrazování rodičů v jeho prvních letech života komplikuje dítěti do značné míry chápání signálů, které mu okolní svět vysílá, nejsou-li mu předem zprostředkovány v přirozené interakci s rodiči.“¹⁶

Existuje však mnoho příčin, které tuto funkci narušují. Mezi základní příčiny patří např.: rodiče dávají přednost v hierarchii svého hodnotového systému jiným hodnotám než dětem, což je zaměření rodičů na vlastní kariéru. Nedostatek času omezuje jejich kontrolu nad výchovou dítěte. Mnoho rodičů se tak větší části svých povinností zbavuje a přesouvá je na pedagogy. Mezi další poruchy této funkce patří, když rodinu založí mladí a nezralí lidé. Ti nejsou většinou s to, zabezpečit dětem alespoň přiměřený vývoj. A v neposlední řadě socializační funkci rodiny přejímají masmédiá a skupiny vrstevníků

- e) **rekreace, relaxace, zábava:** aktivity tohoto typu se týkají všech členů rodiny. Jak rodina plní tuto funkci se projeví tím, jak její členové tráví volný čas, dovolené, jaké mají zájmy. Odpočinek a obnova tělesných a duševních sil patří k rostoucím

¹⁵ KRAUS, Blahoslav; POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk, prostředí, výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido 2001, s. 80-82

¹⁶ GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti, člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2011, s. 110

funkcím rodiny. Rodina plní kompenzační prostředí proti světu povinností, požadavků a nároků.

- f) **emocionální funkce:** je pro rodinu zásadní a nezastupitelná. Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné a tak potřebné citové zázemí, pocit lásky a bezpečí, pocit jistoty, a tak podstata a smysl nemohou být nikdy proměněny.¹⁷ Tato funkce zajišťuje harmonický život rodiny i pocit celkového uspokojení a životního naplnění pro všechny její členy. Bohužel v poslední době, z důvodu rozvodů, rozvratů rodiny, zaneprázdněnosti členů rodiny a nezájmem rodičů o děti, je tato funkce plněna jen s velkými obtížemi. Je všeobecně známo, že absence jednoho z rodičů má neblahý vliv na emocionální a sociální vývoj dítěte. Porucha emocionální funkce má vliv na celý sociálně – výchovný proces, protože dítě je poznamenáno ztrátou citového zázemí a pocitu bezpečí a jistoty. Porucha emocionality má také vliv na biologicko – reprodukční funkci. Nezodpovědnost v sexuálním životě dává možnost narození neplánovaných, nechtěných dětí a nebo dětí, pro které není připraveno vhodné prostředí a ani péče.¹⁸

Můžeme říct, že v současné době nabyly na významu především dvě funkce rodiny, které jsou nepochybně základní a rozhodující, totiž přinášet citové uspokojení všem svým členům a připravit dítě pro život v dané společnosti. To znamená, že v rodině nesmí nikdo žít na úkor jiného a pokud chceme dítě připravit dobře na vstup do života, musí rodina dobře fungovat a rodiče by měli být dobrým vzorem pro dítě.¹⁹

Funkčnost rodiny ovlivňují především faktory osobnostně podmíněné. Záleží na vyhodnocení jednotlivých situací. Zdroj negativní situace v rodině lze spatřovat spíše v určitých osobnostních rysech, které korelují s manželskou nespokojeností.²⁰

Další faktory, které mohou ovlivňovat funkčnost rodiny jsou aktuální vlivy mající pro rodinu bezprostřední význam např.: zdravotní problémy, nezaměstnanost, finanční problémy, bytová problematika.

¹⁷ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál 2008, s. 83

¹⁸ DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum 1986, s. 15

¹⁹ MATĚJČEK, Zdeněk; DYTRYCH, Zdeněk. *Nevlastní rodiče, nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing 1999, s. 132

²⁰ VÝROST, Jiří; SLAMĚNÍK, Ivan. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál 1998, s. 328

1.3 RODINA NEPLNÍ SVOU FUNKCI

Jestliže rodina selhává ve svých základních funkcích nebo není schopna všechny své funkce plnit, jedná se o tzv. poruchu rodiny. „*J. Dunovský poruchy rodiny definuje jako situaci, kdy rodina v různé míře neplní základní požadavky a úkoly dané společenskou normou a vyjádřené v očekávání na přiměřené začlenění jejich členů do společnosti.*“²¹

Je to možné vyjádřit selháním některého člena nebo členů rodiny, jež se projevuje v nedostatečném naplňování některých nebo všech základních rodinných funkcí.

„*J. Dunovský vypracoval pro potřeby praxe diagnostický nástroj hodnotící funkčnost rodiny sledovaného dítěte, který se opírá o hodnocení osmi diagnostických kritérií.*“²²

Je to složení rodiny, stabilita rodiny, sociálně-ekonomická situace, osobnost rodičů, osobnost sourozenců, osobnost dítěte, zájem o dítě a péče o dítě. Na základě hodnocení jednotlivých rodin, rozlišujeme čtyři typy rodin:

- a) **funkční rodina** – zde je zajištěn dobrý vývoj dítěte a jeho prospěch
- b) **problémová rodina** – v této rodině se projevují závažnější poruchy některé nebo všech funkcí, které však vážněji neohrožují vývoj dítěte. Rodina je schopna tyto problémy řešit vlastními silami nebo na základě krátkodobé pomoci zvenčí
- c) **dysfunkční rodina** – je chápána jako rodina, kde porucha některé nebo všech funkcí rodiny vážně ohrožují vývoj a prospěch dítěte, nebo poškozují rodinu jako celek. Tyto poruchy není rodina schopna sama zvládnout. Jsou nutná opatření zvenčí (sanace rodiny)
- d) **afunkční rodina** – poruchy funkcí rodiny jsou tak velké, že rodina přestává plnit svůj základní úkol, dítě může být ohroženo v samotné existenci. Sanace rodiny je zde zbytečná. Pro vývoj dítěte je nejlepší odebrat ho z této rodiny.²³

„*Poruchy rodičovství vznikají tím, že rodiče nemohou, neumějí nebo nechtějí dělat to, co je pro zdárný vývoj dítěte potřebné.*“²⁴

²¹ GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti, člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2011, s. 117

²² GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti, člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2011, s. 117

²³ GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti, člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2011, s. 117

²⁴ GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti, člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2011, s. 117

Rodiče, kteří se o dítě nemohou starat – důvody spočívají v nepříznivých přírodních podmínkách a situacích (různé katastrofy, devastace a znečištění prostředí), v poruchách fungování celé společnosti (války, bída, nezaměstnanost)) a dále v poruchách fungování celého rodinného systému (nemoc, úmrtí).

Rodiče se neumějí nebo nedovedou starat - důvody lze hledat především v rodinném systému a pak v jedincích samotných. Jde o situace, kdy rodiče nejsou schopni dětem zabezpečit alespoň přiměřený vývoj a uspokojit jeho základní potřeby na základě vlastní nezralosti a neschopnosti. Rodiče nejsou schopni zabezpečit vývoj dítěte i vlivem zvláštních situací jako je např.: handicapované dítě, dítě přijaté do náhradní rodiny, rozvod rodičů. Do této kategorie je možno zařadit i situace, kdy rodiče nejsou schopni přijmout základní společenské normy. Patří sem i situace, kdy je po rozvodu bráněno rodičem, který má dítě ve vlastní péči ve styku s druhým rodičem.

Rodiče se nechtějí starat o dítě – rodiče neposkytují dítěti potřebnou péči, neplní si náležitě rodičovské povinnosti. Příčinou je zde porucha jejich osobnosti (psychopatie, maladaptace, disharmonický vývoj) a v některých případech i dítě opouštějí. Péči o dítě lze hodnotit jako nedostatečnou, žádnou nebo škodlivou, což se jedná o zanedbávání dítěte jak v oblasti sociální, tak psychické.

Rodiče dítě týrají a zneužívají – rodiče mají k dítěti nepřátelský až hostilní vztah. Vědomě dětem ubližují, týrají. Dítě je celkově ohroženo na fyzickém i duševním zdraví, může dojít i ke smrti dítěte.

Rodiče se o dítě nadměrně starají – nadměrná péče vede k rozmazlování a nepřipravenosti na budoucí vlastní samostatný život.²⁵

1.4 VÝZNAM RODINY PRO DÍTĚ

Rodina má pro dítě nezastupitelný význam, má rozhodující vliv na rozvoj jeho osobnosti, a to jak v oblasti tělesné, duševní, tak i sociální. Dítě se do ní rodí a osvojuje si zde základní vzorce chování, návyky, dovednosti a strategie, které jsou pak důležité pro jeho

²⁵ GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti, člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2011, s. 118

orientaci ve společnosti. A to jak v pozitivní smyslu, tak i v negativním. Rodina, sociální vztahy v ní a způsob výchovy budou pro dítě základem, ze kterého bude vycházet, až si založí vlastní rodinu.

Aby byl dítěti zajištěn optimální vývoj po všech stránkách, musí být rodina schopna uspokojit jeho základní potřeby.

Základní potřeby dítěte lze rozdělit na:

- a) biologické – výživa, teplo, čistota
- b) psychické – potřeba jistoty, vědomí vlastní identity, potřeba otevřené budoucnosti
- c) sociální – potřeba lásky, bezpečí

Každé dítě potřebuje dospělé vychovatele – rodiče, kteří k němu mají vřelý citový vztah. Tento vztah není pouze jednostranný, ale oboustranný, při kterém dochází k vzájemnému uspokojování psychických potřeb mezi rodiči a dětmi.

Důležitá je:

- a) **potřeba stimulace** – každý z rodičů by měl své dítě podněcovat tak, aby stále vývojově postupovalo ke kvalitnějším a vyšším typům reakcí, aby jeho nervová soustava mohla pracovat naplno. Je potřeba dítě zásobovat podněty v náležitém množství, kvalitě a proměnlivosti. Jedná se vlastně o to, aby náš život nebyl jednotvárný, prázdný a nudný. Rodiče by neměli čekat, až dítě zahájí aktivitu, ale stimulovat ho k ní sami. Je to schopnost rodičů dítě podněcovat tak, aby neustále postupovalo k vyšším typům reakcí, projevů a chování. Dítě je předmětem výchovného působení rodičů, ale i dítě může vychovávat své rodiče
- b) **potřeba smysluplného světa** – je důležité, aby působící stimuly a podněty nebyly neuspořádané a chaotické. Je nutné, aby se z podnětů staly poznatky, zkušenosti a pracovní strategie. Jedná se tedy o základní podmínky pro učení. Rodiče dítěti formují denní rituály, promluvy, hry, svět se pro něho stává smysluplnějším a dítě má pocit sounáležitosti s ním
- c) **potřeba životní jistoty** – nejvíce je tato potřeba naplňována v citových a sociálních vztazích. Nejbezpečněji se dítě cítí tam, kde má kolem sebe někoho, kdo ho má rád. Má vedle sebe někoho, na koho se může spolehnout, obrátit, má zkrátka po svém

boku někoho ze „svých“ nejbližších lidí a tím získává i životní jistotu. Toto samozřejmě platí i pro rodiče, kteří také potřebují pocít jistoty. Dítě je schopno rozvíjet se jen ve stabilním prostředí. Pokud takové prostředí není, dítě ztrácí zájem o vlastní aktivity a snaží se jakoby hájit zbytky stability a jistoty systému

- d) **potřeba pozitivní identity a vlastní společenské hodnoty** – naplnění této potřeby je důležitou podmínkou pro rozvoj zdravého a sebevědomého dítěte a pro osvojení si společenských rolí a hodnot. Formování vlastní identity, vlastního já je úzce spjato se vztahem k primárně pečující osobě (matce, popřípadě otci). Význam vlastní osoby a hodnoty si každý nejvíce uvědomuje, pokud nás někdo potřebuje
- e) **potřeba otevřené budoucnosti** – uspokojení této potřeby nám umožňuje žít v čase, od minulosti do budoucnosti, na něco se těšit, o něco se snažit. Člověk potřebuje mít neustále něco před sebou, nějakou perspektivu, motivaci nebo cíl, aby mohl plodně žít a pracovat. U dětí žijících v ústavech je typické, že se nemají na co těšit a k čemu směřovat, že kontinuita života, ale i ročních období je jim vzdálená.²⁶

„Význam rodiny v životě dítěte je nenahraditelný. Pro vývoj dítěte je však kromě objektivního stavu rodiny důležité i to, jak rodinu subjektivně vnímá, jak chápe své rodiče, jak se vyrovná se svou minulostí a k jaké budoucnosti bude směřovat.“²⁷

1.5 SANACE RODINY

Význam rodiny je v životě dítěte nenahraditelný. Bohužel, jsou ale rodiny, které na základě různých situací (např. existenční nejistota, strach ze ztráty bydlení, nejisté vztahy v rámci užší i širší rodiny apod.) nemohou plnit všechny své funkce. Pokud rodina neplní všechny funkce znamená pro své členy, zvláště pak pro děti, velmi vážné nebezpečí, protože je svou dysfunkcí zasahuje na těch nejcitlivějších místech. Dítě, které vyrůstá v takto narušené rodině, je ohrožené dítě. Můžeme říct, že ohrožené dítě potencionálně ohrožuje

²⁶ GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti, člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2011, s. 115-116

²⁷ UHLÍKOVÁ Petra. *Rodiče a rodina v životě dítěte*. In: Služby pro rodinu a děti. Sborník příspěvků ze semináře konaného dne 16.8.2011 [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí 2011 [cit. 2012-10-01] ISBN 978-80-7421-041-9. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/13088/sbornik.pdf>

svět, protože mu do budoucna budou chybět patřičné dovednosti, návyky a morální zásady.²⁸

V takovém případě by rodině měla být poskytována pomoc formou sanace rodiny.

„Základním znakem tohoto stupně péče o dítě je cílevědomá sociálně – terapeutická intervence v rodině, jejímž cílem je, aby v rodině (tj. v její sociálněekonomické situaci, ve vnitřním uspořádání, ve vzájemných vztazích jejích členů a především ve vztahu k dítěti) došlo k takovým změnám, které by dítěti umožnily jeho další příznivý psychosociální vývoj.“²⁹

„Základním principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.“³⁰

Sanace rodiny – to jsou postupy podporující fungování rodiny. Sanace rodiny by měla být první metodou, souborem opatření, sociální službou, která je poskytována nebo ukládána rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je vážně ohrožen. Sanace může pomoci především v rodinách, kde zůstávají zachovány citové vazby a kde jsou relativně dobré vztahy. Je vhodná u rodin, kde zanedbávání dítěte je v menší míře.

Hlavním cílem sanace rodiny je předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku. Jedná se o rozličné činnosti směřující k odvrácení možnosti odebrání dítěte mimo rodinu. Pokud je dítě umístěno do ústavní výchovy dochází ke zprostředkování kontaktů mezi dítětem a rodinou. A v neposlední řadě je snaha o jeho navrácení domů, do své rodiny.³¹

Sanace rodiny se týká jak formálních, tak i obsahových stránek rodičovství. Mnozí rodiče dětí ohrožených odebráním považují otázky rodičovství za soukromou záležitost. Zároveň však vnímají, že nedostatky v těchto oblastech jsou riziky pro odebrání dítěte. Hned od začátku spolupráce mezi rodinou a zodpovědnými pracovníky musí mít rodiče pocit, že

²⁸ HELUS, Zdeněk. *Vyznat se v dětech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1987, s. 44

²⁹ Středisko náhradní péče. *Sociálně-právní ochrana dítěte v praxi* [online]. Středisko náhradní rodinné péče ©2009–2011 [cit. 2012-09-09]. Dostupné z:

http://www.nahradnirodina.cz/socialne_pravni_ochrana_ditete_v_praxi.html

³⁰ BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny (sociální práce s dysfunkčními rodinami)*. Praha: Portál 2008, s. 18

³¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Sanace rodiny* [online]. MPSV 2008 [cit. 2012-09-22]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5587>

je jim nasloucháno bez pocitu zahanbení, že budou povzbuzováni a podporováni na cestě k obnovení funkčnosti rodiny.³²

Aby rodina mohla být sanována, je zapotřebí:

- sestavit multidisciplinární tým pro sanaci rodiny, jehož členy jsou pracovník sociálně-právní ochrany dětí, pracovník centra pro sanaci rodiny, pracovník zařízení pro výkon ústavní výchovy je-li dítě umístěno mimo rodinu a další odborníci (psycholog, učitel, lékař)
- rodiče i dítě musí vědět, že jsou zařazeni do programu sanace rodiny a podílet se na přípravě sanačního plánu, který obsahuje cílový stav rodiny, ke kterému sanační kroky směřují, časový harmonogram, minimální časový úsek, po kterém bude hodnocena efektivita plánu a znaky, podle kterých bude tato efektivita hodnocena
- role a úkoly každého člena týmu jsou známy všem zúčastněným, tým pracuje podle předem domluvených pravidel.

Ne však každé rodině je možno pomoci na základě její sanace.

Mezi situace, kdy sanace rodiny není vhodným řešením patří:

- dítě je obětí zvlášť krutého zacházení ze strany rodičů
- rodiče nemají k dítěti žádný citový vztah
- rodiče jsou alkoholici, drogově závislí a odmítají léčbu
- rodiče mají psychiatrické onemocnění
- rodiče jsou částečně zbaveni způsobilosti k právním úkonům
- rodiče nesouhlasí se spoluprací na sanaci rodiny.³³

V České republice se na sanaci rodiny podílí Občanské sdružení STŘEP - české centrum pro sanaci rodiny, které bylo založeno v r. 1995. Základním cílem tohoto sdružení je zlepšení rodičovských dovedností a sociálních podmínek v rizikových rodinách dětí ohrožených odebráním nebo již umístěných v ústavních zařízeních. Pomáhá rodičům najít cestu, jak pro své dítě zajistit bezpečný a stabilní domov.

³² BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny (sociální práce s dysfunkčními rodinami)*. Praha: Portál 2008, s. 21

³³ BECHYŇOVÁ, Věra, KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny (sociální práce s dysfunkčními rodinami)*. Praha: Portál 2008, s. 18-21

STŘEP tedy umožňuje dětem, aby nemusely být odebrány z domova do ústavů, aby se mohly z ústavů bezpečně vrátit zpět domů a pomáhá rodičům, aby dokázali vytvořit a udržovat zázemí domova.

V České republice jsou tři střediska STŘEPu a to v Praze, Kladně, Berouně.

2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Každé dítě má přirozené právo na rodiče, výchovu, individuální vývoj a vzdělání. Je zcela přirozené, že se po narození dítěte o něho starají jeho rodiče. Rodiče své dítě s láskou opatrují, hýčkají a uspokojují jeho základní bio-psycho-sociální potřeby. Pokud rodič v této roli selže, děti nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině a nemůže jim být poskytnuta odpovídající výchova a péče, je nutné se o tyto děti postarat. Děti ztrácejí své pevné zázemí, jistotu, bezpečí a lásku. Jsou i případy, kdy rodiče své dítě opustí úplně.

Dle Úmluvy o právech dítěte (zákon č. 104/1991 Sb.) má dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí takovému dítěti v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči. Řešením může být buď náhradní rodinná péče nebo ústavní péče. Náhradní rodinná péče má vždy přednost před péčí ústavní.

Náhradní rodinná péče je jednou z forem péče o dítě, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Hlavním důvodem pro umístění dítěte do náhradní rodinné péče je ztráta nebo selhání jeho vlastní rodiny v plnění základních funkcí. Rodiče buď zemřeli anebo žijí, ale o dítě se nemohou, nechtějí a nebo neumějí starat (sociální osiření dítěte).³⁴

K 31.12.2011 bylo v náhradní rodinné péči 14 976 dětí.³⁵

2.1 OSVOJENÍ

Dítě, které vlastní rodiče ztratilo a nebo se rodiče o dítě nechtějí starat, potřebuje pro svůj zdravý vývoj rodinné prostředí, které je naplněno láskou, vzájemnou důvěrou, podporou a úctou. V tomto případě se pro dítě jeví jako nejlepší forma náhradní péče - osvojení. Do osvojení jsou předávány především děti, u kterých se předpokládá méně problémový

³⁴ RADVANOVÁ, Senta; KOLUCHOVÁ, Jarmila. a kol. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1980, s. 18

³⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí* [online]. MPSV © 2011, ISBN 978-80-7421-049-5 [cit. 2013-01-25]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13613/rocenka_2011.pdf,

zdravotní a psychomotorický vývoj, a které je možné předat do náhradní rodinné péče především v raném věku, je-li vyřešen právní vztah s původní rodinou.³⁶

Osvojení je v našem státě nejvyšší možnou formou náhradní rodinné péče. Na základě osvojení získávají lidé – osvojitelé – stejná práva (ale i povinnosti), jaké mají ke svým dětem biologičtí rodiče (práva a povinnosti biologických rodičů na základě osvojení zanikají). Také vztahy mezi dítětem a příbuznými osvojitelů se stávají příbuzenskými dle zákona.

Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl.

V naší republice existují dvě základní formy osvojení:

- a) osvojení I.stupně – zrušitelné
- b) osvojení II.stupně – nezrušitelné

ad a) zrušitelně lze osvojit dítě bez ohledu na věk, tj. ihned po uplynutí tříměsíční předadopční péče. Osvojitelé se zapisují do rodného listu dítěte místo jeho biologických rodičů. Zrušit osvojení v budoucnu může soud ze závažných důvodů na základě návrhu osvojitele nebo zletilého osvojence. Zrušením osvojení vznikají opět práva a povinnosti původní – biologické – rodiny vůči dítěti.

Tento typ osvojení je využíván u dětí mladších jednoho roku, neboť nezrušitelné osvojení je možné až u dětí starších jednoho roku.

ad b) po pravomocném rozhodnutí soudu již osvojení nelze zrušit, nabytá práva a povinnosti osvojitelů k dítěti jsou trvalá, jakož i obráceně. Osvojitelé jsou zapsáni do rodného listu místo jeho biologických rodičů. Takto osvojit lze pouze dítě starší jednoho roku.³⁷

Osvojit lze u nás pouze právně volné dítě.

Právně volné dítě je dítě:

- k jehož osvojení dali souhlas rodiče dítěte

³⁶ BUBLEOVÁ, Věduna, a kol. *Průvodce náhradní rodinnou péčí* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2009, s.6, [cit. 2012-09-22]. Dostupné z: http://nahradnirodina.cz/files/File/pruvodce_NRP_2010.pdf

³⁷ Náhradní rodinná péče. *Systém náhradní rodinné péče – osvojení* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2009-2011, [cit. 2012-09-22]. Dostupné z: http://nahradnirodina.cz/nahradni_rodinna_peceI.html

- souhlasu rodičů není třeba, pokud byl soudem určen tzv. *kvalifikovaný* nezájem
- souhlasu rodičů také není třeba, pokud po dobu nejméně 2 měsíců po narození neprojeví žádný zájem
- jehož rodiče zemřeli
- jehož rodiče byli zbaveni rodičovské odpovědnosti
- jehož rodiče nemají způsobilost k právním úkonům.

V případě nezájmu rodičů rozlišujeme dva typy:

- a) žádný zájem – nebo-li nezájem od počátku života dítěte. Soud takovýto nezájem potvrdí, pokud se rodiče nezajímali o dítě okamžitě od narození
- b) kvalifikovaný nezájem – rodiče se o dítě nezajímají více jak 6 měsíců od jeho předání nebo odebrání do jiné péče osoby či pověřeného zařízení. Tito rodiče dítě nenavštěvují, nezajímají se o jeho vývoj, zdravotní stav a celkové prospívání.³⁸

Pokud rodiče podepíší souhlas s osvojením dítěte či vyslovením nezájmu o dítě soudem je následně možno dítě předat do osvojení vhodným žadatelům o zprostředkování náhradní rodinné péče.³⁹

Osvojení zrušitelné může být změněno na nezrušitelné, nikoliv však naopak.

Osvojit dítě může manželská dvojice, manžel či manželka, prarodiče dítěte nebo osamělá osoba. Chce-li dítě osvojit jen jeden z manželů, musí mít souhlas druhého manžela. Osvojiteli se mohou stát pouze fyzické osoby, které zaručují svým způsobem života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte a společnosti.

Mezinárodní osvojení

Pokud se pro dítě nedaří najít náhradní rodinu v naší zemi, je možným řešením mezinárodní osvojení.

Mezinárodní osvojení je možné pro právně volné dítě, pro které se po dobu 6 měsíců nepodaří nalézt vhodnou rodinu v České republice.

³⁸ Fond ohrožených dětí. *Osvojení* [online]. Praha [cit. 2012-09-22]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/osvojeni.htm>

³⁹ GABRIEL, Zbyněk; NOVÁK, Tomáš. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: GRADA 2008, s. 42-44

Mezinárodní osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, kterou vypracovala a přijala Haagská konference mezinárodního práva soukromého 29.5.1993. V České republice vstoupila tato úmluva v platnost 1.6.2000 a spolu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, umožňuje osvojení dětí do ciziny a z ciziny. (Haagská konference také přijala další významné dokumenty ve vztahu k ohroženým dětem a to: Úmluvu o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti, Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí).⁴⁰

Haagská úmluva jasně stanovuje postup při osvojování dítěte do zahraničí, určuje povinnosti a kompetence jednotlivých institucí, definuje právo dítěte na přednostní osvojení v zemi svého původu a zásadně vylučuje jakékoliv zisky adopcí. Tato Úmluva také nařizuje signatářským státům, aby ve své zemi určily jeden orgán, který bude za osvojení dětí do zahraničí odpovědný.⁴¹

V České republice zprostředkování osvojení dětí z ciziny a do ciziny plní Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, který má sídlo v Brně.⁴²

Tento úřad přebírá do evidence žadatele o osvojení dítěte z ciziny, kteří s tím musí souhlasit, a děti, pro které se nepodařilo najít vhodné žadatele o osvojení v České republice, a to z evidence Ministerstva práce a sociálních věcí. Má také přehled o zahraničních žadatelích, kteří žádají o osvojení dítěte z České republiky.

Mezinárodní osvojení realizované podle této úmluvy zaručuje dítěti i žadatelům právní jistotu, že při splnění všech podmínek upravených mezinárodní smlouvou bude osvojení ku prospěchu dítěte a bude uskutečněno orgány k tomu určenými a rozhodnutí bude uznáno i v ostatních smluvních státech.

2.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Pěstounská péče je státem garantovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte a přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Do pěstounské péče se svěřují děti, jejichž výchova nemůže být zajištěna u rodičů. Je to

⁴⁰ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 10

⁴¹ BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s. 2011, s. 49

⁴² BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Průvodce náhradní rodinnou péčí* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče 2009 [cit. 2012-09-22]. Dostupné z: http://nahradnirodina.cz/files/File/pruvodce_NRP_2010.pdf

nejlepší forma náhradní péče pro děti u nichž trvá zájem rodičů, nebo pokud rodiče nesouhlasí s osvojením.

Dítě se svěruje do péče jedince nebo manželské dvojici. Pěstounskou péčí nevzniká mezi pěstouny a dítětem příbuzenský vztah.

Tato forma náhradní rodinné péče dítěti zaručuje vyrůstat v rodinném prostředí, přičemž vazby s původní rodinou nejsou zpřetrhány. Rodiče zastupují své dítě, pěstoun má právo dítě zastupovat a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech. Pro důležitá životní rozhodnutí žádá souhlas rodičů (např.: výběr školy a s tím i spojená volba povolání, možnost vycestovat do zahraničí). Pokud však pěstouni mají pocit, že rozhodnutí není v souladu se zájmem dítěte, mohou se domáhat rozhodnutí u soudu.

Pěstounská péče povoluje přijmout i dítě, které není tzv. právně volné (viz kapitola 2.1). Nejčastěji jsou do pěstounské péče umisťovány děti s různými zdravotními a výchovnými problémy, děti starší, sourozenci a nebo děti jiného etnika.

Dítě je svěreno do pěstounské péče na základě rozhodnutí soudu a zaniká zletilostí dítěte. Soud může v mimořádných situacích rozhodnout o zrušení pěstounské péče.

Individuální pěstounská péče

Individuální pěstounskou péčí vykonávají buď pěstouni (pěstounská péče cizích osob) nebo příbuzní dítěte (pěstounská péče příbuzných)

a) pěstounská péče cizích osob (pěstounů):

tato pěstounská péče je poskytována v běžném rodinném prostředí, domácnosti pěstouna, kde pěstouni vychovávají i své děti. Dítě může být svěreno do společné péče manželů nebo jednotlivce.

Nejčastěji jsou do této pěstounské péče umisťovány děti s různými zdravotními problémy, vývojovými obtížemi, sourozenecké skupiny. Jejich výchova většinou vyžaduje zvýšenou péči a pozornost. Jsou to děti, které jsou často narušené životním stylem rodičů.

b) příbuzenská pěstounská péče:

příbuzenskou pěstounskou péči většinou vykonávají prarodiče dítěte, v menší míře tety a strýcové dítěte, výjimečně starší sourozenci. Tato forma

pěstounské péče je charakteristická přemírou lásky a shovívavosti. Pěstouni – prarodiče – ve srovnání s „klasickými“ pěstouny vykazují častější sklony k extrémnímu přístupu k biologickým rodičům dítěte. Často se stává, že prarodiče brání v kontaktu dítěte se svými biologickými rodiči, mají snahu dítě před nimi bránit. A nebo naopak se prarodiče snaží nedostatky vlastního dítěte omlouvat, nekriticky přehlížejí negativní vliv rodiče na dítě.⁴³

Pokud příbuzenskou pěstounskou péči vykonávají prarodiče, jeví se často věk prarodičů jako problém. Dochází k obtížnému porozumění přemodernizovanému světu jejich vnoučete.

Skupinová pěstounská péče

Skupinová pěstounská péče probíhá v tzv. zařízení pro výkon pěstounské péče:

a) SOS vesničky

Mezi základní cíle Sdružení SOS dětských vesniček je poskytnout dětem, které se ocitly mimo vlastní rodinu a nemají možnost být umístěny do osvojení či do individuální pěstounské péče, příležitost vyrůstat v rodinném prostředí. V prostředí, ve kterém mají domov, lásku a pocit bezpečí. Základem každé rodiny je matka, která má 5-7 dětí („sourozeneckou skupinu“). Každá „rodina“ má k dispozici rodinný dům. Tyto domy a jejich obyvatelé vytváří tzv. vesničku, čímž je u dětí vytvářen pocit toho, že někam patří a jsou součástí něčeho.

Matka spolu s dětmi žije, stará se o ně a vychovává je až do dospělosti. Každá matka – pěstounka má k dispozici další ženu tzv. „tetu“, která jí s dětmi pomáhá. Nevýhodou tohoto typu pěstounské péče je absence otce rodiny, který je za běžných okolností pro dítě přirozeným modelem mužské životní role. Mužský prvek je v SOS dětské vesničce zastoupen pouze osobou ředitele, údržbáře či speciálního pedagoga. Výhodou může být stabilita prostředí, v němž nehrozí případný rozvod pěstounů, který přijaté děti výrazně poznamenává. V současné době jsou v České republice tři SOS vesničky – v Brně Medlánkách, v Doubí u Karlových Varů a v Chvalčově.

⁴³ GABRIEL, Zbyněk; NOVÁK, Tomáš. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: GRADA 2008, s. 48

b) velké pěstounské rodiny

Tento typ skupinové pěstounské péče je založen na principu manželské dvojice, která se stará nejen o vlastní děti, ale i o děti přijaté. Většinou tito pěstouni přijmou minimálně 3 a více dětí.

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Tato nová forma pěstounské péče byla zavedena od 1.6.2006 na základě novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a to zákonem č. 134/2006 Sb.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je uplatňována v případech, kdy biologičtí rodiče nejsou schopni dočasně vykonávat své rodičovské povinnosti a o dítě se kvalitně a zodpovědně starat. Smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu je pomoci dětem, které náhle nemohou zůstat ve své rodině, ale jejich situace neodpovídá osvojení nebo dlouhodobé pěstounské péči. Má usnadnit dětem zvládnutí situace, když se ocitnou mimo domov, poskytnout rodičům čas na vyřešení svých problémů a pomoci rodičům (spíše matkám), které při náhlém závažném onemocnění dítěte nezvládají tuto zátěž.⁴⁴ Je také určena pro děti, u kterých se čeká na souhlas biologického rodiče s osvojením.

Mezi specifické znaky pěstounské péče na přechodnou dobu v porovnání s ostatními typy náhradní rodinné péče je:

- umístění dítěte na základě souhlasu biologických rodičů
- spolupráce s biologickou rodinou
- zachování možnosti návratu dítěte do původní rodiny.⁴⁵

O svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu rozhoduje soud, který každé tři měsíce přezkoumává, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v této péči. Soud pěstounskou péči na přechodnou dobu zruší z vážných důvodů a nebo pokud splnila svůj účel a nebo pokud pěstouni o to sami požádali.

Nevýhodou této formy péče by mohlo být navazování pevných vazeb mezi dítětem a pěstounem, které mohou komplikovat návrat do původní rodiny nebo přechod do nové rodiny.

⁴⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Pěstounská péče na přechodnou dobu* [online]. MPSV © 2009 [cit. 2012-10-25]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7296/Pestounska_pece_na_prechodnou_dobu.pdf

⁴⁵ GABRIEL, Zbyněk; NOVÁK, Tomáš. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: GRADA 2008, s. 54

2.3 PORUČENSTVÍ

Poručenství do našeho práva vnesla novela zákona o rodině (zákon č. 94/1963 Sb.) v r. 1998.

Poručenstvím lze rozumět zvláštní druh opatrovnictví, pro případ, že nezletilé dítě nemá zákonného zástupce (rodiče zemřeli, nemají plnou způsobilost k právním úkonům, byli zbaveni rodičovských práv), kdy poručník dítě vychovává, zastupuje a spravuje jeho záležitosti místo rodičů.

Poručník se stává zákonným zástupcem dítěte, nevzniká mezi nimi ze zákona takový poměr, jaký je mezi rodiči a jejich dětmi. Poručník nemá vyživovací povinnost k dítěti.

Jakékoliv rozhodnutí poručníka v podstatných záležitostech týkajících se dítěte musí být schváleno soudem. Poručník nežadá o souhlas biologické rodiče, ale soud.

Poručník se zodpovídá soudu za řádné plnění této funkce a podléhá jeho pravidelnému dozoru. Zejména je povinen podávat soudu zprávy o osobě poručence a účty ze správy jeho jmění.⁴⁶

2.4 OPATROVNICTVÍ

Soud ustanoví opatrovníka v případech, kdy je to v zájmu dítěte. Opatrovník není zákonným zástupcem, ale vykonává pouze některá rodičovská práva a povinnosti. Je to např. v případě střetu zájmu zákonných zástupců, při ohrožení majetkových zájmů, dále pokud dojde ke střetu mezi sourozenci těchto rodičů apod.

Opatrovníkem se může stát i orgán sociálně-právní ochrany dítěte.

Rozsah práv a povinností opatrovníka vymezí soud z hlediska účelu, pro který byl opatrovník ustanoven, aby ochrana zájmů nezletilého byla plně zajištěna.⁴⁷

Druhy opatrovnictví:

a) krátkodobé

- kolizní opatrovník - § 37 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů - dále jen ZOR
- opatrovník v řízení o osvojení - § 68b ZOR

⁴⁶ ZÁKON č. 94/1963 Sb., § 80

⁴⁷ ZÁKON č. 94/1963 Sb., § 83, § 84

b) dlouhodobé

- opatrovník pro správu jmění dítěte - § 37b ZOR
- opatrovník v případě omezení rodiče ve výkonu jeho rodičovské odpovědnosti - § 44 ZOR.

Funkce opatrovníka skončí provedením úkonu, pro který byl ustanoven.

2.5 HOSTITELSKÁ PÉČE

Pokud dítě nemůže být osvojeno, nenajdou se pro něho vhodní pěstouni a nebo dítě samo (u starších dětí) nesouhlasí s umístěním do pěstounské rodiny, zůstává v ústavním zařízení několik let. Negativním vlivům z dlouhodobého pobytu v ústavním zařízení (psychické deprivaci) lze alespoň částečně předejít tzv. hostitelskou péčí.

Hostitelská péče je další formou, jak pomoci dětem žijícím v ústavech. V kompetenci ředitele ústavního zařízení po předchozím souhlasu úřadu obce s rozšířenou působností je možnost povolit dítěti pobyt mimo ústavní zařízení i u jiných osob než u rodičů a příbuzných. Dítěti je umožněno trávit víkendy, svátky a prázdniny na návštěvě v rodinách, které projeví zájem o tuto formu pomoci dítěti, které je umístěno v ústavním zařízení. U této péče se nepředpokládá trvalé umístění v hostitelské rodině.

Hostitelská péče je vhodná u dětí, které dlouhodobě žijí v ústavní péči. Jsou to převážně starší děti, děti s různými výchovnými nebo zdravotními problémy, děti odlišného etnika apod.⁴⁸

I když tato forma péče o dítě nemůže dítěti plně a dostatečně vynahradit potřeby rodinného zázemí, může mu alespoň poskytnout nové zážitky a podněty. Dítě, které je umístěno v ústavu, tak alespoň pozná, jaký je každodenní život v rodině, jaké jsou přirozené vazby mezi partnery (rodiči), mezi rodiči a dětmi a popřípadě mezi sourozenci.

⁴⁸ BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s. 2011, s. 57

3 ÚSTAVNÍ PÉČE

„Před nařízením ústavní výchovy musí soud zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní.“⁴⁹

Ústavní výchova je výchovné opatření, které nařídí soud, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena. Je určena pro děti od narození do dosažení dospělosti, popřípadě do dokončení přípravy na budoucí povolání (nejdéle však do 26 let).

Mezi důvody přijetí dětí do ústavní péče patří:

- a) **zdravotní důvody** – jednak ze strany dítěte (nutnost trvalé či dlouhodobé zdravotní a ošetrovatelské péče) a jednak je příčina na straně rodičů (hospitalizace matky, pobyt matky v léčebně) i když by jinak mohlo žít v rodině
- b) **sociální důvody** – všechny důvody, které vedly k umístění dítěte do ústavní péče, ačkoliv by jinak mohlo vzhledem ke svému zdravotnímu stavu, žít v rodině (rozvrat v rodině, matka ve výkonu trestu, týrání)
- c) **sociálně - zdravotní důvody** – situace, kdy dítě pro své postižení nemůže vyrůstat v rodině, i když nevyžaduje ošetrovatelskou péči (dítě odložené rodiči pro své postižení).⁵⁰

Ústavní výchova je upravována zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

V České republice spadají zařízení ve kterých je prováděn výkon ústavní výchovy do kompetence tří resortů.

Do kompetence Ministerstva zdravotnictví spadají:

- dětská centra
- dětské domovy pro děti do 3 let

⁴⁹ ZÁKON č. 94/1963 Sb.

⁵⁰ BRUTHANSOVÁ, Daniela a kol. *Zdravotně sociální služby v kojeneckých ústavech a dětských domovech pro děti do tří let věku* [online]. Praha: VÚPSV 2005, s. 6 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_177.pdf

Do kompetence Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy spadají:

- diagnostické ústavy
- dětské domovy
- dětské domovy se školou
- výchovné ústavy

Do kompetence Ministerstva práce a sociálních věcí spadají:

- domovy pro osoby se zdravotním postižením

3.1 DĚTSKÉ DOMOVY PRO DĚTI DO 3 LET A DĚTSKÁ CENTRA

Na základě schválení zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách jsou od 1.4.2011 kojenecké ústavy považovány za dětské domovy pro děti do 3 let.⁵¹

V České republice se v dnešní době můžeme setkat jak s názvem dětský domov pro děti do 3 let, tak i s názvem dětské centrum.

„Dětské domovy poskytují ústavní a výchovnou péči dětem od 1 do 3 let, o něž nemá kdo pečovat nebo jimž nelze ze sociálních důvodů zajistit péči ve vlastní rodině, popřípadě náhradní rodinnou péči a to ve věku od jednoho do tří let, pokud ze zdravotních nebo sociálních důvodů ji není nutné poskytovat starším dětem.“⁵²

Dětská centra jsou zdravotnická zařízení, která poskytují interdisciplinární péči dětem, jakkoliv ohroženým ve svém vývoji a také jejich rodinám. Dětské centrum nabízí pro své klienty péči v dětském domově a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Jsou to zařízení poskytující ambulantní i lůžkovou část. Působí zde řada odborníků, speciální pedagog, terapeut, pediatr, psycholog, atd.

Úkolem dětských center je především terapie, poradenství, sociálně-právní ochrana a zdravotní a sociální prognóza. Výhodou dětských center je centralizace péče, její komplexnost a flexibilita. Snahou dětských center je i součinnost s mnoha dalšími subjekty, které se snaží najít dětem vhodnou formu náhradní rodinné péče, či účinně pomoci revitalizovat původní, biologickou rodinu.

Většina dětských center kromě komplexní péče o děti, jejichž duševní a tělesný vývoj je

⁵¹ ZÁKON č. 372/2011 Sb., § 124

⁵² DVOŘÁK, Jakub. *Systém náhradní výchovy* [online]. V zájmu dítěte, Praha: 2007 [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: http://vzd.cz/sites/default/files/System_nahradni_vychovy.pdf

ohrožen nebo narušen, poskytuje také možnost krátkodobých pobytů pro:

- pro kojící matky v sociální tísní
- pro těhotné ženy před utajeným porodem
- pro adoptivní rodiče a pěstouny v rámci navazování kontaktů s dítětem
- respitní péči.

V roce 2011 bylo v těchto zdravotnických zařízeních pro děti do 3 let umístěno 1428 dětí. Nejvíce dětí zde bylo umístěno (40%) ze sociálních důvodů, 37% dětí ze zdravotních důvodů a 23% dětí ze zdravotně – sociálních důvodů.⁵³

V roce 2014 - 2015 se připravuje transformace dětských center a dětských domovů pro děti do 3 let. Tato zařízení by se měla orientovat spíše na ambulantní a terénní práci, popřípadě na respitní činnost pro pěstouny.

3.2 DĚTSKÝ DOMOV

plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Do dětského domova mohou být umístěovány děti od 3 do 18 let. V dětském domově mohou zůstat děti na základě smlouvy s vedením zařízení až do ukončení přípravy na budoucí povolání (max. do 26 let). Do dětského domova se také umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi. Děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Základní organizační jednotkou jsou skupiny o 6 – 8 dětech. Každý dětský domov má 2 – 6 takových skupin. Dnes je většina dětských domovů tzv. rodinného typu.

V roce 2010/2011 bylo v 150 dětských domovech 4628 dětí.⁵⁴

3.3 DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU

je zařízení určené pro děti a mladistvé, které mají nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovu, nebo je určen pro nezletilé matky, které mají nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovu.

⁵³ ÚZIS ČR. *Činnost kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do 3 let a dalších zařízení pro děti do 3 let* [online]. Praha: ÚZIS ČR, Aktuální informace č. 50/2012 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: www.uzis.cz/system/files/50_12.pdf

⁵⁴ Český statistický úřad. *Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy* [online]. Praha: © Český statistický úřad, 2012 [cit. 2012-11-16]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/30003A6193/\\$File/0001112327.xls](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/30003A6193/$File/0001112327.xls)

Do dětského domova se školou mohou být umísťovány děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Pokud v průběhu povinné školní docházky pominuly důvody pro zařazení dítěte do školy zřízené při dětském domově, je dítě na základě žádosti ředitele dětského domova se školou zařazeno do školy, která není součástí dětského domova se školou. Nemůže-li se dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující závažné poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavře-li pracovněprávní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu.

V roce 2010/2011 bylo v 31 dětských domovech se školou 760 dětí.⁵⁵

3.4 VÝCHOVNÝ ÚSTAV

v tomto typu zařízení je poskytnuta péče dětem starším 15-ti let, které mají vážné poruchy chování. Do výchovného ústavu jsou umísťováni mladiství se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě mladší 15-ti let, má-li nařízenou ochrannou výchovu a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Při výchovném ústavu se jako jeho součást zřizuje i základní, střední nebo speciální škola.

V roce 2010/2011 bylo v 33 výchovných ústavech 1445 dětí.⁵⁶

3.5 DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV

je zařízení definované zákonem č. 383/2005 Sb. (zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních), které slouží k psychologické diagnóze dětí, k jejich výchově a péči o ně. Jedná se o zařízení, do kterého se dostávají děti s poruchami sociálního chování.

Diagnostický ústav plní podle potřeb dítěte úkoly:

- diagnostické
- vzdělávací

⁵⁵ Český statistický úřad. *Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy* [online]. Praha: © Český statistický úřad, 2012 [cit. 2012-10-02]. Dostupné z:

[http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/30003A6193/\\$File/0001112327.xls](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/30003A6193/$File/0001112327.xls)

⁵⁶ Český statistický úřad. *Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy* [online]. Praha: © Český statistický úřad, 2012 [cit. 2012-11-16]. Dostupné z:

[http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/30003A6193/\\$File/0001112327.xls](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/30003A6193/$File/0001112327.xls)

- terapeutické
- výchovné a sociální
- organizační
- koordinační

Diagnostický ústav na základě výsledků všech úkolů (diagnostických, vzdělávacích, terapeutických, výchovných a sociálních činností) zpracuje komplexní zprávu s návrhem specifických a vzdělávacích potřeb. Pobyt v diagnostickém ústavu trvá 8 týdnů.⁵⁷ V roce 2010/2011 bylo ve 14 diagnostických ústavech 564 dětí.⁵⁸

3.6 ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI VYŽADUJÍCÍ OKAMŽITOU POMOC

Mimo systém zařízení, kde je prováděn výkon ústavní výchovy jsou zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Tato zařízení nespádají pod žádný resort a nevztahuje se na ně zákon o výkonu ústavní výchovy.⁵⁹

„Klokánek je projekt Fondu ohrožených dětí, jehož cílem je nabídnout dětem místo ústavní výchovy přechodnou rodinou péči na dobu, dokud se nemohou vrátit zpět do své rodiny, nebo pokud se pro ně nenajde vhodná náhradní rodinná péče.“⁶⁰

Do Klokánku jsou umísťovány především děti, které se ocitly v náročné životní situaci (dítě se ocitlo bez jakékoliv péče nebo je jejich vývoj či život ohroženy), dále děti pokud jejich rodiče ztratí bydlení a nebo sem přicházejí děti, kterým náhle onemocněl nebo zemřel rodinný příslušník, který má děti na starost a v rodině není nikdo jiný, kdo by se o dítě postaral. Toto zařízení poskytuje pomoc a péči dětem, které jsou duševně nebo tělesně týrané nebo zneužívané.

V Klokánku jsou děti všech věkových kategorií.

„Klokánky na základě pověření Ministerstva práce a sociálních věcí mohou přijímat děti na základě žádosti rodičů, soudního rozhodnutí, žádosti orgánu sociálně-právní ochrany

⁵⁷ ZÁKON č. 109/2002 Sb. a novela zákona č. 383/2005 Sb.

⁵⁸ Český statistický úřad. [online]. Praha © Český statistický úřad, 2012, [cit. 2012-10-02]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/30003A6193/\\$File/0001112327.xls](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/30003A6193/$File/0001112327.xls)

⁵⁹ BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s. 2011, s. 57

⁶⁰ Fond ohrožených dětí. *Klokánek – rodinná alternativa rodinné péče* [online]. Praha [cit. 2012-09-01] Dostupné z: <http://www.fod.cz/>

*děti a na základě žádosti samotného dítěte či osoby, která dítě najde opuštěné nebo v jiné krizové situaci.*⁶¹

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je povinno poskytovat služby nepřetržitě.

Kolem 60% dětí se vrací zpět k rodičům, a asi 30% dětí přechází do náhradní rodinné péče.

Ostatní děti (tedy asi 10% dětí) jsou umístěny do jiného zařízení a nebo ukončí svůj pobyt v zařízení vyžadující okamžitou pomoc z důvodu zletilosti.

Na konci roku 2011 bylo v 18 zařízeních vyžadujících okamžitou pomoc - Klokánkách - celkem 462 dětí.⁶²

3.7 DOMOVY PRO DĚTI SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Do těchto zařízení jsou umisťovány jedinci handicapovaní, zejména s těžším mentálním postižením nebo s kombinací smyslového, tělesného či mentálního postižení. Jedná se o jedince, jenž nemohou žít v rodině, k čemuž mohou být nejrůznější důvody (např. nutná odborná zdravotní péče).

K 31.12.2011 bylo v těchto zařízeních umístěno 834 dětí.⁶³

⁶¹ Fond ohrožených dětí. *Klokánek – rodinná alternativa rodinné péče* [online]. Praha [cit. 2012-10-01] Dostupné z: <http://www.fod.cz/>

⁶² Fond ohrožených dětí. *Statistiky Klokánků* [online]. Praha [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/stranky/klokank/statisklk.htm>

⁶³ Středisko náhradní rodinné péče. *Statistiky náhradní výchovy v ČR* [online]. Středisko náhradní rodinné péče © 2009-2011, [cit. 2012-09-25]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/statistiky_nahradni_vychovy_v_cr.html

4 NÁHRADNÍ PÉČE V ZAHRANIČÍ

„Pokud dítě nemůže vyrůstat ve své vlastní biologické rodině, má přesto právo (Deklarace práv dítěte OSN) žít v rodinném prostředí. Toto právo bylo deklarováno na základě mnoha vědeckých výzkumů, které dokazují, že jedině prostředí rodinného kruhu lidí, které dítě bezvýhradně přijímají, podporují a rozvíjejí jeho emocionální a sociální život, umožňuje zdravý vývoj dítěte.“⁶⁴

Dítě, které nemá možnost vyrůstat v takovém prostředí je doživotně psychicky i sociálně poškozené.

Ve většině státech západní Evropy se osvědčil systém takzvané profesionální pěstounské péče. Jedná se o rozvinutý systém pěstounské péče, ve kterém je zajištěna vzájemná spolupráce mezi biologickou rodinou, sociálním pracovníkem, pěstouny a jinými odborníky. Dítě nevyrůstá v ústavu, ale ve fungujícím rodinném prostředí, kde je mu poskytována láska, pochopení a zájem. Profesionální pěstouni jsou schopni poskytnout i odbornou pomoc postiženým dětem. Profesionální pěstouni jsou za svoji práci finančně odměňováni a je jim poskytnuta i další sociální pomoc a možnost vzdělávání.⁶⁵

4.1 NÁHRADNÍ PÉČE NA SLOVENSKU

Vývoj náhradní péče o dítě, které nemá možnost vyrůstat ve vlastní rodině byl v České republice a na Slovensku do roku 1993 shodný. Od rozdělení Československé republiky se vývoj náhradní péče na Slovensku vyvíjel jiným směrem než u nás. V mnohém může být systém náhradní péče na Slovensku pro nás inspirativní.

Jednoznačnou výhodou celého slovenského systému náhradní péče o děti je jeho organizační sjednocení pod jeden kontrolní a řídicí orgán, kterým je Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny. Což u nás je značně roztříštěno (kompetence 3 resortů). Dále významnou úlohu v rámci náhradní rodinné péče na Slovensku zastávají další akreditované subjekty (Návrat, Úsmev ako dar), které se spolu s orgány sociálně-právní ochrany dětí podílejí na zprostředkování náhradní rodinné péče včetně přípravy žadatelů o tuto péči.

⁶⁴ VRTBOVSKÁ, Petra. *Moderní pojetí pěstounské péče (profesionální PP)* [online]. Natama, občanské sdružení, [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://natama.cz/?sid=5>

⁶⁵ VRTBOVSKÁ, Petra. *Sociální práce s dítětem a rodinou v obtížné situaci* [online]. Natama, občanské sdružení, [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://natama.cz/?sid=5>

Náhradní péčí na Slovensku se rozumí uspořádání na sebe navazujících a vzájemně se podmiňujících opatření, které nahrazují péči biologických rodičů, kteří se nemohou a nebo nechtějí o dítě starat.

Formy náhradní péče na Slovensku můžeme rozdělit na ústavní a rodinné. Mezi formy náhradní péče patří:

- svěřeni neproletého dítěte do péče jiné fyzické osobě než rodiči (náhradní osobní péče)
- pěstounská péče
- ústavní péče (státní a nestátní dětské domovy)

Náhradní péče je uzákoněna v zákoně č. 36/2005 Z. z., o rodině, který v souladu s Úmluvou o právech dítěte definuje, že náhradní rodinná péče nebo pěstounská péče má přednost před ústavní péčí. O umístění dítěte do některé z těchto péčí rozhoduje soud.

V současné době vyrůstá na Slovensku přibližně 8000 - 9000 dětí mimo svoji biologickou rodinu.⁶⁶ Z tohoto počtu vyrůstá 4622 dětí v dětských domovech a 1139 dětí žije v profesionálních rodinách. Ke konci roku 2011 bylo na Slovensku 558 profesionálních rodin.⁶⁷ Na Slovensku je 97 dětských domovů (z nich je 77 státních určených úřadem práce a sociálních věcí a 20 nestátních, které jsou zřízeny nestátními organizacemi, které mají akreditaci Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny SR).⁶⁸

Dětské domovy na Slovensku prochází v posledních letech velkými transformačními změnami. V dětských domovech jsou zřizovány samostatné skupiny nebo samostatné skupiny v samostatných domech či bytech a nebo profesionální rodiny. Cílem těchto změn je snižování počtu dětí umístěných v jedné budově a vytváření prostředí, které se podobá co nejvíce rodinnému prostředí.⁶⁹

⁶⁶ DECKÁ, Jana. *Pěstouni mají právo na služby – náhradní péče na Slovensku a její srovnání s Českou republikou s důrazem na náhradní rodinnou péči* [online]. Občanské sdružení Rozum a Cit © 2010 [cit. 2012-08-15]. Dostupné z: <http://pestounskapece.cz/slovensko.php>

⁶⁷ SPOLOČNOST ÚSMEV JAKO DAR – *Výročná správa 2011* [online]. štatistiky s.7, Bratislava © 1991 – 2013 [cit. 2012-09-11] Dostupné z: http://www.usmev.sk/images/docs/vyročne_spravy/vs_2011.pdf

⁶⁸ Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. *Profesionálne rodiny* [online]. © ÚPSVaR [cit. 2012-09-11]. Dostupné z : http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/profesionalne-rodiny.html?page_id=12846,

⁶⁹ Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. *Profesionálne rodiny* [online]. © ÚPSVaR [cit. 2012-09-11]. Dostupné z : http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/profesionalne-rodiny.html?page_id=12846

Ústavní péče končí po dosažení plnoletosti, nebo na základě prodloužení ústavní péče v 19 letech. Pokud dítě studuje může požádat o prodloužení ústavní péče do max. 25 let.

Profesionální pěstounská péče

První zmínka o možnosti zřizování profesionálních náhradních rodin jako jedné z forem ústavní péče na Slovensku obsahoval zákon č. 279/1993 Z. z., zákon Národnej rady Slovenskej republiky o školských zariadeniach. Snahou tohoto zákona byl zájem přiblížit péči o děti v ústavech co nejvíce rodinnému prostředí. Od 1.7.1998 problematiku profesionální náhradní péče upravuje zákon č. 195/1998 Z. z., o sociálnej pomoci a vyhláška Ministerstva práce, socialnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 198/1998 Z. z., až do přijetí zákona č. 305/2005 Z. z., o socialnopravnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, který vymezuje skupiny dětí, pro které je profesionální pěstounská péče určena. Některá ustanovení tohoto zákona se provádí na základě vyhlášky č. 643/2008, která upravuje počet dětí v profesionální rodině, velikost úhrady výdajů na dítě, podrobnosti vedení výdajů profesionální rodiny a podrobnosti o základním vybavení dítěte. V současné legislativě je pojem „profesionální náhradní péče“ nahrazena pojmem „profesionální rodina.“⁷⁰

Profesionální náhradní rodina není formou náhradní péče, ale formou ústavní péče.

Děti umístěné do dětského domova na základě právoplatného rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy (popřípadě na základě rozhodnutí o okamžitém umístění dítěte do náhradní péče do té doby, než rozhodne soud) je vychováváno v těchto typech zařízení:

- a) ústavní péče v profesionální rodině
- b) ústavní péče v samostatných skupinách.

Výkon ústavní péče v profesionální rodině má přednost před jejím výkonem v samostatných skupinách. Při zařazování dětí do jednoho z typů ústavní výchovy je brán zřetel na sourozenecké vztahy a vztahy s původní rodinou.⁷¹

⁷⁰ JUHÁSOVÁ, Lucia. *Súčasný stav profesionalnej rodiny na Slovensku*, s.389-390 [online]. 5. medzinarodna konferenci doktorandov oborov Psychologia a Sociálna práca [cit. 2012-08-15]. Dostupné z: <http://www.kpsv.fsvaz.ukf.sk/PhD%20konf%202010/SUBORY/PDF/49_Juhasova.pdf>

⁷¹ DECKÁ, Jana. *Pěstouni mají právo na služby – náhradní péče na Slovensku a její srovnání s Českou republikou s důrazem na náhradní rodinnou péči* [online]. Nadácia Rozum a cit [cit. 2012-08-15]. Dostupné z: <http://pestounskapece.cz/slovensko.php>

Do roku 2011 musely dětské domovy umísťovat do profesionálních rodin hned po diagnostice všechny děti do 3 roků. Od 1. ledna 2012 se tato povinnost rozšířila na všechny děti do 6 let. Výjimkou jsou jen děti, které vyžadují zvláštní péči ve specializovaných samostatných skupinách a nebo pokud je to v zájmu dítěte z důvodu zachování rodinných vazeb.⁷²

Profesionální rodina je součástí dětského domova. Jedná se o rodinné prostředí zaměstnance dětského domova, ve kterém poskytuje potřebnou péči dětem. Tato péče je prováděna buď:

- a) v rodinném domě nebo bytě, který poskytl dětský domov
- b) v rodinném domě nebo bytě jehož vlastníkem je zaměstnanec dětského domova.

Profesionální rodič je zaměstnancem dětského domova a dětský domov mu při péči o dítě poskytuje pomoc a garantuje a sleduje její úroveň. Profesionální rodič musí mít odpovídající (minimálně středoškolské) vzdělání a musí absolvovat přípravu na profesionální vykonávání náhradní péče.⁷³

Jeden profesionální rodič může vychovávat pouze 3 děti. V případě, že se jedná o větší sourozeneckou skupinu tak je možné, že zaměstnancem dětského domova se stane i druhý z manželů.

Hlavní výhody profesionální rodiny spočívají v tom, že dítě má možnost vyrůstat v rodinném prostředí, což je z hlediska jeho vývoje velmi důležité pro budování vztahů. Profesionální rodina je prostředí s dostatkem podnětů pro jeho vývin, získává přirozeným způsobem vzory rodinných rolí. Každá profesionální rodina jako forma náhradní péče poskytuje dítěti celodenní péči a zohledňuje jeho individuální potřeby a nejvíce se podobá rodinnému prostředí. Do profesionální rodiny je možno také umístit i skupiny sourozenců.

Za zmínku stojí také mimovládní organizace, které pracují v oblasti náhradní rodinné péče.

⁷² V zájmu dítěte. *V profesionálních rodinách budou už děti do šesti roků* [online]. Bratislava: UPSVAR 2011 [cit. 2012-08-15]. Dostupné z: <http://www.vzd.cz/v-profesionalnych-rodinach-budu-uz-deti-do-siestich-rokov>

⁷³ Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. *Profesionálne rodiny* [online]. Bratislava © ÚPSVaR [cit. 2012-09-12]. Dostupné z : http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/profesionalne-rodiny.html?page_id=12846

Mezi nejdůležitější patří:

- 1.) NÁVRAT: cílem tohoto občanského sdružení je vzájemná spolupráce s příslušnými institucemi při vyhledávání nového náhradního rodinného prostředí pro konkrétní děti, které jsou umístěny v dětských domovech, krizových centrech a které prožívají svoje dětství mimo domov. Dále žadatelům o náhradní rodinou péči poskytuje přípravu na tuto péči a sleduje potřeby rodiny po celou dobu náhradního rodičovství. Zaměřuje se také na sanaci rodiny.
- 2.) ÚSMEV AKO DAR: jedná se o největší dobrovolnickou mimovládní organizaci, která podporuje a pomáhá dětem z dětských domovů, náhradním rodinám a rodinám, které prochází krizí. Cílem této organizace je umožnit dětem vyrůstajícím v internátních zařízeních znovu se vrátit, pokud je to možné do vlastní biologické rodiny, a nebo žít v náhradní rodině cestou adopce, pěstounství a nebo profesionálního rodičovství.⁷⁴

4.2 NÁHRADNÍ PÉČE VE VELKÉ BRITÁNII

Britský model náhradní péče jsem si vybrala z toho důvodu, že je v současné době považován většinou zainteresovaných institucí za zásadní model pro změnu v českém systému (i když si mnozí neuvědomují rozdíly ve způsobu života u nás a ve Velké Británii).

Péče o rodinu a děti spadá do kompetence britského ministerstva vzdělávání (Department for Education).⁷⁵ Nejdůležitějším zákonem v britském království upravující oblast náhradní péče je Children Act 1989.⁷⁶

V současné době se v náhradní péči ve Velké Británii nachází skoro 80 000 dětí a mládeže. Z toho přes 60% dětí a mládeže je umístěno v pěstounské péči.⁷⁷

⁷⁴ DECKÁ, Jana. *Pěstouni mají právo na služby – náhradní péče na Slovensku a její srovnání s Českou republikou s důrazem na náhradní rodinnou péči* [online]. Nadácia Rozum a cit [cit. 2012-08-15]. Dostupné z: <http://pestounskapece.cz/slovensko.php>

⁷⁵ Department for education. *Families - Children and young people* [online]. 2012 [cit. 2012-09-06] Dostupné z: <http://www.education.gov.uk/childrenandyoungpeople/families>

⁷⁶ Devon County Council. *Children Act 1989* [online]. 2012 [cit. 2012-08-15] Dostupné z: http://www.devon.gov.uk/index/cyps/fostering/foster_carer-2/foster-care-handbook/fos-law-relat-to-child/fos-law-relat-to-child2.htm

⁷⁷ Foster Care Associatess. *Why do Children need Foster Care?* [online]. Core Assets Fostering 2012 [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://www.thefca.co.uk/fostering-information/why-do-children-need-foster-care>

Náhradní formy péče o děti v Anglii jsou:

- ústavní péče (dětské domovy)
- náhradní rodinná péče (pěstounská péče, adopce, speciální poručnictví).

Pěstounská péče

Pěstounská péče je poněkud odlišná od naší klasické pěstounské péče

Pěstounské péči se ve Velké Británii věnuje velká pozornost. Typy pěstounské péče se liší v délce trvání a je využívána pro nejrůznější situace:

1. Respitní péče

Jedná se o tzv. odlehčující péči, která je určena především pro velmi zaneprázdněné rodiče a jejich děti. Slouží především k odpočinku. Respitní péče se poskytuje pravidelně na víkendy nebo na celý týden. Je využívána především rodiči, jejichž děti mají nějaké postižení, poruchu učení a nebo pro dospívající, kteří si nerozumí se svou rodinou. Nejběžnější forma této péče je založena na principu rodiny.

2. Azylová či emergentní pěstounská péče

Tato forma péče byla zavedena v 70tých letech minulého století v době, kdy docházelo ve Velké Británii k rušení dětských domovů. V současné době je tato pěstounská péče využívána jako okamžité řešení situace (např. kdy dítěti hrozí zneužití, toulá se po nocích v ulicích apod.). Od “azylových“ pěstounů se očekává, že budou schopni kdykoliv přijmout dítě na jednu noc nebo několik dní, dokud se nepodaří najít dlouhodobější umístění.

3. Krátkodobá pěstounská péče

Tato forma pěstounské péče může trvat od několika dnů až do 3 měsíců. Za tuto dobu by měly být vyřešeny problémy v původní rodině a nebo by měla být nalezena adoptivní rodina.

4. Středně dlouhá pěstounská péče

Je to nejvyužívanější forma pěstounské péče. Doba trvání je přibližně 7 týdnů až 2 roky. Středně dlouhá pěstounská péče je využívána rodiči, při řešení osobních problémů či vztahů a snaží se pomoci dětem při překonávání svých obtíží nebo je ochránit. Je také využívána při přípravě mladých lidí na návrat do vlastní rodiny nebo

do samostatného života. Děti v této formě pěstounské péče vyžadují zvýšenou pozornost. Osvojují si nejrůznějších dovedností pro život, jejich výchova bývá náročnější. Nejde o poskytnutí „náhradních“ rodičů, neboť svoje vlastní rodiče mají.

5. Dlouhodobá a trvalá péče

Trvá přibližně od 2 let do doby, než je dítě dospělé. Tato forma pěstounské péče se preferuje u starších dětí a nebo které jsou v pravidelném kontaktu s biologickými rodiči.

6. Soukromá pěstounská péče

Tato pěstounská péče se od výše uvedených liší tím, že rodiče souhlasí s výběrem pěstounů a nebo přímo sami pěstouny vyhledají a následně jim platí příspěvek. Povinností pěstounů a biologických rodičů je oznámit tuto skutečnost sociálním úřadům.⁷⁸

7. Pěstounská péče pro rodiče a děti

Jedná se o zvláštní druh pěstounské péče, kdy pěstouni poskytnou dočasný domov rodiči a jeho dítěti dohromady.⁷⁹

V Anglii je pěstounství považováno za odbornou službu, doslova za profesi, která je systematicky podporována důkladnou přípravou a následnou kontrolou pěstounů. Agentury pro pěstounství (ať státní či nestátní) provádí nábor, vyškolení, odborné posouzení a schvalování vhodných pěstounů, proces zprostředkování dítěte do rodiny a stejně tak i následnou péči. Pěstounství je deklarováno jako služba dítěti a je tedy placeno.⁸⁰

⁷⁸ BUBLEOVÁ, Věděna; KOVAŘÍK, Jiří a kol. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a neintegrace rodiny*, [online]. listopad 2002, Praha: Středisko náhradní rodinné péče VÚPSV, s. 27-29, [cit. 2012-10-01].

Dostupné z: http://vzd.cz/sites/default/files/Mezinar_srov_pestoun_pece.pdf

⁷⁹ Foster Care Associatess. *Different types of foster care placement* [online]. Core Assets Fostering 2012 [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: [http://www.thefca.co.uk/become-a-foster-carer/different-types-of-foster-care-](http://www.thefca.co.uk/become-a-foster-carer/different-types-of-foster-care-placement)

⁸⁰ PÖSLOVÁ, Blanka. *Pěstounská péče v Anglii*. In: SoftForum č.2/2010 [online]. © 2013 [cit. 2012-09-06] Dostupné z: http://www.soft-os.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=62%3Ablanka-poeslova-pstounska-pee-v-anglii&catid=12%3Aislo-22010&Itemid=15

„V pěstounské péči, která je nejdůležitější formou systému náhradní péče, je přibližně 60% dětí, oproti 13% dětí v ústavní péči (EuroChild 2010).“⁸¹

Prvotní snahou je obnovení funkce rodiny. Pokud ani přes veškerou snahu a vydatnou podporu (sanace rodiny) původní biologická rodina není schopna se o dítě postarat, je dítě umístěno u profesionálních pěstounů. I přes umístění dítěte k profesionálním pěstounům je neustále snaha o spolupráci s biologickou rodinou a zapojování této rodiny do výchovy dítěte.

Ústavní péče

I ve Velké Británii existuje ústavní péče – dětské domovy, i když především v sedmdesátých letech minulého století se zvedla vlna odporu proti formě této péče a mnoho ústavů bylo zrušeno.

V současné době bývá v dětském domově umístěno do péče maximálně 10 dětí. V těchto domovech vyrůstají především „pubertální děti“, sourozenecké skupiny, vysoce citově narušení či špatně zvladatelní jedinci, kteří nechtějí samy žít v náhradních rodinách, nebo jich vystřídaly více a není v jejich zájmu putovat po dalších pěstounských rodinách. V takovém případě může dětský domov nabídnout stabilnější prostředí.⁸²

I když je systém náhradní péče o dítě ve Velké Británii propracovaný, i zde se potýkají s mnoha problémy a to především :

- s nedostatkem pěstounů
- častými přesuny dětí mezi pěstouny.

Na druhou stranu můžeme Velké Británii závidět, jak se snaží pomoci dětem, které odcházejí do samostatného života. Již od 15-ti let dítěte se začínají pěstouni, vychovatelé, sociální pracovníci popřípadě biologičtí rodiče starat o to, jak bude život tohoto dítěte vypadat po odchodu z péče.

⁸¹ Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR [online]. PSPČR 2012 [cit. 2012-10-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/knih/2010ps/stenprot/033schuz/s033092.htm>

⁸² PÓSLOVÁ, Blanka. *Pěstounská péče v Anglii*. In: SoftForum č.2/2010 [online]. © 2013 [cit. 2012-09-06] Dostupné z: http://www.soft-os.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=62%3Ablanka-poeslova-pstounska-pee-v-anglii&catid=12%3Aislo-22010&Itemid=15

Podle zákona mají všechny děti odcházející z pěstounské péče nebo ústavního zařízení právo na:

- tzv. „plán cesty“ (obvykle zahrnuje tyto oblasti: kde chce žít, jaké potřebuje vzdělání, čím chce být a co chce v životě dělat apod.)
- kontaktní osobu, která je zodpovědná za tohoto mladého člověka
- poradce
- finanční pomoc

Každý mladý člověk opouštějící ústavní zařízení má svého poradce, který se podílí na přípravě „plánu cesty“, jeho vyhodnocování a koordinaci.⁸³

⁸³ ŠLESINGEROVÁ, Kateřina. *Péče o děti vyrůstající mimo vlastní rodinu v době, kdy odcházejí do samostatného života v Anglii* [online]. V zájmu dítěte: leden 2009, [cit. 2012/09/25] Dostupné z: <http://www.vzd.cz/pece-o-deti-vyrustajici-mimo-vlastni-rodinu-v%C2%A0dobe-kdy-odchazeji-do-samostatneho-zivota-v-anglii>

5 TRANSFORMACE SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI

V současné době je dění okolo problematiky práv dítěte a problematiky ústavní výchovy nepřehlédnutelné.

V České republice vyrůstá přibližně 20 000 dětí mimo vlastní rodinu. Z hlediska naší populace to nejsou zanedbatelná čísla.

V ústavní péči v současnosti vyrůstá přibližně 10 tisíc dětí. Z toho 1428 dětí je v dětských centrech a dětských domovech pro děti do 3 let a 7150 dětí je v dětských výchovných ústavech. V domovech pro osoby se zdravotním postižením bylo v r. 2011 umístěno 834 dětí.⁸⁴ Za takto vysoký počet dětí umístěných v ústavní výchově je Česká republika kritizována z různých mezinárodních organizací.

V dnešní době je systém kolektivní péče považován za zastaralý a ustupuje se od něj. Mezi hlavní důvody patří to, že způsob této péče a výchovy má podle odborníků negativní vliv na vývoj dítěte. Dítě potřebuje od narození stabilní prostředí a konkrétní osobu, které může důvěřovat a která mu poskytne lásku, bezpečí a porozumění.

Dnes už nejsou dětské domovy a kojenecké ústavy takové, jako v době svého vzniku (tj. v padesátých letech minulého století). Snahou je, aby tato zařízení byla co nejvíce podobná rodinnému prostředí. Bohužel, není v silách zaměstnanců těchto zařízení poskytnout dítěti dostatek lásky a péče, kolik by potřebovaly. Dětem tak hrozí tzv. psychická deprivace.

„Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře po dosti dlouhou dobu.“⁸⁵

Snahou odborníků a různých státních i nestátních institucí je změna současného systému náhradní péče. Systém ústavní péče a velmi málo rozvinutý systém náhradní rodinné péče, především pěstounství, je u nás oproti vyspělým státům značně zastaralý.

⁸⁴ Středisko náhradní rodinné péče. *Statistiky náhradní výchovy v ČR* [online]. Středisko náhradní rodinné péče © 2009-2011, [cit. 2012-09-/25]. Dostupné z:

http://www.nahradnirodina.cz/statistiky_nahradni_vychovy_v_cr.html

⁸⁵ MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. Praha: Psychiatrické centrum 1997, s. 8

MPSV plánuje postupné omezování ústavní péče a vytvoření alternativ. Předpokládá se rozšíření pěstounské péče a její profesionalizace, rozvoj služeb pro práci s rodinami, vznik specializovaných služeb pro děti s postižením.

Zainteresované instituce se snaží o změnu systému náhradní péče více jak 20 let.

5.1 SNAHY O ZMĚNU SYSTÉMU NÁHRADNÍ VÝCHOVY

Již v devadesátých letech minulého století byla naše vláda kritizována za množství dětí umístěných v ústavní péči. Velké naděje na změnu systému náhradní výchovné péče se vkládaly do přijetí zákona o ústavní výchově (účinný od 1.7.2002). Bohužel tento zákon zachovává systém ústavních zařízení založených před třiceti lety. Zůstala i roztržitost náhradní výchovné péče mezi tři resorty, což mělo za následek rozdělování sourozenců podle věku, časté střídání ústavních zařízení, velký nedostatek podnětů u dětí do tří let, které jsou vychovávány ve skupinách až 10 dětí stejného věku na jednu sestru a nemají možnost čerpat podněty od starších dětí.

Dále bylo poukazováno na nedostatečné materiální vybavení ústavů, internátní způsob výchovy, nepřipravenost dětí na život po odchodu z ústavní výchovy apod. Již v té době je snahou zaměřit se v prvé řadě na sanaci rodiny včetně možnosti chráněného bydlení a není-li to možné, umístit dítě do náhradní rodinné péče, která by byla diferencovaná podle potřeb dítěte (přechodná rodinná péče, profesionální pěstounská péče, pěstounská péče pouze po dobu pracovních dnů apod.).⁸⁶

Dalším významným mezníkem v řešení nedostatečného systému náhradní péče bylo zveřejnění „**Návrhu modelu profesionální pěstounské péče**“ v roce 2002 (V. Bubleová, Středisko náhradní péče). Je zde zřetelná snaha o rozšíření možností umístění dětí, které nemohou vyrůstat ve své biologické rodině.

Subjektem, který v té době také usiloval o reformu stávajícího systému náhradní rodinné péče je **občanské sdružení DOM** (DOM je nevládní organizace, která vznikla v r. 1997 a je zaměřena na budování funkčních prvků a struktur v systému péče o děti a mladé lidi

⁸⁶ Fond ohrožených dětí. *Ústavní péče* [online]. Fond ohrožených dětí: únor 2003 [cit. 2012-09-25]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/stranky/klokane/pece.htm>

bez rodinného zázemí v České republice. Toto sdružení podporuje znevýhodněné mladé lidi na cestě ke splnění osobních cílů a úspěšnému zapojení do společnosti⁸⁷.

Toto občanské sdružení navrhlo projekt Proměna (DOM byl v roce 2000 prvním iniciátorem systémové změny v péči o opuštěné a ohrožené děti v České republice). V rámci projektu Proměna byla započata spolupráce s odborníky z několika Evropských zemí. Nejuzší partnerství bylo navázáno s experty a institucemi z Velké Británie. Výstupem byly úspěšné publikace a vznik sesterské odborné organizace NATAMA. Britský model je nyní základním východiskem pro reformu systému, kterou realizuje MPSV.⁸⁸

Sdružení DOM na konferenci v poslanecké sněmovně v roce 2003 kritizovalo dosavadní systém pěstounské péče jako nekvalitní odbornou službu náhradní výchovné péče, na kterou má nárok každé dítě, které trvale nebo dočasně nemůže žít ve své biologické rodině. Sdružení DOM velmi razantně prosazovalo a prosazuje profesionální pěstounskou péči.

V červenci 2003 vyšlo v časopise Náhradní rodinná péče **„Prohlášení neziskových organizací ke stavu systému náhradní péče a péče o dítě a rodinu“** (Bubleová, Kovařík).⁸⁹

Jedná se o velmi kritický text, který poukazuje na závažné nedostatky v systému náhradní péče o dítě. V tomto prohlášení jsou shrnuty závěry z projektu „Práva ohrožených a znevýhodněných dětí“, které se shodovaly s vyjádřením ženevského výboru OSN. Tento výbor hodnotil plnění Úmluvy o právech dítěte v ČR. (Úmluva o právech dítěte byla přijata Valným shromážděním OSN 20.11.1989, Česká a Slovenská federativní republika ji ratifikovala 1.ledna 1991. Tato Úmluva je součástí českého právního řádu od 1.1.1993. Úmluvu o právech dítěte lze považovat za nejvýznamnější mezinárodněprávní dokument v oblasti právní ochrany dítěte. Této komplexní mezinárodněprávní úpravě práv dítěte

⁸⁷ Občanské sdružení DOM. *Poslání a cíle* [online]. Občanské sdružení DOM © 2009 [cit. 2012-10-03]. Dostupné z: <http://dom-os.cz/>

⁸⁸ Občanské sdružení DOM. *Výroční zpráva o organizaci a její činnosti v roce 2010* [online]. Občanské sdružení DOM © 2009 [cit. 2012-10-03]. Dostupné z: <http://dom-os.cz/imgdata/139/img18.pdf>

⁸⁹ V zájmu dítěte. *Prohlášení neziskových organizací ke stavu systému náhradní péče a péče o dítě a rodinu* [online]. V zájmu dítěte 2012 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://www.vzd.cz/prohlaseni-neziskovych-organizaci-ke-stavu-systemu-nahradni-pece-pece-o-dite-rodinu>

předcházela zejména Ženevská deklarace práv dítěte z roku 1924 a Deklarace práv dítěte, přijatá v roce 1959 OSN.)⁹⁰

Mezi nejdůležitější závěry tohoto projektu patřilo:

- podpora a sanace rodin v praxi téměř neexistují
- umístění dětí v ústavu bývá častým řešením situace ohroženého dítěte aniž by bylo hledáno jiné řešení (např. krátkodobá pěstounská péče)
- ústavní péče je často brána i jako konečné řešení namísto hledání vhodné náhradní rodiny
- nedostatek dalších alternativ náhradní péče (profesionální pěstounská péče)
- děti jsou umísťovány v ústavech daleko od svých rodičů, zákaz styku s biologickou rodinou je forma trestu, která je v ústavech uplatňována za špatné chování.

Tyto nedostatky byly způsobeny především velkou administrativou v oblasti sociální práce na úkor vlastní terénní práce. Nedostatečná terénní práce má za následek pozdní rozpoznání ohrožených dětí a špatně fungujících rodin. Díky tomu nemůže fungovat včasná a účinná pomoc. Další nedostatky vyplynuly z dělby kompetencí a odpovědnosti jednotlivých institucí, působících v oblasti péče o rodiny s dětmi. Žádná z těchto institucí není zodpovědná za celkovou problematiku péče, výchovy a ochrany dítěte. Za systémovou chybu bylo označeno absence jedné odpovědné a kompetentní státní instituce, která by měla na starost celou problematiku péče, výchovy a ochrany dítěte (např. Ministerstvo práce a sociálních věcí, tak jak je tomu na Slovensku).⁹¹

Na počátku r. 2004 došlo k nové vlně sepisování stanovisek a názorů odbornou veřejností. Mezi nimi poskytl svůj náhled na případné změny v systému NRP i prof. Matějček ve zprávách Základní teze k „Péči o děti nejen do 3 let věku bez rodinného zázemí“ z hlediska dětské psychologie a „Příprava koncepce péče o děti bez vlastního rodinného zázemí“ kde zdůrazňuje, že dítě potřebuje především stálost prostředí. Upozorňuje na riziko „dočasných“ řešení osudu dětí bez rodinného zázemí, hovoří o tzv. podpůrné a pomocné rodinné péči a o tom, že pokud je umístění dítěte dočasné, je třeba zabránit

⁹⁰ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, ISBN 978-80-86991-27-6, s. 10.

⁹¹ BUBLEOVÁ, Věděna; KOVAŘÍK, Jiří. „Prohlášení neziskových organizací ke stavu systému náhradní péče a péče o dítě a rodinu. Časopis náhradní rodinná péče [online]. únor 2003, [cit. 2012-09-25]. Dostupné z: <http://www.vzd.cz/prohlaseni-neziskovych-organizaci-ke-stavu-systemu-nahradni-pecce-pecce-o-dite-rodinu>

vytvoření vřelého citového vztahu mezi ním a jeho vychovateli. A dále zdůrazňuje, že dítě nelze vychovávat v tzv. citové neutralitě, bez citového přijetí.⁹²

V roce 2004 vznikla koalice **“Děti patří do rodiny“**. Jedná se o seskupení organizací (Fond ohrožených dětí, Středisko náhradní péče, Nadace Naše dítě, občanské sdružení Střep atd.), jejichž cílem je změna a rozvoj systému péče o dítě a rodinu. Koalice projednala a schválila dokument „Nový model pěstounské péče“ (tzv. profesionální pěstounské péče). V tomto dokumentu je vedle tradiční pěstounské péče zmiňována netradiční, speciální pěstounská péče (např. krátkodobé umístění, respitní péče atd.), dále je zde navrhována větší spolupráce s původní rodinou, zkracování délky pobytu dětí mimo rodinu, programy na sanaci rodiny apod.⁹³

V oblasti změny systému náhradní péče se v té době velmi angažovalo i občanské sdružení NATAMA.

NATAMA (vznikla v roce 2003) je občanské sdružení, které od roku 2004 provozuje Institut náhradní rodinné péče. Zaměřuje se především na vyhledávání a přípravu nových pěstounských rodičů, odborné provázení pěstounů a osvojitelů a na poradenskou a terapeutickou práci s dětmi a s rodinami.⁹⁴

Mezi hlavní poslání NATAMY patří:

- podporovat zájem dítěte v obtížné rodinné situaci
- pomáhat dětem ohroženým nebo trpícím vývojovým traumatem
- umožnit dětem, aby vyrůstaly v bezpečném rodinném prostředí, rozvíjely své možnosti a žily plnohodnotným životem
- podílet se na vědeckém pokroku, učení a sdílení zkušeností a poznatků.⁹⁵

⁹² SOBOTKOVÁ, Irena. *Reflexe současného dění v náhradní rodinné péči- k diskuzi o nových modelech pěstounské péče*. Svět žen a svět mužů. Polarita a vzájemné obohacování: sborník příspěvků z konference Psychologické dny [online]. Olomouc 2004, [cit. 2012-10-01] Dostupné z:

<http://cmeps.ecn.cz/pd/2004/texty/pdf/sobotkovai-reflexe.pdf>

⁹³ SOBOTKOVÁ, Irena. *Reflexe současného dění v náhradní rodinné péči- k diskuzi o nových modelech pěstounské péče*. Svět žen a svět mužů. Polarita a vzájemné obohacování: sborník příspěvků z konference Psychologické dny [online]. Olomouc 2004, [cit. 2012-10-01]. Dostupné z:

<http://cmeps.ecn.cz/pd/2004/texty/pdf/sobotkovai-reflexe.pdf>

⁹⁴ NATAMA – občanské sdružení. [online] [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://natama.cz/>,

⁹⁵ NATAMA – občanské sdružení. [online] [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://natama.cz/>

Na základě sílících snah o změnu systému náhradní péče začíná v roce 2007 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) spolupracovat s Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) na řešení otázek péče o děti.

Česká republika přijala v oblasti naplňování práv dětí celou řadu mezinárodních závazků (Úmluva o právech dítěte, Evropská úmluva o výkonu práv dětí apod.). Jejich implementace do praxe však naráží na mnoho překážek.

Neustále je upozorňováno na to, že systém péče o ohrožené děti v České republice je věcně i rezortně roztržštěný, neefektivní, finančně náročný a nezajišťuje důslednou ochranu práv dítěte. Neexistuje jeden stálý nadresortní orgán, který by systematicky řídil systém péče o ohrožené děti. Ochrana dětí v České republice nedosahuje úrovně odpovídající úrovni v ostatních vyspělých evropských zemích. Především je upozorňováno na příliš velký počet dětí v ústavní výchově a na nedostatečnou nabídku na alternativní formy práce s ohroženým dítětem a jeho rodinou. Není kladen dostatečný důraz na podporu a pomoc rodině v zájmu zachování možnosti, aby dítě vyrůstalo ve své původním prostředí. Chybí standarty kvality práce a metodiky, které by sjednocovaly pracovní postupy.

Díky tomuto neuspokojivému stavu byla v roce 2008 Ministerstvem práce a sociálních věcí vypracována „Analýza současného stavu institucionálního zajištění péče o ohrožené děti,“ na základě které byl v roce 2009 schválen materiál **„Návrh opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti – základní principy“**. Tento materiál byl dalším krokem v procesu sjednocování systému péče o ohrožené děti a je dílčím naplněním úkolů uložených Analýzou současného stavu institucionálního zajištění péče o ohrožené děti. Tvorba materiálu byla koordinována Ministerstvem práce a sociálních věcí v rámci Meziresortní koordinační skupiny, v níž jsou zastoupena ministerstva podléjící se na péči o ohrožené děti (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra a ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny) a zástupci samosprávy (Asociace krajů ČR a Svaz měst a obcí ČR).⁹⁶

Tento návrh opatření patří mezi první meziresortní vyjádření vůle ke spolupráci na změně systému péče o ohrožené děti. I když jednotlivé resorty se snažily o zkvalitňování práce

⁹⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Transformace a sjednocení systému péče o ohrožení dětí* [online]. Praha: MPSV 2009 [cit. 2013-02-01] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/9558/Transformace.pdf>,

s ohroženými dětmi, tak tyto snahy byly nekoordinované. Předpokladem pro jakoukoliv zásadní změnu bylo proto nastolení společných postupů.

Výsledkem mezirezortní spolupráce byl předkládaný „**Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti**“ (dále NAP), který definoval základní aktivity pro zvýšení kvality práce s ohroženými dětmi a rodinami. Úkolem NAPu je také oslovení veřejnosti, které se tento plán také úzce dotýká. NAP byl předložen na období 2009 až 2011.

Národní akční plán měl za úkol dosáhnout tyto cíle transformace systému práce s ohroženými dětmi:

- zvýšení kvality práce a dostupnosti služeb pro ohrožené děti
- sjednocení postupu pracovníků
- snížení počtu dětí dlouhodobě umístěných ve všech typech ústavní péče
- zvýšení životních šancí dětí, podpora rozvoje osobnosti dítěte, jeho nadání a rozumových i fyzických schopností v co nejširším objemu a zachování životní úrovně nezbytné pro jejich tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální vývoj.⁹⁷

Národní akční plán je nástrojem transformace systému práce s ohroženými dětmi. Pro podporu základních práv ohrožených dětí je třeba zajistit bezpečné prostředí ve vlastních (sanovaných a podporovaných) rodinách, dostatečný počet (kvalifikovaných a podporovaných) rodin náhradních a odbornou komplexní péči v zařízeních rodinného typu. Tento Národní akční plán byl koncipován jako soubor analýz a opatření s důrazem na sjednocení a zvýšení kvality práce s ohroženým dítětem a rodinou.

Transformace byla postavena na třech základních rovinách:

- analýza celého systému péče o ohrožené děti a rodiny
- odborná příprava všech složek systému v nové podobě (standarty kvality péče o ohrožené děti a rodiny)
- zavedení nových prvků do systému.

Na základě výstupů z celkové analýzy došlo k definování nových cílů realizace transformace pro další období.⁹⁸

⁹⁷ Ministerstvo práce a sociální věcí. *Národní akční plán* [online]. Praha: MPSV 2009 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf>

5.2 NÁRODNÍ STRATEGIE OCHRANY PRÁV DĚTÍ – PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Z řady analýz a výzkumů a především z poznatků získaných přímo v praxi vyplynula potřeba provést reformu systému v respektování a zajištění ochrany práv dětí, podpory rodiny, náhradní rodinné péče a péče o ohrožené děti.

Na základě těchto zjištění vláda České republiky začátkem roku 2012 schválila projekt: **„Právo na dětství“ – národní strategie ochrany práv dětí**. Cílem strategie je vytvoření takového systému, který zajistí důslednou ochranu práv všech dětí v České republice a naplňování jeho potřeb, systém podporující zvyšování kvality života dětí a rodin, podporující všestranný rozvoj dítěte v jeho přirozeném rodinném popřípadě náhradním rodinném prostředí a eliminující diskriminaci dětí. Česká republika má v tomto ohledu řadu rezerv a také kritiků z řad mezinárodních organizací. Národní strategie ochrany práv dětí si klade za cíl nedostatky odstranit do roku 2018.

Prvotně je třeba vykonat maximum možného, aby dítě mohlo zůstat ve své původní rodině (tzn. vytvoření systému podpory rodiny a síť terénních, ambulantních a jiných preventivních služeb). Pokud to skutečně není možné, musí být upřednostňována pro takové dítě individuální péče před péčí ústavní. Národní strategie je založena na právech dítěte a definuje základní principy ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti. Obsahuje konkrétní záměry, cíle a aktivity včetně harmonogramu, stanovení odpovědnosti jednotlivých resortů a způsobu monitoringu a hodnocení.

Všechny děti si zaslouží příležitost k dosažení svého plného rozvoje. Všechny děti mají právo na dětství.

Hlavním cílem Národní strategie péče ochrany práv dětí je funkční systém zajišťující důslednou ochranu všech práv dětí a naplňování jejich potřeb, který pracuje na základě těchto základních principů:

- je plně zaměřen na dítě
- respektuje potřeby a jeho vývoj
- sleduje dlouhodobý zájem dítěte, podporuje jeho jedinečnost a vývoj

⁹⁸ Ministerstvo práce a sociální věcí. *Národní akční plán* [online]. Praha: MPSV 2009 [cit. 2013-02-01] s.2-4. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf>

- umožňuje rovné příležitosti pro všechny děti bez ohledu na jejich pohlaví, schopnosti, rasu, etnikum, zdravotní postižení, věk
- zahrnuje do řešení situace dětí a rodiny, stejně tak jako celé sociální okolí
- stav na silných stránkách dětí a rodin a identifikuje problémová místa
- funguje integrovaně a ve spolupráci všech zúčastněných
- je trvalým a interaktivním procesem
- je založen na objektivně zjištěných skutečnostech a důkazech.⁹⁹

Hlavního cíle Národní strategie ochrany práv dětí bude dosaženo realizací dílčích cílů v následujících prioritách:

- participace dítěte (dítě, které je schopno formulovat své názory, má právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se ho dotýkají)
- eliminace diskriminace a nerovného přístupu vůči dětem a mladým lidem (práva dítěte jsou zaručena každému dítěti bez jakékoli diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku)
- právo na rodinnou péči (rodina, která je základní jednotkou společnosti má nárok na ochranu za strany státu)
- zajištění kvality života pro děti a rodiny (dítěti je třeba zajistit takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho).¹⁰⁰

Realizace dílčích cílů Národní strategie ochrany práv dětí bude pomocí Národních akčních plánů. První plán je vypracován na léta 2012 – 2015 a druhý na léta 2016 – 2018.

V dubnu 2012 vláda schválila Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí na období 2012 – 2015. Je to dokument, který definuje klíčové aktivity vedoucí k transformaci systému péče o ohrožené děti, jejich časové harmonogramy, odpovědnosti za plnění, lidské, technické a finanční zdroje pro jejich realizaci. Plán se také zaměřuje na změny legislativy potřebné pro realizaci cílů vytyčených pro strategii.

⁹⁹ V zájmu dítěte. *Národní strategie ochrany práv dětí* [online]. časopis Náhradní rodinná péče 2/2003 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z:

http://vzd.cz/sites/default/files/Narodni%20strategie%20ochrany%20prav%20deti_c_usneseni_4.pdf

¹⁰⁰ V zájmu dítěte. *Národní strategie ochrany práv dětí* [online]. časopis Náhradní rodinná péče 2/2003 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z:

http://vzd.cz/sites/default/files/Narodni%20strategie%20ochrany%20prav%20deti_c_usneseni_4.pdf,

Hlavní cíle Akčního plánu jsou:

- zjišťování potřeb dětí
- zvyšování všeobecného povědomí o otázce práv dětí u dospělých i dětí
- vytváření příležitostí pro děti a mladé lidi účastnit se rozhodování o záležitostech, které se jich týkají a které je ovlivňují
- vyrovnání příležitostí pro děti a mladé lidi ze znevýhodněného sociálního prostředí
- vyrovnání příležitostí pro děti a mladé lidi se zdravotním postižením
- podpora pozitivního rodičovství
- prevence chudoby
- vytvoření a zpřístupnění služeb a podpory rodinám a dětem
- podpora náhradní rodinné péče
- rozvinutí alternativ péče o ohrožené děti a deinstitucionalizace péče
- procesy ochrany a podpory prosperity dětí
- sjednocení systému
- nastavení legislativních podmínek k zabezpečení pozitivních přínosů a zajištění potřeb dětí a mladých lidí, vytvoření komplexní právní úpravy péče o ohrožené děti a podpory rodin
- transparentní financování systému
- sběr dat a jednotný informační systém
- kvalita práce, vzdělávání a standarty.¹⁰¹

Na plnění Akčního plánu se podílejí veškeré resorty společně.

Součástí celkové reformy vedoucí ke zkvalitnění systému péče o ohrožené děti je i schválení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která byla předložena Vládou ČR Poslanecké sněmovně v prosinci 2011 a schválení novely zákona o ústavní péči.

5.3 NOVELA ZÁKONA Č. 109/2002 Sb.

Dne 19.9.2012 poslanci přehlasovali Senát a schválili novelu zákona (zákon č. 333/2012Sb.) o ústavní péči v původním znění. Touto novelou se mění zákon

¹⁰¹ Právo na dětství. *Akční plán k naplnění národní strategie ochrany práv dětí 2012-2015* [online]. Praha: Čí je dítě [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: http://www.cijedite.cz/images/akcni_plan_text.pdf

č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních s účinností od 1.11.2012.¹⁰²

Tato novela zákona má za úkol posílit preventivní výchovné služby v rámci systému péče o ohrožené děti, poskytovat ambulantní formy v ústavní výchově, které umožní systém odborné komplexní péče přímo v rodinách ohrožených dětí a snížit počet dětí v ústavech.

Novela zákona o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních počítá s tím, že střediska výchovné péče se nově přejmenují na střediska preventivních služeb a budou poskytovat nejen preventivně výchovnou péči, ale především poradenství a stanou se tak samostatným druhem školského zařízení.

Hlavním úkolem této novely je zkrácení doby pobytu dítěte v zařízení a působení na vzájemné vztahy dítěte a jeho rodiny tak, aby mohla být dítěti zrušena ústavní výchova a dítě se mohlo vrátit do svého přirozeného prostředí.

Dále novela zákona ruší možnost přijímat děti na žádost rodičů do diagnostických ústavů. Pokud rodič usoudí, že výchovu dítěte nezvládá, obrátí se na středisko preventivních služeb. Do diagnostických ústavů se bude dítě přijímat pouze na základě soudního rozhodnutí. Upravuje se také maximální délka pobytu dítěte v diagnostickém ústavu, a to stanovením na nejvýše 8 týdnů.¹⁰³

Novela zákona o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních zavádí nový systém stanovení peněžitých částek, z nichž je vypočítáván příspěvek na úhradu péče, kapesné, hodnoty osobních darů nebo jednorázové peněžité příspěvky při ukončení pobytu v zařízení.

Velmi příznivou změnou, kterou tato novela zákona přináší je to, že diagnostický ústav umísťuje dítě do dětského domova, na základě osobní dokumentace dítěte a bez jeho předchozího pobytu v diagnostickém ústavu v případě:

- jedná o dítě mladší 6-ti let

¹⁰² ZÁKON č. 333/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

¹⁰³ ZÁKON č. 333/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

- dítě, které bylo umístěno v dětském domově do 3 let nebo v zařízení vyžadující okamžitou pomoc
- dítě, které nemá poruchy chování
- dítě, u kterého je dokončena diagnostika vypracovaná střediskem.

Novela v souladu s trendem příklonu k malokapacitním zařízením upravuje počet rodinných skupin v dětském domově (zřizovatel zařízení však může povolit výjimku).¹⁰⁴

Zákon také nově upravuje možnost na základě smlouvy poskytovat péči nezaopatřeným osobám, které již byly z ústavní péče propuštěny, ale jejich životní situace vyžaduje jejich přijetí zpět do zařízení, zejména v souvislosti s přípravou na budoucí povolání.

Zákon dále rozšiřuje kompetence ředitelům zařízení, kteří budou moci zjišťovat informace u orgánu sociálně-právní ochrany dětí o rodinných podmínkách, nahlížet na základě písemné žádosti u OSPOD do spisové dokumentace dítěte a při rozhodování o důležitých opatřeních vůči dítěti tyto postupy konzultovat se zákonnými zástupci dítěte a s OSPOD.¹⁰⁵

5.4 NOVELA ZÁKONA Č. 359/1999 Sb.

Dalším významným krokem v systému práce s ohroženými dětmi bylo schválení novely zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů. (zákon č. 401/2012 Sb.).

Novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí byla předložena jako součást celkové reformy a zkvalitnění systému péče o ohrožené děti, k němuž se zavázala vláda České republiky ve svém programovém prohlášení. Tato novela reaguje na naplňování mezinárodních závazků České republiky, zejména Úmluvy o právech dítěte a Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, judikatury Evropského soudu

¹⁰⁴ Čí je dítě. *Novela zákona o ústavní výchově je ve vládě* [online]. Čí je dítě - aktuality Praha 2012 [cit. 2013-02-17] Dostupné z: <http://www.cjedit.cz/?nav=aktuality/ostatni/34-novela-zakona-o-ustavni-v.html>

¹⁰⁵ ZÁKON č. 333/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

pro lidská práva, Ústavního soudu ČR a na úkoly vyplývající ze strategických dokumentů (NAP k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 - 2011).¹⁰⁶

Novela tohoto zákona byla schválena na základě přehlasování veta prezidenta republiky poslaneckou sněmovnou dne 7.11.2012 (novela zákona byla předložena Vládou ČR Poslanecké sněmovně v prosinci 2011). Novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, je prvním významným krokem pro budování kvalitního systému ochrany práv dětí v České republice. Tato novela nabývá účinnosti od 1.1.2013.

„Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.“¹⁰⁷

„Novela řeší nejen zkvalitnění a standardizaci práce orgánů sociálně-právní ochrany dětí a pověřených organizací, ale klade důraz i na prevenci a včasnou pomoc ohroženým rodinám, zvyšuje podporu pěstounské péče a vytváří podmínky pro vznik a rozvoj služeb pro práci v rodinách a podpůrných a odlehčovacích služeb pro všechny stávající a budoucí pěstouny.“¹⁰⁸

Novela zákona č. 359/1999 Sb. pracuje se třemi základními principy:

- nejlepším prostředím pro dítě je rodina, resp. rodinné prostředí (pomoc původní biologické rodině a práce i se širší rodinou)
- institucionální péče by měla být poslední pro řešení situace dítěte, přednost má vždy náhradní rodinná péče (pokud bude dítě umístěno do ústavní péče, bude nařizována pouze na dobu určitou)
- výkon sociálně-právní ochrany dětí je třeba profesionalizovat.¹⁰⁹

Novela tohoto zákona vytváří prostor pro zajištění dostatečné nabídky podpůrných a ambulantních služeb pro rodiny, ve kterých je dítě ohroženo. Zároveň podporuje aktivní

¹⁰⁶ Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. Sněmovní tisk 564/0 část č. 1/6. *Důvodová zpráva k novele zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí* [online]. Praha 2011 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=564&CT1=0>

¹⁰⁷ ZÁKON č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Tisková zpráva MPSV: Poslanecká sněmovna přijala novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. Praha 2012, [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13504/tz_060912b.pdf

¹⁰⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Tisková zpráva MPSV: Poslanecká sněmovna přijala novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. Praha 2012, [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13504/tz_060912b.pdf

nábor zájemců o pěstounskou péči (především o pěstounskou péči na přechodnou dobu), jejich kvalitní odbornou přípravu i další průběžné vzdělávání.

Novela zákona č. 359/1999Sb. (zákon č. 401/2012 Sb.) se zabývá především změnami v činnosti orgánů sociálně právní ochrany a změnami v oblasti pěstounské péče.

Změny v oblasti činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a dalších účastníků systému:

- stanovuje postupy, povinnosti a pravomoci orgánů sociálně-právní ochrany dětí
- vymezuje nástroje sociální práce (vyhodnocování situace dítěte a rodiny, vytváření individuálních plánů ochrany dítěte, objednávání a zajišťování služeb, případové konference)
- vymezuje standardizaci činností (standarty kvality práce jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím je určena úroveň kvality poskytované sociálně-právní ochrany při postupu orgánů sociálně-právní ochrany ve vztahu k dětem, rodičům a jiným osobám odpovědným za výchovu)
- dohlíží nad péčí o děti, kterým bylo uloženo výchovné opatření (výchovná opatření musí být v souladu se zájmem dítěte, pokud bude dítě umístěno v ústavu, pak co nejbližše rodičům, nebo osobám jemu blízkým)
- nově se zřizuje institut sociální kurately pro ochranu dětí a mládeže
- upravuje podmínky v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – stanovení nových povinností (v zařízeních vyžadující okamžitou pomoc může být umístěno maximálně 28 dětí, tento počet dětí neplatí, pokud jsou přijati sourozenci. Jeden zaměstnanec může zajišťovat osobní péči maximálně pro 4 děti. Novela také určuje délku pobytu v tomto zařízení a stanovuje pravomoci a povinnosti ředitele tohoto zařízení).
- přináší zkvalitnění práce s biologickou rodinou.¹¹⁰

Orgány sociálně-právní ochrany dětí na základě novely zákona č. 359/1999Sb. využívají moderní metody práce:

¹¹⁰ Adopce.com. *Co přináší novela zákona o sociálně-právní ochraně č.359/1999 Sb., od 1.ledna 2013* [online]. Středisko náhradní péče 2012, © 2010, [cit. 2013-02-02].Dostupné z: <http://www.adopce.com/novela-zakona/>

- a) vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny (zpracovává obecní úřad s rozšířenou působností)
- b) individuální plán ochrany dítěte
- vymezuje příčiny ohrožení dítěte
 - stanovuje opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině
 - stanoví časový plán pro provádění jednotlivých opatření
 - stanoví cíle a jednotlivé kroky vedoucí k dosažení těchto cílů
 - vypracovává se od počátku doby poskytování sociálně-právní ochrany (nejpozději do 1 měsíce od zařazení do evidence)
 - pravidelně se aktualizuje
 - zpracovává se s důrazem na přijetí opatření, které umožní setrvání dítěte v péči rodičů
- c) případové konference (využívá je OSPOD pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí včetně zapojení dětí, rodičů, jiných osob zodpovědných za výchovu dítěte a multidisciplinární spolupráce se školou, policií, sociální službou atd.).¹¹¹

Změny v oblasti pěstounské péče:

- vytváří podmínky pro podporu pěstounské péče (zlepšení hmotného zabezpečení pro pěstouny, zvýšení příspěvků na úhradu potřeb dítěte)
- vytváří podmínky pro zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb pro nové a stávající pěstouny
- přináší diferenciaci příbuzenské pěstounské péče prarodičů v oblasti hmotného zabezpečení
- mění se funkce poradních sborů
- ruší centrální evidenci dětí a žadatelů na MPSV, zároveň posiluje kontrolní činnost MPSV
- přináší změny ve lhůtách při postupování dokumentace žadatelů a dětí do evidence krajů
- přináší změny v systému svěřování dětí do náhradní rodinné péče (nově má přednost příbuzný nebo osoba dítěti či rodině blízká)

¹¹¹ MACELA, Miloslav. *Individuální projekt OP LZZ. Systémová podpora procesů transformace systému péče o rodiny a dětí* [online]. Olomouc 2012 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: <http://www.kr-olomoucky.cz/clanky/aktuality/1388/prezentace-phdr-miloslav-macela.pdf>

- sjednocení systému příprav a odborného posuzování osob vhodných stát se náhradním rodičem
- zavádí nové instituty: osoba pečující a osoba v evidenci
- definuje povinnosti úřadů a pověřených organizací a osob, které zprostředkovávají náhradní péči
- zavádí pravidla pro pěstounskou péči na přechodnou dobu a kvalitnější hmotné zabezpečení (pěstounská péče na přechodnou dobu je stanovena na max. 1 rok, výjimka je pouze při přijetí sourozenců, kteří nebyli umístěni společně, dítě je možno svěřit jen osobám v evidenci formou předběžného opatření na základě rozhodnutí soudu)
- upravuje práva a povinnosti pro osoby pečující (pěstouny a poručníky) a osoby v evidenci (pěstouny na přechodnou dobu)
- novým orgánem péče o dítě se stává Úřad práce, který rozhoduje o přiznání státního příspěvku na výkon pěstounské péče
- nově se bude uzavírat dohoda o výkonu pěstounské péče mezi pěstounem a příslušným obecním úřadem s rozšířenou působností.¹¹²

Nejdůležitější změny v oblasti zprostředkování náhradní rodinné péče (NRP) jsou:

1) zprostředkování náhradní rodinné péče (§ 24 odst. 1)

- ruší se zprostředkování NRP na úrovni MPSV
- při zprostředkování NRP se přihlíží:
 - a) k výsledkům odborného posouzení dítěte
 - b) k výsledkům odborného posouzení žadatelů
 - c) vyhodnocení situace dítěte a rodiny
 - d) plnění opatření vyplývajících z individuálního plánu ochrany dítěte
- již se nepřihlíží k doporučení poradního sboru
- žadatelé se vyhledávají z evidence příslušného krajského úřadu (nebo evidence jiného krajského úřadu)

2) přípravy (§ 11 odst.2 písm. a/,b/)

- minimální rozsah příprav (48 hod pro osvojení a pěstounskou péči a 72 hodin pro pěstounskou péči na přechodnou dobu)

¹¹² Adopce.com. *Co přináší novela zákona o sociálně-právní ochraně č.359/1999 Sb.od 1.ledna 2013*, [online]. Středisko náhradní péče 2012, Praha © 2010 , [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/novela-zakona/>

- časový rozsah přípravy žadatelů, kteří již přípravu absolvovali, může krajský úřad snížit
- příprava dětí žijících v rodině osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny (příprava se provádí přiměřeně vzhledem k jejich věku, rozumové vyspělosti)

3) předpěstounská a předadopční péče (§ 19)

- do předadopční a předpěstounské péče lze správním rozhodnutím umístit též dítě z pěstounské péče na přechodnou dobu.¹¹³

4) novela zákona č. 359/1999Sb. zavádí nové instituty: osoba pečující a osoba v evidenci.

Osobou pečující se rozumí:

- pěstoun
- osoba, která byla do zletilosti dítěte jeho pěstounem nebo poručníkem
- osoba, které bylo dítě svěřeno do předpěstounské péče
- osobně pečující poručník
- osoba, která má dítě v osobní péči a zároveň probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem dítěte

Osobou v evidenci se rozumí:

- osoba, která je vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu

Práva a povinnosti osob pečujících a osob v evidenci:

1) Osoba pečující a osoba v evidenci má právo (§ 47a odst. 2) na:

- poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené děti (při ošetřování osoby blízké, při narození dítěte, úmrtí osoby blízké)
- poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené děti v rozsahu alespoň 14 dní v roce (dítě musí být starší 2let) – respitní péče
- pomoc při zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců
- zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti

¹¹³ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. Praha 2012 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14495/Novela_prezentace_pestouni_-_leden.pdf

- pomoc a asistenci při kontaktu s biologickou rodinou a zajištění vhodného prostoru¹¹⁴

2) Osoba pečující a osoba v evidenci má povinnost (§ 47a odst. 2):

- zvyšovat si kvalifikaci v oblasti péče o dítě v rozsahu minimálně 24 hod/rok
- umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče
- v souladu s individuálním plánem udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami jemu blízkými, zejména rodiči.¹¹⁵

Na základě novely tohoto zákona dochází k úpravě finančního zabezpečení rodin s dětmi v pěstounské, poručenské péči a v péči na přechodnou dobu.

Upravují se:

- dávky pěstounské péče
- příspěvek na úhradu potřeb dítěte
- příspěvek na ukončení pěstounské péče
- odměny pro pěstouny
- příspěvek při převzetí dítěte
- příspěvek na zakoupení osobního automobilu.¹¹⁶

Pěstounská péče, na základě novely zákona, bude postavena na vyškolených profesionálních pěstounech, kteří budou činnost vykonávat jako své hlavní zaměstnání. Děti nebudou muset procházet dětskými centry (dětskými domovy pro děti do 3 let), ze kterých budou přemísťovány do dětských domovů, ale budou umísťovány z péče profesionálních pěstounů přímo do rodin dlouhodobých pěstounů.

Profesionální pěstouni – úzká skupina pěstounů na přechodnou dobu (tzv. emergentní pěstouni). Jsou to pěstouni, kteří budou neustále k dispozici a nebudou mít možnost si dítě „vybrat.“ Pokud by tento pěstoun bez vážných důvodů dítě odmítl přijmout – k němuž se

¹¹⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. Praha 2012 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14495/Novela_prezentace_pestouni_-_leden.pdf

¹¹⁵ Adopce.com. *Co přináší novela zákona o sociálně-právní ochraně č.359/1999 Sb.od 1.ledna 2013* [online]. Středisko náhradní péče 2012, Praha © 2010 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/novela-zakona/>

¹¹⁶ ZÁKON č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů

bude dostávat dítě na tzv. rychlé opatření, takže to může být i z hodiny na hodinu – dohoda mu končí.¹¹⁷

Ústavní péče bude nahrazena pěstounskou péčí. Ústavní péče bude poskytnuta pouze dětem vyžadující zvláštní péči (např. děti s různými typy postižení, které vyžadují profesionální lékařskou a ošetrovatelskou péči).

Přijatá novela zákona č. 359/1999 Sb. však nabízí i mnoho nevyjasněných otázek, kterými se budou muset zabývat odborníci.

1) Jednou z hlavních nevyjasněných otázek je, zda tento zákon je schopen naplnit závazek Ministerstva práce a sociálních věcí, že do roku 2014 dojde ke zrušení dětských domovů pro děti do 3 let. Všechny děti ve věku do 3 let nebudou umístovány do ústavní péče, ale do náhradní rodinné péče. Zda do roku 2014 bude dostatek pěstounů, ať už pěstounů na přechodnou dobu nebo pěstounů pro dlouhodobý pobyt, u kterých by tyto děti vyrůstaly. Jestli je naše republika schopna v průběhu dvou let získat a připravit dostatek pěstounských rodin na systém kvalitní profesionální péče. Vždyť systém kvalitní profesionální péče se v některých zemích budoval řádově 10 – 15 let. K zániku ústavních zařízení by tedy mělo dojít až po vybudování kvalitního a funkčního systému profesionální pěstounské péče, což, dle mého názoru, není možné do 2 let.

2) Nevede zájemce o pěstounskou péči na přechodnou dobu jen finanční motivace? Bude opravdu zabezpečena dostatečná kontrola pěstounů? Dle sdělení pracovníků OSPOD se na úřady v posledních měsících hlásí především zájemci o pěstounskou péči na přechodnou dobu než zájemci o dlouhodobé pěstounství.

3) Další nevyjasněnou otázkou je, že novela klade důraz na preventivní práci, ke které je potřeba vytvořit síť sociálních služeb prevence. MPSV však žádnou vlastní síť těchto služeb nevytváří. Na dotaz u pracovníků OSPOD, zda je dostatek sociálních služeb pro rodiny a pěstounské rodiny, které by měly podporovat realizaci pěstounské péče na přechodnou dobu (odlehčovací služby, sociálně aktivizační služby) mi bylo

¹¹⁷ MACELA, Miloslav. *Co řeší novela, na kterou všichni čekali?* Edice Otvíráme č.4/2012[online]. Praha 2012, [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: http://www.adopce.com/files/adopce/16_01_2013_otvirame_1_2012_4.pdf

odpovězeno, že nikoliv. V současné době tuto práci zastávají především neziskové organizace.

4) Dále není úplně známo, kam budou umístěny děti po uplynutí lhůty (dle novely 1 rok), kterou stráví v pěstounské péči na přechodnou dobu. Jestli bude dostatek pěstounských rodin, které budou schopny přijmout děti od pěstounů na přechodnou dobu a nebo jestli tyto děti potom půjdou do ústavního zařízení. Nebudou se děti zbytečně stěhovat z rodiny do rodiny a zvykat si na nové pěstouny?

5) Na základě novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí jsou pěstouni na přechodnou dobu povinni absolvovat kurz v trvání 72 hodin. Bude toto vzdělání postačovat k tomu, aby pěstouni poskytli odbornou péči i postiženým dětem? Nedojde ke zhoršení péče o ohrožené děti? Dětské domovy do 3 let jsou odbornými zdravotnickými zařízeními, kde pracují lékaři, psychologové a další odborníci. V dětských centrech jsou také umístěny děti se žloutenkami typu A, B, C, HIV pozitivní i děti s drogovou anamnézou. Dostane se i těmto dětem v rodinách pěstounů na přechodnou dobu odborné péče?

6) Na osobu pěstouna mající dítě na přechodnou dobu bude kladeno mnoho povinností (péče o dítě, výchovné působení a vzdělávání dítěte, spolupráce s rodiči dítěte, spolupráce s OSPOD, s psychologem, s poskytovatelem sociálních služeb.) Bude zajištěna dostatečná připravenost pěstounů? Nedojde během pěstounské péče na přechodnou dobu k navázání citového vztahu mezi pěstounem a dítětem, což může zkomplikovat návrat dítěte do původní rodiny nebo přechod do dlouhodobé pěstounské péče? Nedojde u některých dětí (možná i pěstounů) k citové zátěži? Není v tomto případě lepší dítě ponechat v ústavní péči?

7) Osoby vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu mají 1 x ročně nárok na 14-ti denní respitní péči. Kam na tuto dobu bude umístěno dítě, které mají v pěstounské péči na přechodnou dobu a které se do jednoho roku nepodařilo umístit do dlouhodobé pěstounské péče či osvojit? To bude dítě do 6-ti let, které nemůže být posláno vzhledem k svému věku např. na tábory pobyt, ozdravný pobyt umístěno na tuto dobu 14-ti dní do ústavního zařízení?

8) Bude dostatečná kapacita pracovníků OSPOD? Budou schopni pravidelně dohlížet nad výkonem pěstounské péče na přechodnou dobu?¹¹⁸

Jsou pracovníci OSPOD dostatečně proškoleni, jak jednotlivé případy řešit? Nemůže nastat právní vakuum při řešení některého z případů?

9) Je tato novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí zaměřena na zkvalitnění práce s ohroženými dětmi? Bude opravdu zabezpečeno blaho dítěte?

Je mnoho otázek, na které je v současné době těžké odpovědět.

I když přijatá novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí nabízí řadu nevyjasněných otázek, můžeme říct, že se jedná o krok vpřed v otázce řešení náhradní rodinné péče. Tato novela je přijata v souladu s mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána (Úmluva o právech dítěte, Evropská úmluva o výkonu práv dětí, Deklarace práv dítěte).

Odborníci, občanská sdružení i zástupci státních institucí se dlouhou dobu snažili o změnu zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Tato změna se konečně povedla v loňském roce a tak i Česká republika mohla nastoupit cestu ke kvalitnímu a funkčnímu systému péče o ohrožené děti. Je zřejmé, že reforma péče o ohrožené děti bude představovat dlouhodobý proces, jehož výsledky se dostaví až po několika letech. Důležité však je, že v České republice byla zavedena další alternativa náhradní výchovy (pěstounská péče na přechodnou dobu, která je u nás známa od roku 2006 a jejíž právní úprava byla doposud nedostačující), která je nezbytným předpokladem pro zrušení ústavní péče pro děti do 3 let.

Profesionální pěstounská péče (pěstounská péče na přechodnou dobu) by měla určitě získat své místo v systému náhradní rodinné péče jako další možnost k umístění dítěte mimo rodinu. Nemyslím si však, že bude tato péče schopna plně nahrazovat ústavní zařízení. Vždyť i v budoucnu se budou rodit děti s těžkým zdravotním postižením, s velkými výchovnými problémy u nichž je kladen důraz na vysokou odbornou péči, která je jim

¹¹⁸ ZÁBRANSKÁ, Martina. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pohledem pracovnice OSPOD* [online]. Jak to vidí... Čí je dítě © 2011, [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/jak-to-vidi/jak-to-vidi....html&comment=33>,

v ústavu lépe poskytována, než by byla v rodině profesionálních pěstounů. Ústavní péče by měla být, dle mého názoru, zachována.

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí vyvolala nejen výše uvedené změny, ale podmínila tím i novelizaci zákona o rodině. Za významnou úpravu v zákonu o rodině považuji úpravu § 46:

„(1) Za vážné ohrožení nebo vážné narušení výchovy dítěte se nepovažují nedostatečné bytové poměry nebo majetkové poměry rodičů dítěte nebo osob, kterým bylo dítě svěřeno do péče, jestliže jsou jinak osoby nebo rodiče způsobilí zabezpečit řádnou výchovu dítěte a plnit povinnosti vyplývající z jejich rodičovské zodpovědnosti.

(2) Ústavní výchovu lze nařídit nejdéle na dobu 3 let. Ústavní výchovu lze před uplynutím 3 let od jejího nařízení prodloužit, jestliže důvody pro nařízení ústavní výchovy stále trvají. Trvání ústavní výchovy lze prodloužit opakovaně, vždy však nejdéle na dobu 3 let. Po dobu, než soud rozhodne o zrušení nebo o prodloužení ústavní výchovy, dítě zůstává v ústavní výchově, i když již uběhla doba dříve rozhodnutím soudu nařízená.

(3) Ustanovení odstavce 2 se obdobně použije i na dobu trvání a prodlužování rozhodnutí soudu o svěření dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.“¹¹⁹

Další významnou právní normou, která se připravuje v procesu transformace péče o ohrožené děti je změna Občanského zákoníku jehož účinnost se předpokládá od 1.1.2014. Současný Občanský zákoník byl přijat v roce 1964 a i když byl mnohokrát novelizován, vychází z poměrů 60tých let minulého století. Nový Občanský zákoník reaguje na potřebu změn v soukromém právu, jehož součástí je i Rodinné právo, které v sobě zahrnuje zákon o rodině. Změna Občanského zákoníku se bude dotýkat jak institutu manželství, tak vztahů mezi příbuznými a zejména pak vztahů mezi rodiči a dětmi¹²⁰.

Až čas ukáže, jestli veškeré kroky vládních i nevládních institucí byly dostatečné. Jestli došlo k naplnění základního práva dítěte na život v rodině, právo na své rodiče a právo na to, že bude vychovááno v rodinném prostředí. Pokud z různých důvodů, nemůže dítě

¹¹⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. Praha 2012 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14495/Novela_prezentace_pestouni_-_leden.pdf

¹²⁰ *Nový občanský zákoník* [online]. Praha 2012 © [Ministerstvo spravedlnosti ČR](http://www.justice.cz) [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>

vyrůstat ve své biologické rodině, bude umístěno do náhradní rodinné výchovy a až na posledním místě se bude uvažovat o ústavní výchově.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V praktické části své diplomové práce jsem se zaměřila na výzkum mezi laickou veřejností. Zajímalo mě, jaká je informovanost veřejnosti o nově schválené novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí .

6.1 METODIKA, CÍL VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ

Cílem výzkumu bylo zjistit informovanost laické veřejnosti o nově schválené novele zákona o sociálně- právní ochraně dětí a o nové možnosti péče o ohrožené děti – o pěstounské péči na přechodnou dobu (profesionální pěstounské péči).

Ke splnění cíle výzkumu byla využita kvantitativní statistická metoda dotazníkového šetření. Kvantitativní výzkum je „*systematické, kontrolované, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků o předpokládaných vztazích mezi přirozenými jevy.*“¹²¹ Dotazník je „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*“¹²². Tato metoda se využívá pro hromadné získávání údajů v krátkém čase s velkým počtem dotazovaných respondentů. Je to jedna z nejvíce metod využívaných pro sběr dat od mnoha respondentů. Při této metodě šetření není tazatel a dotazovaný v přímém kontaktu, proto je kladen velký důraz na formulaci otázek.

Vypracovaný dotazník (viz příloha č. 1) byl určen laické veřejnosti. Všem respondentům byl v úvodu dotazníku objasněn záměr výzkumu. Také byl osloveným respondentům vysvětlen způsob vyplnění dotazníku. Každý z respondentů byl upozorněn, že se jedná o anonymní dotazník a poskytnuté údaje budou sloužit jen pro potřebu zpracování diplomové práce a nebudou poskytnuty třetí osobě. V dotazníku byly použity uzavřené otázky, tzn.. že respondent si vybírá z možných nabízených odpovědí a otevřené otázky.

Dotazník byl distribuován dvěma způsoby: buď v elektronické podobě nebo přímo do rukou respondentů. Bylo celkem rozesláno 125 dotazníků, z nichž se vrátilo 93 vyplněných, což je 74,4%.

¹²¹ CHRÁSKA, Miroslav: *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing 2007, s. 12

¹²² GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido 2000, s. 99

Dotazník obsahoval celkem 13 otázek, z toho 11 otázek bylo uzavřených a 2 otázky byly otevřené. V případě uzavřených otázek se respondentům předkládá určitý počet předem připravených odpovědí. Hlavní výhodou uzavřených otázek je snadnější vyhodnocování odpovědí. Otevřené otázky respondenta nijak neomezují a může lépe vyjádřit své mínění. Nevýhodou otevřených otázek jsou problémy při vyhodnocování a dále u nich záleží na ochotě a schopnostech respondenta se vyjadřovat.

V dotazníku se první tři otázky se týkaly především samotného respondenta (věk, pohlaví, dosažené vzdělání – demografické údaje), na základě kterých byl respondent zařazen do jednotlivých kategorií. Další otázky se již týkaly samotné problematiky informovanosti respondentů o nově schválené novele o sociálně-právní ochraně dětí včetně profesionální pěstounské péči. Výsledky byly zpracovány do tabulek a grafů.

STANOVENÍ HYPOTÉZ

H1: Předpokládám, že většina respondentů si myslí, že náhradní rodinná péče je pro dítě vhodnější než ústavní péče.

H2: Předpokládám, že většina respondentů ví, co je profesionální pěstounská péče.

H3: Předpokládám, že většina respondentů si myslí, že v České republice nebude dostatek profesionálních pěstounů.

H4: Předpokládám, že většina respondentů si myslí, že někteří profesionální pěstouni budou tuto činnost vykonávat z finančních důvodů.

H5: Předpokládám, že většina respondentů je proti zrušení zařízení poskytující péči dětem do 3 let (dětská centra, dětské domovy pro děti do 3 let)

6.2 VÝBĚR RESPONDENTŮ

Cílovou skupinou respondentů byla laická veřejnost. Bylo osloveno náhodným výběrem celkem 125 respondentů, z nichž odpovědělo na dotazník 93 respondentů, což je 74,4%. Z 93 respondentů bylo 69 žen a 24 mužů.

6.3 VLASTNÍ VÝZKUM

V této kapitole jsou uvedeny výsledky dotazníkového šetření. Vyhodnocování odpovědí z dotazníku jsem prováděla ručně a poté zaznamenala a vyhodnotila na počítači. Výsledky šetření byly zaznamenány do tabulek a pro přehlednost také do grafů.

6.4 ANALÝZA ZÍSKANÝCH VÝSLEDKŮ, PREZENTACE

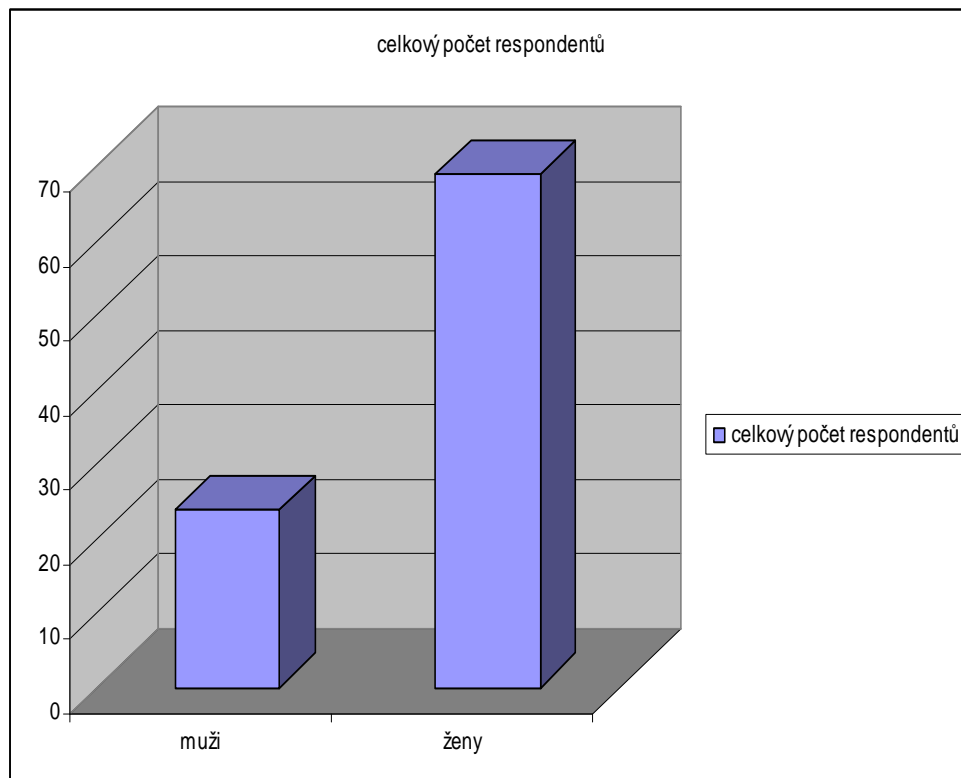
Otázky 1,2, 3 nám poskytují demografické údaje o oslovených respondentech.

Otázka č. 1: Pohlaví respondentů

Celkový počet respondentů byl 93. Z toho dotazník vyplnilo 69 žen a 24 mužů.

Celkový počet respondentů dle pohlaví	93
Ženy	69
Muži	24

Tab. 1 Celkový počet respondentů dle pohlaví

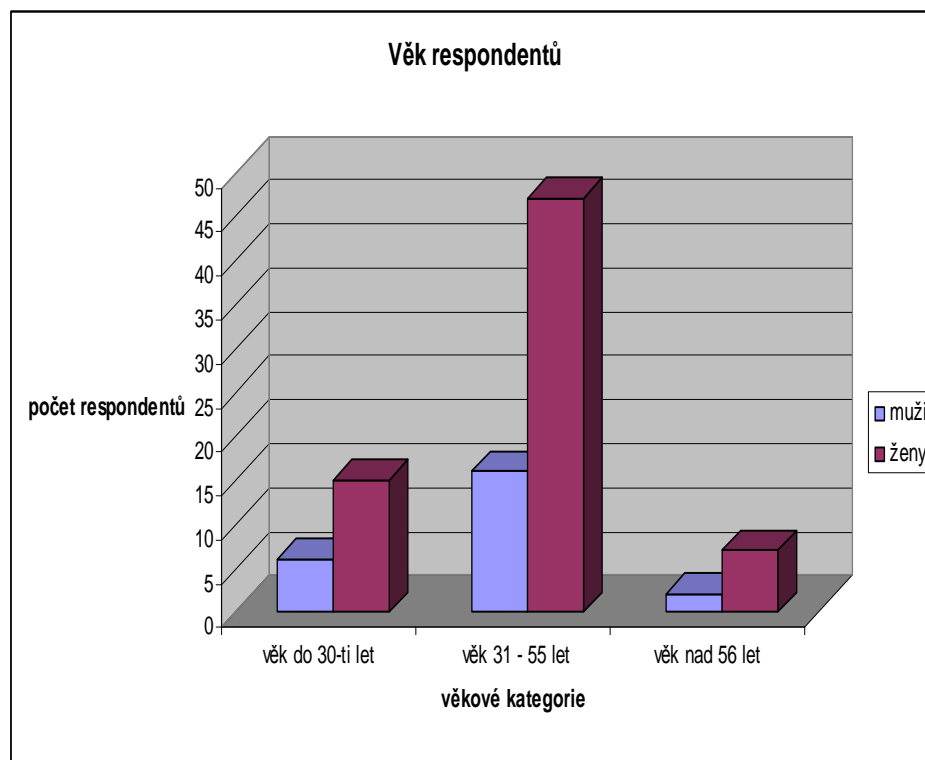

Obr. 1. Celkový počet respondentů dle pohlaví

Otázka č. 2: Věk respondentů

Oslovené respondenty jsem rozdělila do tří věkových kategorií. Snažila jsem se oslovit zejména respondenty z druhé věkové kategorie, protože lidé, kteří by uvažovali o možnosti stát se pěstounem na přechodnou dobu, budou především z této věkové kategorie. Nepředpokládám, že lidé do 30-ti let by se chtěli stát profesionálními pěstouny, neboť teprve zakládají vlastní rodinu a problematika pěstounské péče je moc nezajímá. Dále nepředpokládám, že lidé po 55tém roce života by byli schopni splňovat všechny nároky a povinnosti, které jsou na pěstouny na přechodnou dobu kladeny.

Věk	do 30-ti let	31 - 55 let	nad 56 let
Muži	6	16	2
Ženy	15	47	7

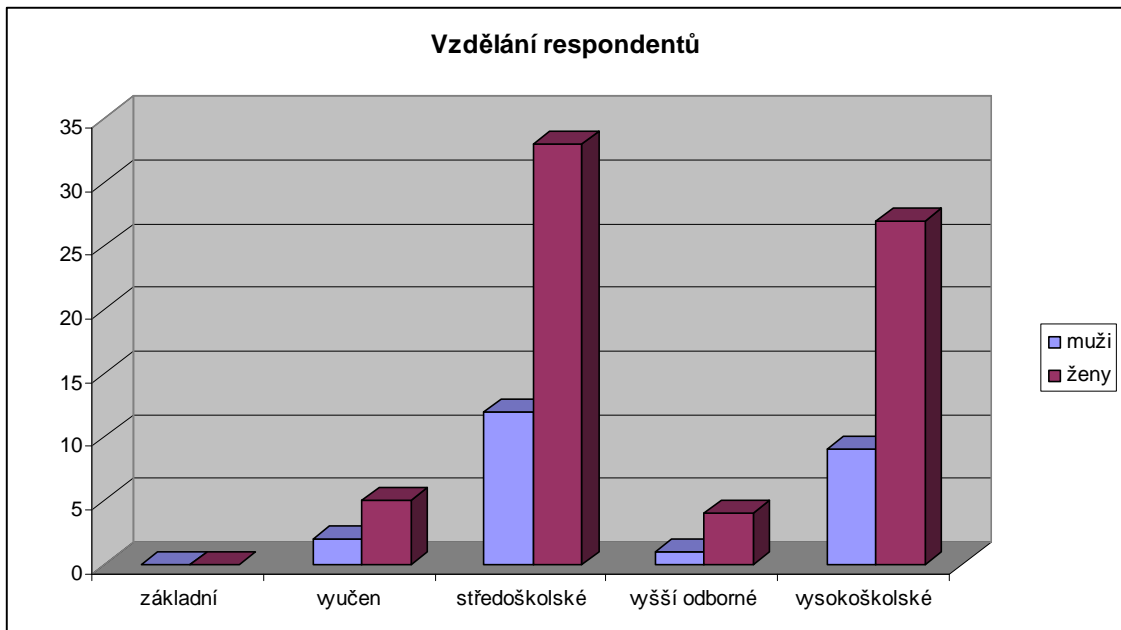
Tab. 2 Věk respondentů*Obr. 2. Věk respondentů*

Otázka č. 3: Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

Většina oslovených respondentů měla středoškolské vzdělání. Žádný z respondentů neměl základní vzdělání.

	základní	vyučen	středoškolské	vyšší odborné	vysokoškolské
muži	0	2	12	1	9
ženy	0	5	33	4	27

Tab. 3 Nejvyšší dosažené vzdělání respondenta

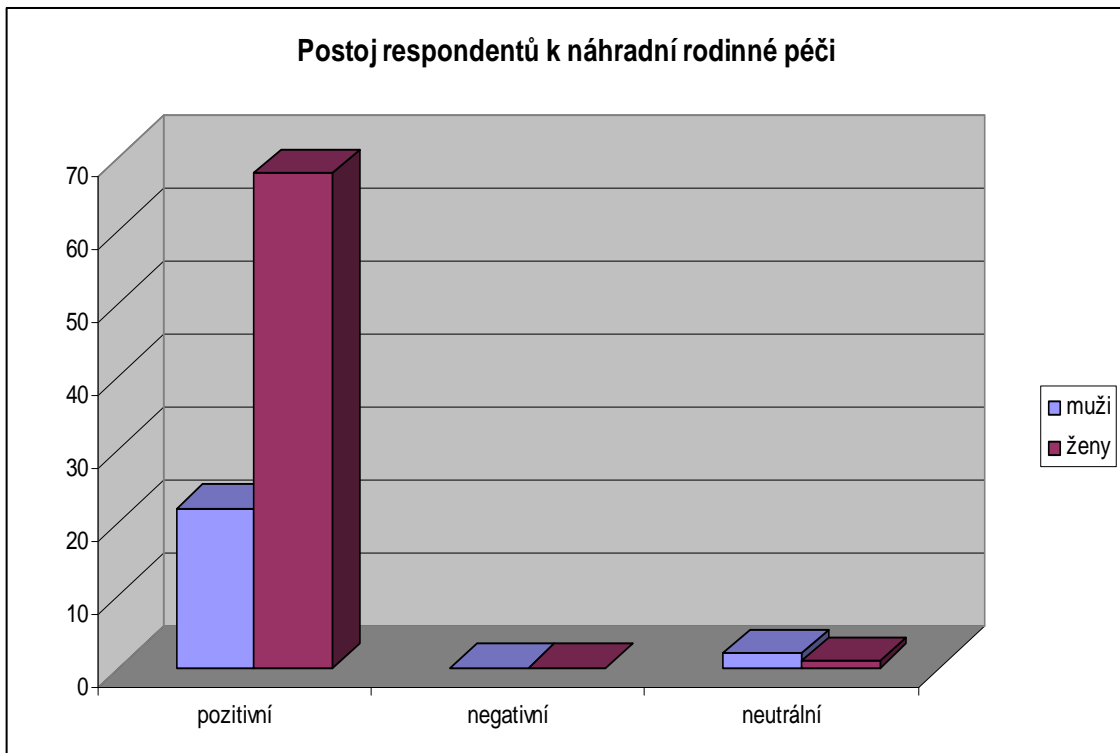
Obr. 3. Vzdělání respondentů

Otázka č. 4: Jaký je Váš osobní postoj k náhradní rodinné péči?

U této otázky se většina respondentů přiklonila k variantě pozitivního postoje k náhradní rodinné péči. Nikdo z oslovených respondentů nemá negativní postoj k NRP. Tři z oslovených respondentů svůj postoj popsalo jako neutrální. Jejich neutrální postoj předpokládám, vychází především z toho, že mají dostatek vlastních dětí a problematikou náhradní rodinné péče se nezabývali. Muži (dva z oslovených respondentů, kteří mají neutrální postoj) většinou otázku dětí neřeší tolik, jako ženy.

	pozitivní	negativní	neutrální
Muži	22	0	2
Ženy	68	0	1

Tab. 4 Postoj respondentů k náhradní rodinné péči

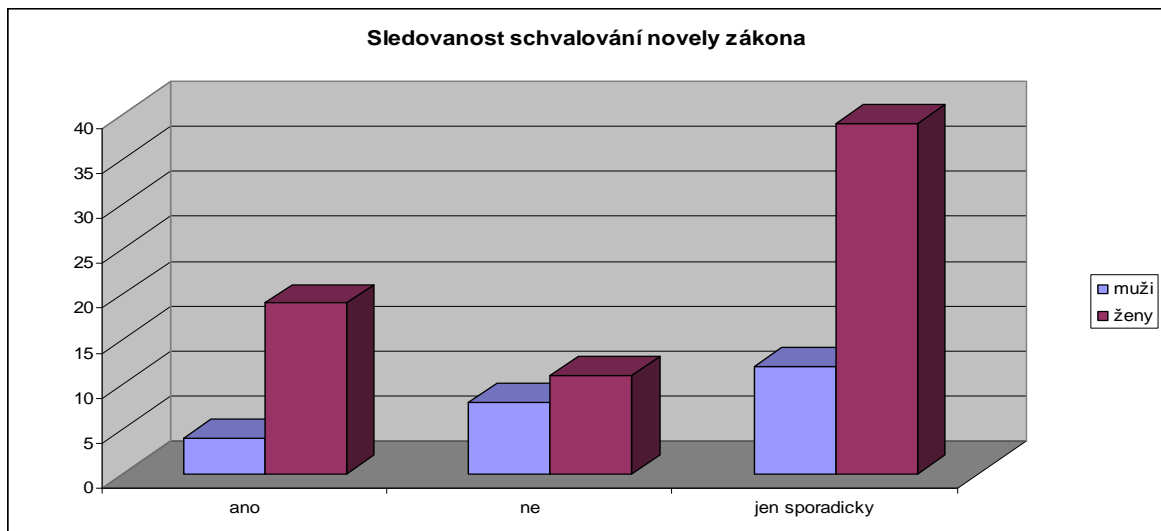
Obr. 4. Postoj respondentů k náhradní rodinné péči

Otázka č. 5: V loňském roce byla schválena novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Sledoval/a jste dění kolem schvalování této novely?

V roce 2011 byla vládě předložena novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která byla v listopadu 2012 na základě přehlasování veta prezidenta schválena. V televizi se mnohokrát o této novele mluvilo v souvislosti s hlasováním jak v Parlamentu ČR, tak i v Senátu. V různých časopisech, denním tisku bylo napsáno mnoho článku o problematice sociálně-právní ochrany dětí, o problémech dosavadní právní úpravy péče o ohrožené děti atd. Z výzkumu vyplynulo, že většina oslovených respondentů, ať už zcela (16% z oslovených mužů a 27,4% z oslovených žen) nebo jen sporadicky (50,0% z oslovených mužů a 56,5% z oslovených žen) sledovala schvalování novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

	ano	ne	jen sporadicky
muži	4	8	12
ženy	19	11	39

Tab. 5 Sledovanost schvalování novely zákona

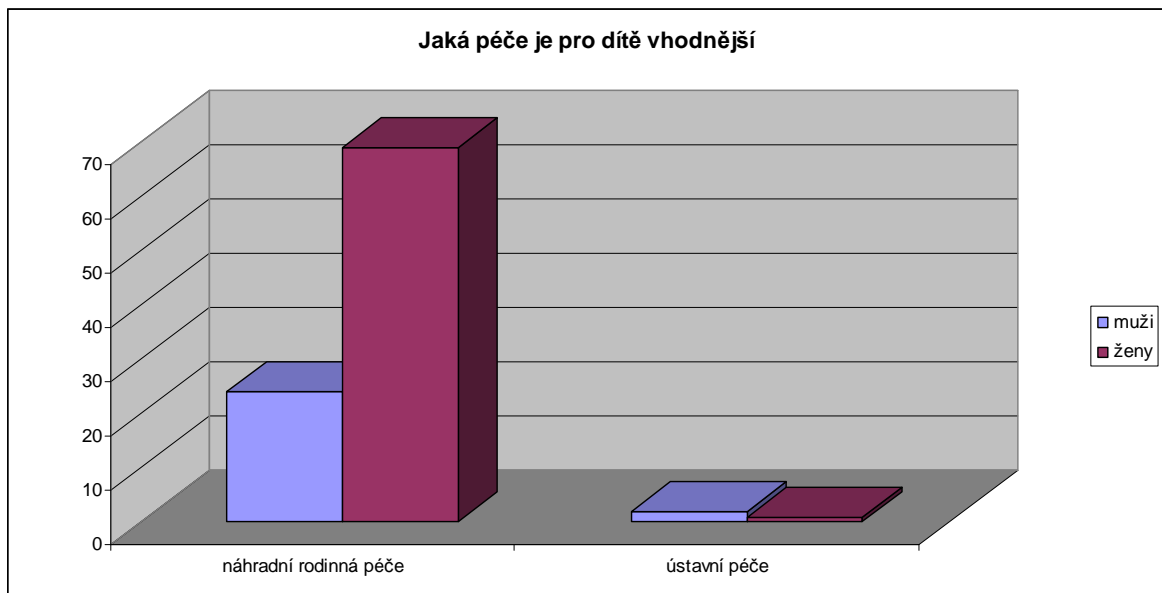
Obr. 5. Sledovanost schvalování novely zákona

Otázka č. 6: Je pro dítě vhodnější náhradní rodinná péče nebo ústavní péče?

Všichni oslovení respondenti se vyjádřili, že pro dítě je vhodnější náhradní rodinná péče než ústavní péče. U třech dotazníků (2 muži a 1 žena) jsem se setkala s tím, že byly označeny obě možné odpovědi s poznámkou, že ústavní péče může být mnohdy kvalitnější, než náhradní rodinná péče.

	náhradní rodinná péče	ústavní péče
muži	24	2
ženy	69	1

Tab. 6 Jaká forma náhradní péče je pro dítě vhodnější

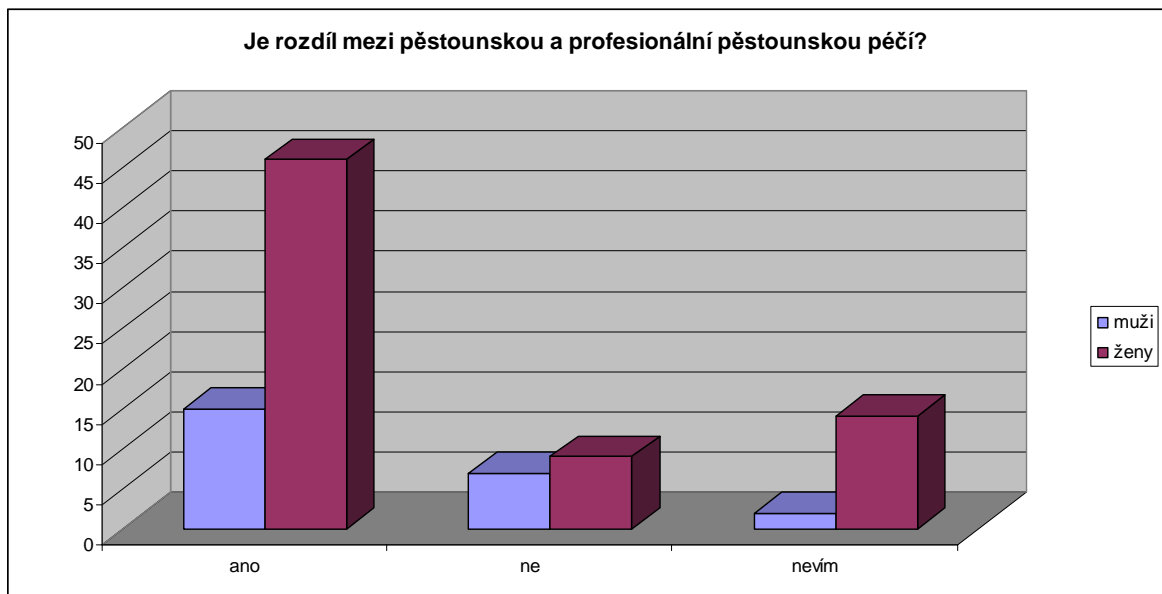
Obr. 6. Jaká forma náhradní péče je pro dítě vhodnější

Otázka č. 7: V novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí je uzákoněna pěstounská péče na přechodnou dobu (profesionální pěstounská péče). Myslíte si, že je rozdíl mezi profesionální pěstounskou péčí a pěstounskou péčí?

Vyhodnocením otázky č. 7 bylo zjištěno, že většina z oslovených respondentů (62,5% z oslovených mužů a 66,7% z oslovených žen) vnímá rozdíl mezi pěstounskou a profesionální pěstounskou péčí. Je to dáno, dle mého názoru tím, že 66,0% z oslovených mužů a 83,9% z oslovených žen (viz tabulka č. 5) sledovalo zcela nebo alespoň částečně (sporadicky) proces schvalování novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

	ano	ne	nevím
muži	15	7	2
ženy	46	9	14

Tab. 7 Je rozdíl mezi pěstounskou a profesionální pěstounskou péčí?

Obr. 7. Je rozdíl mezi pěstounskou a profesionální pěstounskou péčí?

Otázka č. 8: Napište, co si představujete pod pojmem profesionální pěstounská péče

Tuto otázku jsem záměrně nechala otevřenou, aby oslovení respondenti mohli odpovědět dle vlastního názoru a abych zjistila, na základě získaných odpovědí, zda si umí přesně představit, co to znamená profesionální pěstounství. Nejčastější odpovědi oslovených respondentů bylo (celkem 33,3%), že pod pojmem profesionální pěstounská péče (PPP) je péče profesionálů, kteří jsou vyškoleni, mají doplněné vzdělání, vykonávají tuto péči jako své zaměstnání a pobírají plat. Na druhou stranu stát vykonává u těchto prověřených pěstounů pravidelnou kontrolu. Žádný z respondentů však nenapsal, že se jedná jen o „dočasné“ řešení pro ohrožené dítě, které bude potom předáno „cílové“ rodině. Nevím tedy, jestli si tito oslovení respondenti plně uvědomují, jak má profesionální pěstounská péče fungovat. Je to zřejmé už i z odpovědí na otázku č. 7, kdy 34,4% oslovených respondentů (což je jedna třetina oslovených respondentů) buď zcela nevnímá rozdíl mezi dlouhodobou pěstounskou péčí a pěstounskou péčí na přechodnou dobu (profesionální pěstounskou péčí) a nebo si není zcela jistá rozdílem v těchto různých péčích o ohrožené děti.

Další velkou skupinou byla skupina 31,2 % respondentů, kteří tuto péči charakterizovali jako zaměstnání bez bližší specifikace. Profesionální pěstoun je povinen zabezpečit dítěti řádnou výchovu, za kterou mu náleží patřičná odměna.

Celkem 19,4% z oslovených respondentů odpovědělo, že se jedná o péči, jako v tradiční rodině. Tato péče má být, dle názoru respondentů, vykonávána tak, jako by pěstoun vychovával vlastní dítě. Výchova má probíhat v bezpečí rodinného kruhu. Atmosféra, podmínky i harmonické prostředí mají být stejné, jako při výchově vlastních dětí.

Celkem 8,6% z oslovených respondentů se vyslovalo tak, že profesionální pěstounství je „poslání.“ Znamená to, že i když budou tito lidé dostávat příspěvek od státu a budou patřičně proškoleni, tak profesionální pěstounskou péči mohou vykonávat pouze lidé s láskou k dětem. Stát musí zabezpečit řádnou kontrolu, aby profesionálními pěstouny se nestali lidé z finančních důvodů.

Názory – 2 mužů a 2 žen (což je menšina, 4,3%) byly, že pod pojmem profesionální pěstounská péče si představují péči, kdy pěstoun rozhoduje za dítě ve „všech jeho věcech“, stará se o něho jako o vlastní dítě. Dítě ztrácí kontakt se svými biologickými rodiči

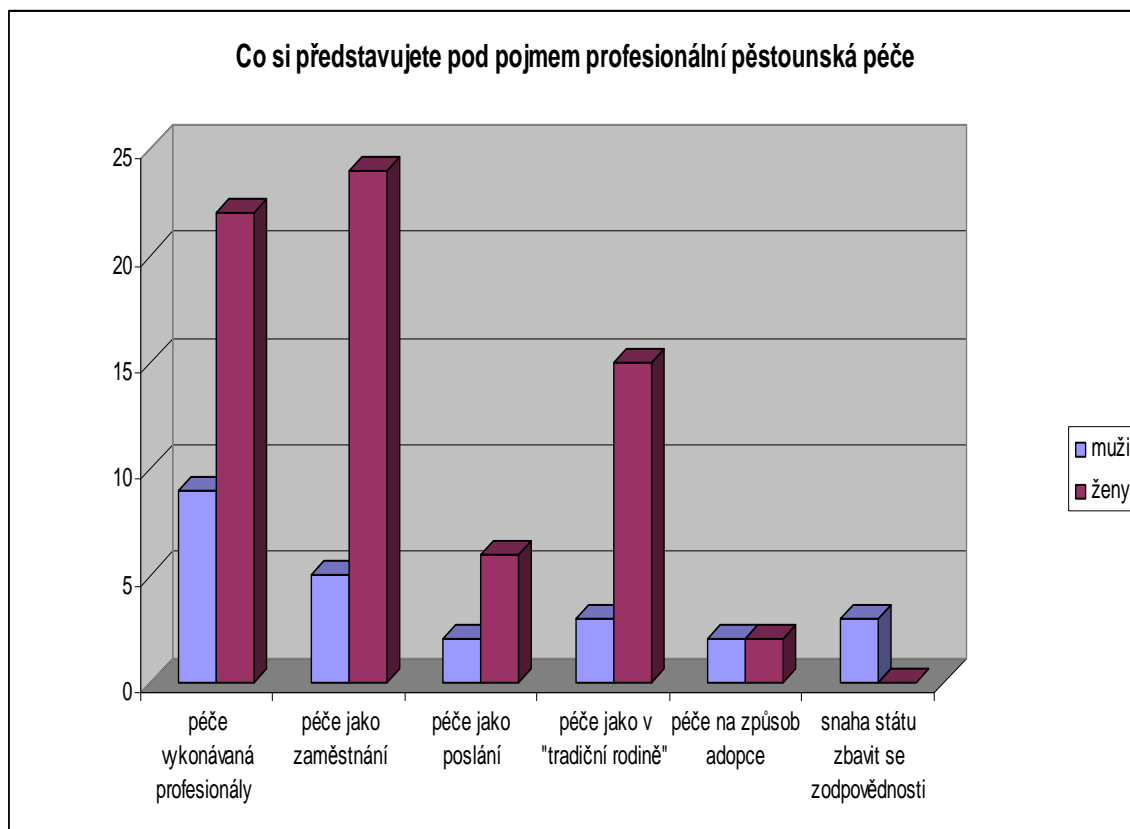
a pěstouni vychovávají dítě až do jeho zletilosti. Dle mého názoru to znamená, že si tito oslovení respondenti myslí, že budou děti svěřeny do jejich péče jako v případě adopce.

Celkem 3,2% (byli to 3 muži) vnímají profesionální pěstounskou péči jako snahu státu zbavit se zodpovědnosti za ohrožené děti. Vnímají profesionální pěstounskou péči jako způsob umístění dětí do rodin, kde bude o ně postaráno. Pěstoun dostane plat a stát ušetří peníze, než kdyby dítě bylo umístěno v některém ústavním zařízení, ale veškerá odpovědnost zůstane na pěstounovi.

Z daného výzkumu vyplývá, že třetina oslovených respondentů má milné představy o fungování profesionální pěstounské péče.

	péče vykonávaná profesionály	péče jako zaměstnání	péče jako poslání	péče jako v "tradiční rodině"	péče na způsob adopce	snaha státu zbavit se zodpovědnosti
muži	9	5	2	3	2	3
ženy	22	24	6	15	2	0

Tab. 8 Co je profesionální pěstounská péče

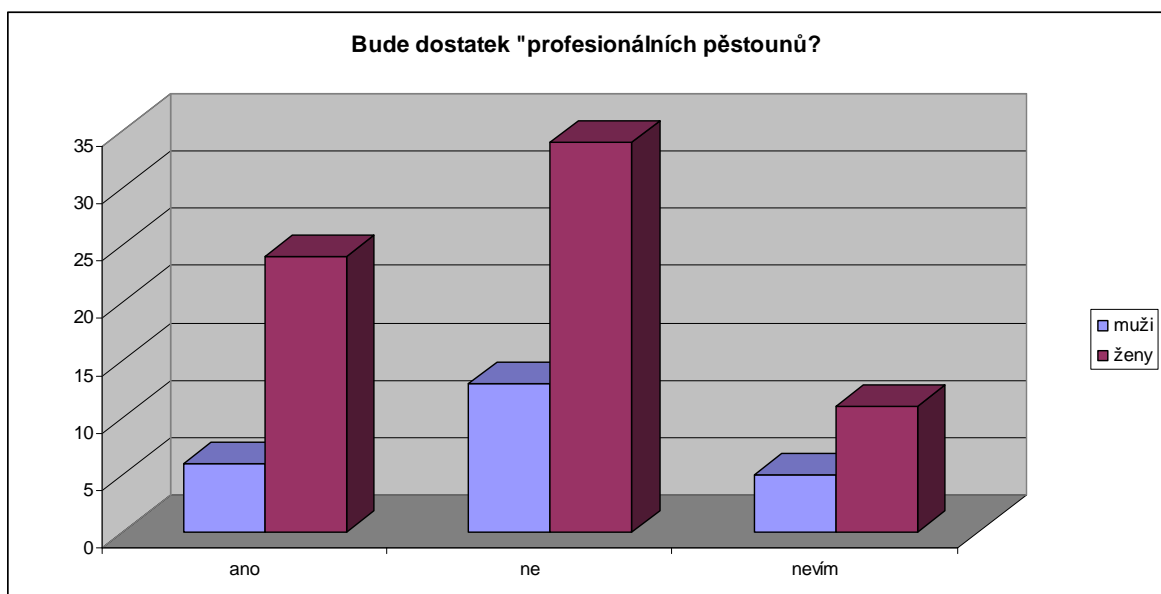
Obr. 8. Co je profesionální pěstounská péče

Otázka č. 9: Na základě novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí budou ohrožené děti přednostně umísťovány do pěstounské péče na přechodnou dobu (k profesionálním pěstounům). Pěstouni na přechodnou dobu budou vykonávat pěstounství jako své zaměstnání. Myslíte si, že bude dostatek takových pěstounů?

K otázce č. 9 se většina oslovených respondentů vyjádřila zcela jednoznačně (54,2% mužů a 49,3% žen), že nebude dostatek pěstounů na přechodnou dobu (profesionálních pěstounů). Na druhou stranu i poměrně vysoké procento (34,8%) oslovených žen se vyslovilo, že profesionálních pěstounů bude dostatek. Dle mého názoru je to dáno tím, že ženám je vlastní starat se o děti a pokud je zde možnost tuto práci vykonávat i jako zaměstnání (zvláště v dnešní době, kdy je velká nezaměstnanost a práci profesionálního pěstouna mohou vykonávat i starší ženy, jejichž uplatnění na trhu práce je problematictější), tak v tom některé respondenty mohly vidět i šanci na práci.

	ano	ne	nevím
muži	6	13	5
ženy	24	34	11

Tab. 9 Bude dostatek profesionálních pěstounů?

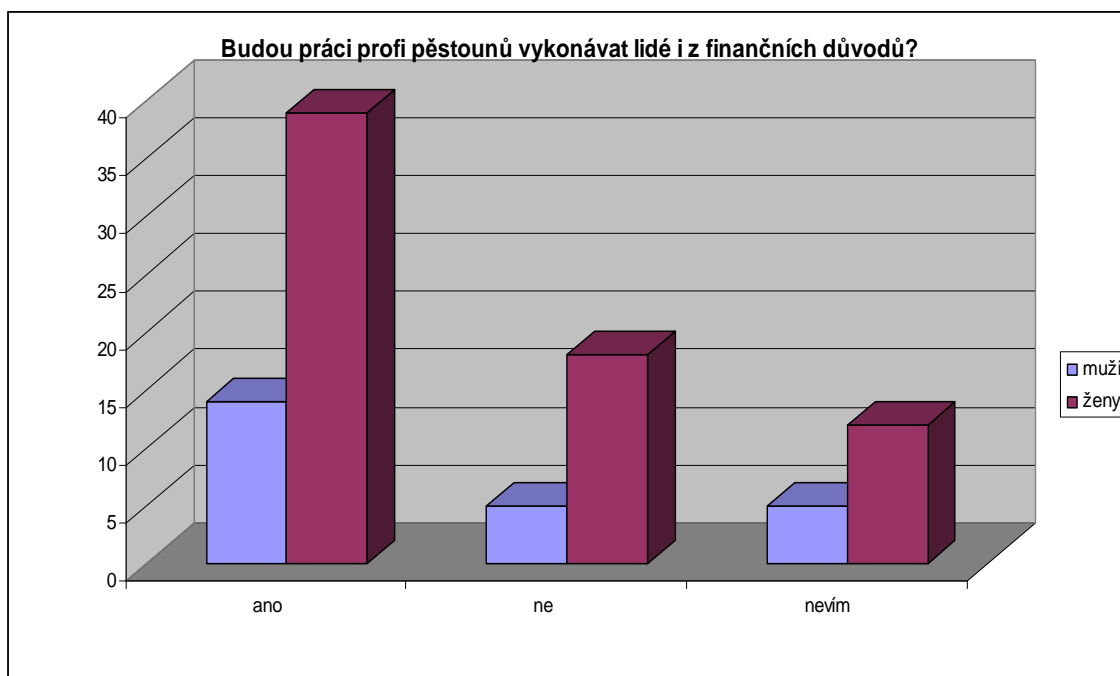
Obr. 9. Bude dostatek profesionálních pěstounů?

Otázka č. 10: Plat pěstouna na přechodnou dobu činí minimálně 20 000Kč (a to v případě, že nemá zrovna žádné dítě v péči). Myslíte si, že někteří „profesionální pěstouni“ (pěstouni na přechodnou dobu) budou, vzhledem k vysoké nezaměstnanosti, tuto péči vykonávat i z důvodu získání finančních prostředků?

Většina oslovených respondentů (58,3% z oslovených mužů a 56,5% z oslovených žen) se domnívá, že se najdou i lidé, kteří budou tuto „práci“ vykonávat z finančních důvodů. U některých odpovědí byla u této otázky udělaná poznámka, která se týkala toho, že musí být zabezpečena dostatečná kontrola výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu (celkem 17 z oslovených respondentů) a další poznámka byla, že tuto práci musí vykonávat především lidé s láskou k dětem (tuto poznámku uvedlo 21 žen).

	ano	ne	nevím
muži	14	5	5
ženy	39	18	12

Tab. 10 Budou lidé vykonávat profi-pěstounství z finančních důvodů?

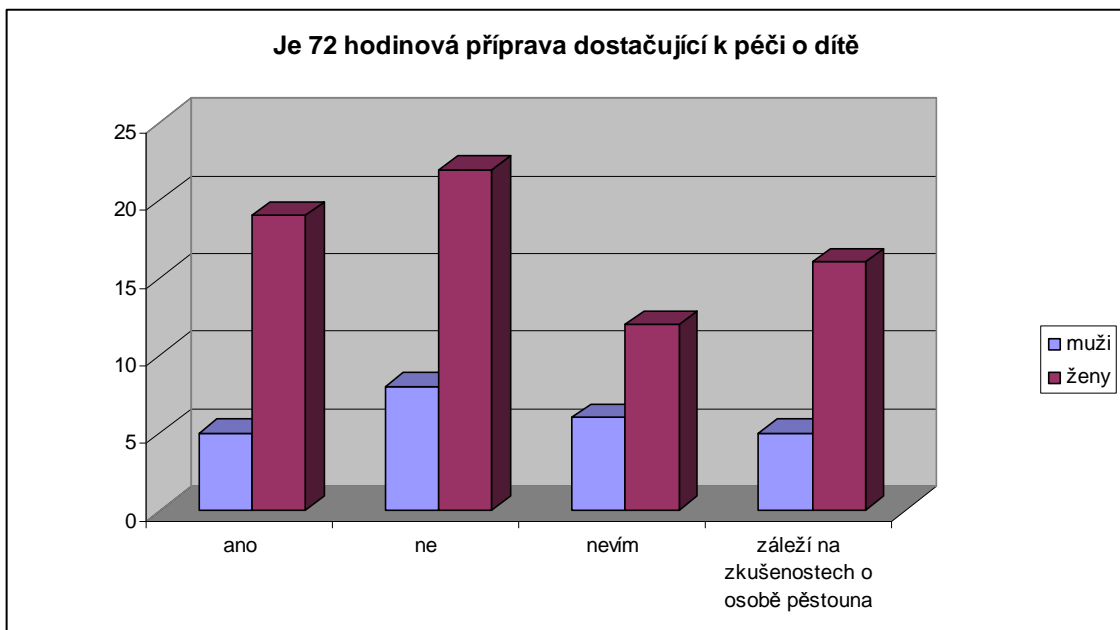
Obr. 10. Budou lidé vykonávat profi pěstounství z finančních důvodů?

Otázka č. 11: Profesionální pěstouni jsou povinni na základě novely o sociálně-právní ochraně dětí absolvovat přípravu v rozsahu 72 hodin. Domníváte se, že toto vzdělání bude dostačující k odborné péči o odmítnuté a postižené děti (zvláště o děti do 3 let)?

Vyhodnocení této otázky je problematictější, než ostatní otázky, protože názory respondentů jsou značně různorodé (pro odpověď „ano“ se vyslovilo 25,8% z oslovených respondentů, pro odpověď „ne“ to bylo 32,3% respondentů, pro odpověď „nevím“ to bylo celkem 19,4% z oslovených respondentů a pro odpověď „záleží na zkušenostech pěstouna“ to bylo 22,5% respondentů). Je to dáno tím, že většina oslovených respondentů neví, co si pod 72 hodinovou přípravou profesionálních pěstounů představit.

	ano	ne	nevím	záleží na zkušenostech pěstouna
muži	5	8	6	5
ženy	19	22	12	16

Tab. 11 Je 72 hodinová příprava pěstounů dostačující?

Obr. 11. Je 72 hodinová příprava pěstounů dostačující?

Otázka č. 12: Kojenecké ústavy byly od r. 2011 nahrazeny Dětskými centry a Dětskými domovy pro děti do 3 let. Od r. 2014 se předpokládá, že budou tato zařízení zrušena a všechny děti do 3 let budou umístěny do pěstounské péče na přechodnou dobu. Napište, jaký je Váš názor na zrušení těchto zařízení.

Otázka č. 12 je také otevřenou otázkou, protože i u této problematiky mě zajímal názor laické veřejnosti. Jak lidé vnímají rušení ústavních zařízení pro děti do 3 let. Předem jsem předpokládala, že vyhodnocování odpovědí respondentů bude značně složité, protože jak se říká: *co člověk, to jiný názor*. Není překvapující, že většina oslovených respondentů je proti uzavření zařízení tohoto typu. I když každý z jiného důvodu.

Z 93 oslovených respondentů se vyslovilo pro zrušení ústavních zařízení pro děti do 3 let celkem 8 mužů a 24 žen. Proti tomuto kroku je celkem 16 mužů a 45 žen.

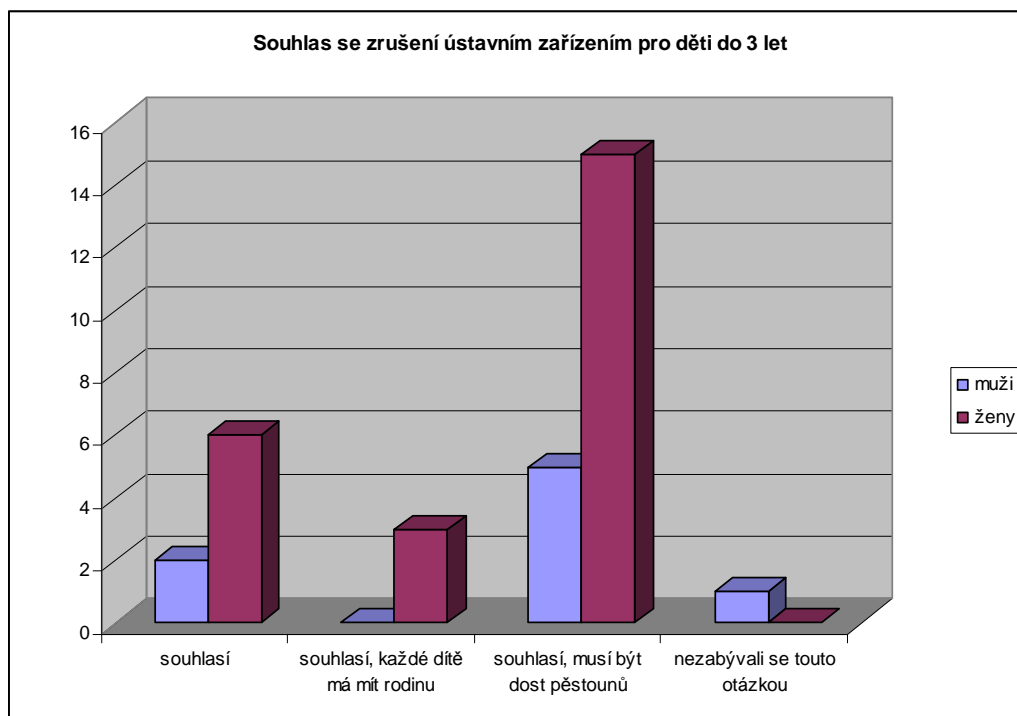
	souhlas	nesouhlas
muži	8	16
ženy	24	45

Tab. 12 Souhlas a nesouhlas s uzavřením zařízení

Svůj souhlas se zrušením ústavního zařízení pro děti do 3 let vyjádřilo celkem 32 oslovených respondentů (tj. 34,4%). Z tohoto počtu nejvíce respondentů (62,5%) svůj názor vysvětlilo tím, že musí být dostatek pěstounů, ke kterým budou děti umístěny. Celkem 25% respondentů, kteří souhlasili se zrušením těchto zařízení svůj názor více nerozvedli. 9% z respondentů, kteří souhlasili se zrušením ústavních zařízení pro děti do 3 let svůj postoj vysvětlilo tím, že každé dítě a především dítě do 3 let, má mít svou rodinu. Jeden z oslovených respondentů napsal, že se otázkou rušením ústavních zařízení vůbec nezabýval.

	souhlasí	souhlasí, každé dítě má mít rodinu	souhlasí, musí být dost pěstounů	nezabývali se touto otázkou
muži	2	0	5	1
ženy	6	3	15	0

Tab. 13 Souhlas s uzavřením ústavních zařízení pro děti do 3 let

Obr. 12. Souhlas se zrušením ústavního zařízení pro děti do 3 let

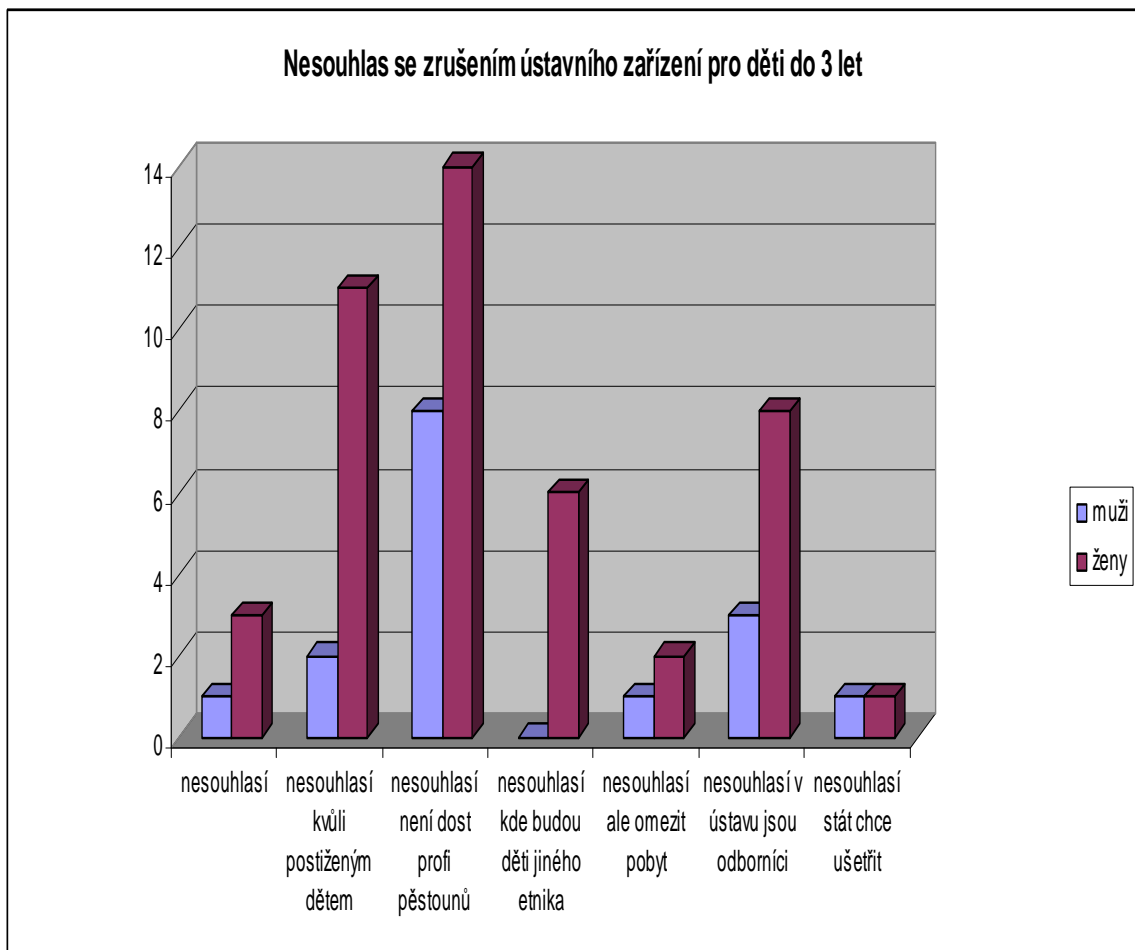
Nesouhlas, se zrušením ústavního zařízení pro děti do 3 let vyjádřilo celkem 61 z oslovených respondentů (tj. 65,6%). Největší počet oslovených respondentů (tj. 36,1%), kteří nesouhlasili se zrušením těchto zařízení, svůj názor objasnilo tím, že do roku 2014 nebude dostatek pěstounů a profesionálních pěstounů, kam by mohly být děti umístěny. Celkem 21,3% z respondentů, kteří nesouhlasí s tímto krokem jsou toho názoru, že není zcela jasné, kam budou umístěvány postižené děti, které se i v současné době těžce umisťují do pěstounské péče či adopce. Další početnou skupinou, která nesouhlasí, je skupina respondentů (18%), kteří si myslí, že by bylo chybou rušit tato zařízení, neboť v dětských domovech pro děti do 3 let a dětských centrech jsou odborníci a specialisté, kteří jsou schopni poskytnou péči nejen postiženým dětem, ale i dětem s problémy chování apod.

Celkem 6 respondentů (9,8%) nesouhlasí, protože mají obavu, kam budou umístěvány děti jiného etnika, které jsou také v současné době těžko umístitelné do náhradních rodin. A zvláště, pokud by se jednalo o více sourozenců. Nesouhlas se zrušením těchto zařízení bez bližší specifikace vlastního názoru vyjádřili 4 respondenti (6,6%). Tři z oslovených respondentů nesouhlasí se zrušením ústavních zařízení pro děti do 3 let, ale mělo by být prvořadým úkolem, pobyt v tomto zařízení (pokud už sem bude dítě umístěno) zkrátit na co nejkratší dobu. Celkem 2 respondenti, kteří vyslovili svůj nesouhlas se zrušením

těchto ústavních zařízení svůj názor vysvětlilo tím, že stát se snaží o to, aby ušetřil. Je známo, že pobyt dítěte v ústavním zařízení je daleko dražší, než pobyt dítěte v rodině pěstouna. Zákodárci si však často neuvědomují, že se rodí i děti se speciálními potřebami péče, která jim může být poskytnuta pouze v ústavním zařízení.

	nesouhlasí	nesouhlasí kvůli postiženým dětem	nesouhlasí není dost profi pěstounů	nesouhlasí kde budou děti jiného etnika	nesouhlasí ale omezit pobyt	nesouhlasí v ústavu jsou odborníci	nesouhlasí stát chce ušetřit
muži	1	2	8	0	1	3	1
ženy	3	11	14	6	2	8	1

Tab. 14 Nesouhlas se zrušením ústavních zařízení pro děti do 3 let

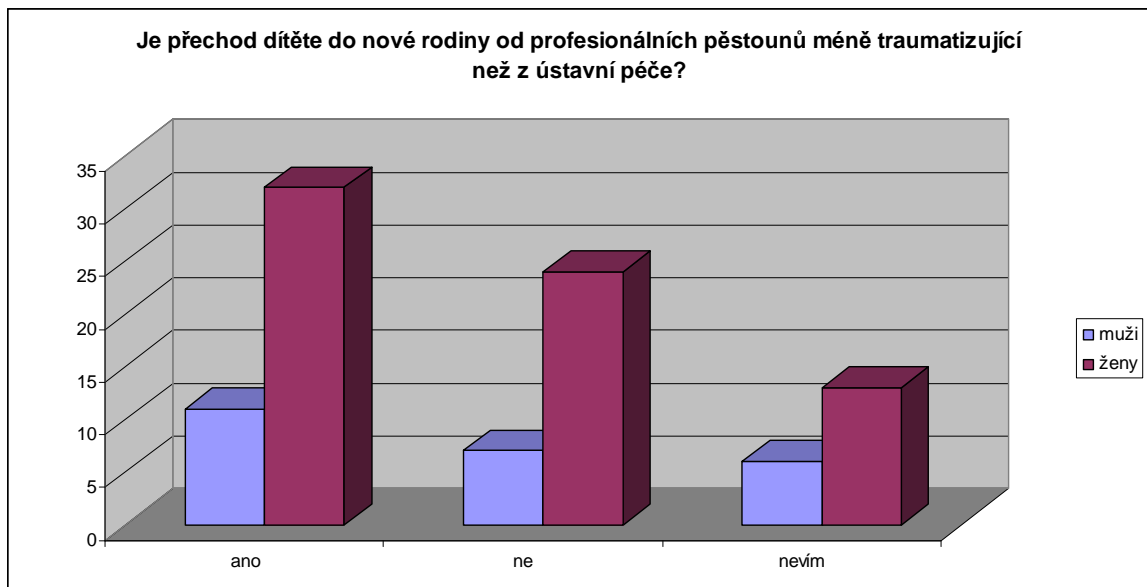
Obr. 13. Nesouhlas se zrušením ústavního zařízení pro děti do 3 let

Otázka č. 13: Dítě po uplynutí určité doby (maximálně po 1 roce) bude z rodiny profesionálních pěstounů předáno „cílové“ rodině. Myslíte si, že tento postup je pro dítě méně traumatizující, než když bylo dítě do nové rodiny předáno z ústavního zařízení?

Vyhodnocením otázky č. 13 bylo zjištěno, že skoro polovina oslovených respondentů (45,8% mužů a 46,3% žen) si myslí, že předání dítěte „cílové“ rodině od profesionálních pěstounů je méně traumatizující, než když by bylo předáváno do dlouhodobé pěstounské péče či adopce z ústavního zařízení. Na druhou stranu si 29,2% oslovených mužů a 34,8% oslovených žen myslí, že pro dítě přechod do cílové rodiny ať už od profesionálních pěstounů nebo z ústavního zařízení je stejně traumatizující.

	ano	ne	nevím
muži	11	7	6
ženy	32	24	13

Tab. 15 Je méně traumatizující přechod od profi-pěstounů než z ústavu?

Obr. 14. Je přechod dítěte od profesionálních pěstounů méně traumatizující než z ústavu?

Na základě získaných odpovědí respondentů lze konstatovat:

Hypotéza č. 1 se potvrdila. Všichni respondenti, 24 mužů a 63 žen, konstatovali, že pro dítě je vhodnější náhradní rodinná péče než ústavní péče. Tři z oslovených respondentů označilo obě nabídnuté odpovědi (tzn. že 3 respondenti souhlasili i s tím, že je pro dítě dobrá i ústavní péče, než péče v nefungující rodině.)

Hypotéza č. 2 se potvrdila. Celkem 31 oslovených respondentů (33,3%) odpovědělo, že péči o ohrožené dítě zabezpečuje profesionální pěstoun, který je řádně proškolen, má doplněné vzdělání a pobírá za tuto péči plat, neboť je to jeho zaměstnání. Ovšem nevím, jestli je osloveným respondentům zcela jasné, že u tohoto profesionálního pěstouna bude svěřené dítě jen dočasně, a pak bude předán do dlouhodobé pěstounské péče.

Hypotéza č. 3 se potvrdila. Celkem 50,5% z oslovených respondentů si myslí, že v České republice nebude dostatek pěstounů na přechodnou dobu – profesionálních pěstounů.

Hypotéza č. 4 se potvrdila. Většina z oslovených respondentů (celkem 56,9%) se domnívá, že někteří profesionální pěstouni budou toto zaměstnání vykonávat z finančních důvodů.

Hypotéza č. 5 se potvrdila. Většina z oslovených respondentů (65,6%) je proti zrušení ústavních zařízení poskytující péči pro děti do 3 let.

ZÁVĚR

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolila téma : „Formy náhradní rodinné a ústavní péče.“ Toto téma jsem si vybrala především proto, že mě téma náhradní rodinné péče velice zajímá a snažila jsem se o této oblasti získat více informací a poznatků. Tímto tématem jsem se zabývala i ve své bakalářské práci a už v té době jsem sledovala snahy státních i nestátních institucí o změnu v systému péče o ohrožené děti.

Cílem mé diplomové práce bylo nastínit, jak důležitá je rodina pro každé dítě. Pokud jeho vlastní biologická rodina ve výchově selže, nastupuje úloha státu. Stát by se měl snažit každému dítěti najít náhradní rodinu. Systém náhradní výchovy je relativně komplikovanou soustavou institucí, které se podílejí na výchově ohrožených dětí. Děti, které jsou vychovávány mimo vlastní, biologickou rodinu. Práce přináší uspořádaný přehled jednotlivých forem náhradní rodinné a ústavní výchovy. Společným znakem pro všechny uvedené formy náhradní výchovy je zájem a blaho dítěte. Dále jsem popsala modely náhradní výchovy v zahraničí. V páté kapitole jsem se zaměřila na transformaci systému péče o ohrožené děti. Snažila jsem se vysvětlit, co předcházelo schválení novely zákona o ústavní péči a tolik diskutované novely o sociálně-právní ochraně dětí. Jaké snahy státních a nestátních organizací, které usilovaly o změnu systému péče o ohrožené děti, vedly až ke schválení novely o sociálně-právní ochraně dětí.

V současné době, na základě novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, je zaváděn nový institut péče o ohrožené děti – pěstounská péče na přechodnou dobu, která by měla usnadnit i urychlit umístění dětí do dlouhodobé pěstounské péče nebo adopce.

Na teoretickou část navazuje část praktická. Pomocí kvantitativní statistické metody - dotazníku jsem zjišťovala, jaká je informovanost laické veřejnosti o nově schválené novele o sociálně-právní ochraně dětí a pak především o profesionální pěstounské péči (pěstounské péči na přechodnou dobu). Během zpracovávání získaných dotazníků jsem zjistila, že informovanost mezi laickou veřejností o možnosti profesionální pěstounské péče (pěstounské péče na přechodnou dobu) je celkem dostatečná. Oslovení respondenti ví o této možnosti péče o ohrožené děti i když přesné fungování (tzn. že se jedná pouze o pěstounskou péči na přechodnou dobu) jim není úplně jasné.

Na základě vyhodnocení získaných dotazníků od oslovených respondentů jsem potvrdila nebo vyvrátila předem stanovené hypotézy.

Výzkum a tato práce jsou určeny především lidem, kteří se o tuto problematiku teprve začínají zajímat. Práce je určena potencionálním uchazečům o práci profesionálního pěstouna. Je určena i žadatelům o náhradní rodinnou péči. Dále může být využita i pracovníky OSPOD, kteří si na základě získaných informací z dotazníků mohou udělat představu, jaká je informovanost veřejnosti o profesionální pěstounské péči.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:**ZÁKONY:**

- [1] ZÁKON č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- [2] ZÁKON č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů
- [3] ZÁKON č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů
- [4] ZÁKON č. 333/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb.
- [5] ZÁKON č. 383/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb.
- [6] ZÁKON č. 134/2006 Sb., novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí
- [7] ZÁKON č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte
- [8] Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (*Sdělení MZV č 43/2000 Sb.*)

KNIHY:

- [9] ARCHER, Caroline. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál s.r.o. 2001, ISBN 80-7178-578-4, 119 s.
- [10] BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: public promotion 2008, ISBN 978-80-969944-0-3, 251 s.
- [11] BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny (sociální práce s dysfunkčními rodinami)*. Praha: Portál 2008, ISBN 978-80-7367-392-5, 152 s.
- [12] BOŤOVÁ, Antonie. *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v ČR*. Brno: TRIADA 2008, ISBN 978-80-254-3353-9, 68 s.
- [13] BUBLEOVÁ, Věduna, a kol. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011, ISBN 978-80-87455-01-2, 96 s.
- [14] ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, Brno: Doplněk 2000, ISBN 80-7239-060-0, 378 s.
- [15] DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, ISBN neuvedeno, 140 s.

- [16] GABRIEL, Zbyněk; NOVÁK Tomáš. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha :GRADA 2008, ISBN 978-80-247-1788-3, 144 s.
- [17] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido 2000, ISBN 80-85931-79-6, 207 s.
- [18] GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti, člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing a.s. 2011, ISBN 978-80.247-2798-1, 256 s.
- [19] CHRÁSKA, Miroslav: *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing 2007, ISBN 978-80-247-1369-4, 265 s.
- [20] HUDECOVÁ, Anna; BELKOVÁ Vlasta. *Náhradní rodinná starostlivost – problémy a perspektivy*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, Universita Mateja Bela, 2008, ISBN 978-80-90883-615-3, 182 s.
- [21] HELUS, Zdeněk. *Vyznat se v dětech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1987, ISBN nevedeno, 211 s.
- [22] KRAUS, Blahoslav; SÝKORA, Petr. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS Brno 2009, 63s.
- [23] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál 2008, ISBN 978-80-7367-383-3, 216 s.
- [24] KRAUS, Blahoslav; POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk, prostředí, výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido 2001, ISBN 80-7315-004-2, 199 s.
- [25] LACA, Slavomír. *Sociální pedagogika*. Brno: IMS Brno 2011, ISBN 978-80-87182-19-2, 211 s.
- [26] LANGMEIER, Josef; MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1963, ISBN nevedeno, 287 s.
- [27] MAŘÍKOVÁ, Hana a kol. *Proměny současné české rodiny*. Praha:Sociologické nakladatelství 2000, ISBN 80-85850-93-1, 170 s.
- [28] MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál 1994, ISBN 80-7178-006-5, 112 s.
- [29] MATĚJČEK, Zdeněk. a kol. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. Praha: Psychiatrické centrum 1997, ISBN 80-85121-89-1, 70 s.

- [30] MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: AVICENUM 1986, ISBN neuvedeno, 336 s.
- [31] MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. Univerzita Karlova Praha“ Karolinum, 2005, ISBN 80-246-1056-6, 445 s.
- [32] MATĚJČEK, Zdeněk; DYTRYCH, Zbyněk. *Nevlastní rodiče, nevlastní děti*. Praha: GRADA Publishing 1999, ISBN 80-7169-897-0, 143 s.
- [33] MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství 1997, ISBN 80-85850-24-9, 144 s.
- [34] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*, Praha: Portál 2003, ISBN 80-7178-549-0, 288 s.
- [35] MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok 1990, ISBN 80-7029-018-8, s.184
- [36] NOSÁL, Igor. *Obrazy dětství v dnešní české společnosti*. Brno: Barrister&Principal 2004, ISBN 80-86598-80-2, 206 s.
- [37] NOVOTNÁ, Věra; PRŮŠOVÁ, Lenka. *K vybraným otázkám osvojování dětí*. Praha: LINDE 2004, ISBN 80-86131-56-4, 159 s.
- [38] PLAŇAVA, Ivo.: *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk 2000, ISBN 80-7239-039-2, 296 s.
- [39] RADVANOVÁ, Senta; KOLUCHOVÁ, Jarmila; DUNOVSKÝ, Jiří. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1980, 132 s.
- [40] SHEEHY, Noel. *Encyklopedie nejvýznamnějších psychologů*. Brno: Barrister&Principál 2005, ISBN 80-86598-82-9, 240 s.
- [41] SATIROVÁ, Virginie. *Kniha o rodině*. Praha: Práh 2006, ISBN 80-7252-150-0, 360 s.
- [42] SCHMIDT, Marie-Luise. *Jako stromy bez kořenů*. Vimperk: Tina 1995, ISBN 80-85618-34-6, 234 s.
- [43] SCHOOLEROVÁ, Jayne. *Adopce – vztah založený na slibu*. Praha: Návrat domů 2002, ISBN 80-7255-066-7, 217 s.
- [44] STŘELEČEK, Stanislav. *Úvod do teorie rodinné výchovy*. Brno: rektorát UJEP 1982, ISBN neuvedeno, 142 s.

- [45] STŘELEČ, Stanislav a kol. *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: FORTUNA 1992, ISBN 80-85298-84-8, 160 s.
- [46] ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí 2007, ISBN 978-80-86991-27-6, 36 s.
- [47] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum 1996, ISBN 80-7184-317-2, 353 s.
- [48] VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál 1998, ISBN 80-7178-269-6, 384 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- [49] Adopce.com. *Co přináší novela zákona o sociálně-právní ochraně č. 359/1999 Sb. od 1. ledna 2013* [online]. Středisko náhradní péče 2012, © 2010 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/novela-zakona/>
- [50] BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Průvodce náhradní rodinnou péčí* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2009 [cit. 2012-09-22]. Dostupné z http://nahradnirodina.cz/files/File/pruvodce_NRP_2010.pdf
- [51] BUBLEOVÁ, Věduna, KOVAŘÍK, Jiří a kol. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a neintegrace rodiny* [online]. listopad 2002, Praha: Středisko náhradní rodinné péče VÚPSV, s. 27-29, [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://vzd.cz/sites/default/files/Mezinar_srov_pestoun_pece.pdf
- [52] BUBLEOVÁ, Věduna, KOVAŘÍK, Jiří. *„Prohlášení neziskových organizací ke stavu systému náhradní péče a péče o dítě a rodinu* .Časopis náhradní rodinná péče [online]. únor 2003 [cit. 2012/09/25]. Dostupné z: <http://www.vzd.cz/prohlaseni-neziskovych-organizaci-ke-stavu-systemu-nahradni-pece-pece-o-dite-rodinu>
- [53] BRUTHANSOVÁ, Daniela a kol. *Zdravotně sociální služby v kojeneckých ústavech a dětských domovech pro děti do tří let věku* [online]. 2005 Praha: VÚPSV, s. 71 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_177.pdf
- [54] Český statistický úřad. *Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy* [online]. Praha: © Český statistický úřad, 2012 [cit. 2012-11-16]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/30003A6193/\\$File/0001112327.xl](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/30003A6193/$File/0001112327.xl)

[55] Český statistický úřad. [online]. Praha © [Český statistický úřad, 2012](#) , [cit. 2012-10-02]. Dostupné z:

[http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/30003A6193/\\$File/0001112327.xls](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/30003A6193/$File/0001112327.xls)

[56] Čí je dítě. *Novela zákona o ústavní výchově je ve vládě* [online]. Čí je dítě - aktuality Praha 2012 [cit. 2013-02-17] Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=aktuality/ostatni/34-novela-zakona-o-ustavni-v.html>

[57] Department for education. *Families - Children and young people* [online]. 2012 [cit. 2012-09-06]. Dostupné z: <http://www.education.gov.uk/childrenandyoungpeople/families>

[58] DECKÁ, Jana. *Pěstouni mají právo na služby – náhradní péče na Slovensku a její srovnání s Českou republikou s důrazem na náhradní rodinnou péči* [online]. Občanské sdružení Rozum a Cit © 2010 [cit. 2012-08-15]. Dostupné z: <http://pestounskapece.cz/slovensko.php>

[59] DVOŘÁK, Jakub. *Systém náhradní výchovy* [online]. V zájmu dítěte, Praha: 2007 [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: http://vzd.cz/sites/default/files/System_nahradni_vychovy.pdf

[60] Foster Care Associatess. *Why do Children need Foster Care?* [online]. Core Assets Fostering 2012 [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://www.thefca.co.uk/fostering-information/why-do-children-need-foster-care>

[61] Foster Care Associatess. *Different types of foster care placement* [online]. Core Assets Fostering 2012 [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://www.thefca.co.uk/become-a-foster-carer/different-types-of-foster-care-placement>

[62] Fond ohrožených dětí. *Klokánek – rodinná alternativa rodinné péče* [online]. Praha [cit. 2012-09-01] Dostupné z: <http://www.fod.cz/>

[63] Fond ohrožených dětí. *Statistiky Klokánků* [online]. Praha [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/stranky/klokanku/statisklk.htm>

[64] JUHÁSOVÁ, Lucia. *Súčasný stav profesionalnej rodiny na Slovensku*, s. 389-390, [online]. 5. medzinarodna konferenci doktorandov oborov Psychologia a Sociálna práca [cit. 2012-08-15]. Dostupné z:

http://www.kpsv.fsvaz.ukf.sk/PhD%20konf%202010/SUBORY/PDF/49_Juhasova.pdf>

- [65] MACELA, Miloslav. *Individuální projekt OP LZZ. Systémová podpora procesů transformace systému péče o rodiny a děti* [online]. Olomouc 2012 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: <http://www.kr-olomoucky.cz/clanky/aktuality/1388/prezentace-phdr-miloslav-macela.pdf>
- [66] MACELA, Miloslav. *Co řeší novela, na kterou všichni čekali?* Edice Otvíráme č.4/2012 [online]. Praha 2012, s. 9 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: http://www.adoptce.com/files/adoptce/16_01_2013_otvirame_1_2012_4.pdf
- [67] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. Praha 2012 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14495/Novela_prezentace_pestouni_-_leden.pdf
- [68] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní akční plán* [online]. Praha: MPSV 2009 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf>
- [69] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Pěstounská péče na přechodnou dobu* [online]. © MPSV 2009 [cit. 2012-10-25]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7296/Pestounska_pece_na_prechodnou_dobu.pdf
- [70] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Sanace rodiny* [online]. MPSV 2008 [cit. 2012-09-22]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5587>
- [71] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí* [online]. MPSV 2011, ISBN 978-80-7421-049-5 [cit. 2013-01-25]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13613/rocenka_2011.pdf,
- [72] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Tisková zpráva MPSV: Poslanecká sněmovna přijala novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. Praha 2012, [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13504/tz_060912b.pdf
- [73] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Transformace a sjednocení systému péče o ohrožení dětí* [online]. Praha: MPSV 2009 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/9558/Transformace.pdf>,
- [74] NATAMA – občanské sdružení. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://natama.cz/>
- [75] *Nový občanský zákoník* [online]. Praha 2012 © [Ministerstvo spravedlnosti ČR](http://www.mpsv.cz/) [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>

- [76] Občanské sdružení DOM. *Poslání a cíle* [online]. Občanské sdružení DOM © 2009 [cit. 2012/10/03]. Dostupné z: <http://dom-os.cz/>
- [77] Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [online]. PSPČR 2012 [cit. 2012-10-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/knih/2010ps/stenprot/033schuz/s033092.htm>
- [78] Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. Sněmovní tisk č. 564/0 část č. 1/6. *Důvodová zpráva k novele zákona č. 359/1999 Sb, o sociálně právní ochraně dětí* [online]. Praha 2011 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z:
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=564&CT1=0>
- [79] PÖSLOVÁ, Blanka. *Pěstounská péče v Anglii*, In: SoftForum č.2/2010 [online]. 2013 [cit. 2012/09/06]. Dostupné z: http://www.soft-os.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=62%3Ablanka-poeslova-pstounska-pee-v-anglii&catid=12%3Aislo-22010&Itemid=15
- [80] Právo na dětství. *Akční plán k naplnění národní strategie ochrany práv dětí 2012-2015*. [online]. Praha: Čí je dítě [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: http://www.cijedite.cz/images/akcni_plan_text.pdf
- [81] SOBOTKOVÁ, Irena. *Reflexe současného dění v náhradní rodinné péči- k diskuzi o nových modelech pěstounské péče*. Svět žen a svět mužů. Polarita a vzájemné obohacování: sborník příspěvků z konference Psychologické dny [online]. Olomouc 2004, [cit. 2012/10/01]. Dostupné z: <http://cmps.ecn.cz/pd/2004/texty/pdf/sobotkovai-reflexe.pdf>
- [82] SPOLOČNOST ÚSMEV JAKO DAR – *Výročná správa 2011*, štatistiky s.7 [online]. © 1991 – 2013, Bratislava, [cit. 2012-09-11] Dostupné z: http://www.usmev.sk/images/docs/vyročne_spravy/vs_2011.pdf
- [83] Středisko náhradní péče. *Sociálně-právní ochrana dítěte v praxi* [online]. Středisko náhradní rodinné péče ©2009–2011 [cit. 2012-09-09]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/socialne_pravni_ochrana_ditete_v_praxi.html
- [84] Středisko náhradní péče. *Statistiky náhradní výchovy v ČR* [online]. Středisko náhradní rodinné péče ©2009–2011 [cit. 2012-09-09]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/statistiky_nahradni_vychovy_v_cr.html

- [85] ŠLESINGEROVÁ, Kateřina. *Péče o děti vyrůstající mimo vlastní rodinu v době, kdy odcházejí do samostatného života v Anglii* [online]. V zájmu dítěte: leden 2009 [cit. 2012-09-25]. Dostupné z: <http://www.vzd.cz/pece-o-deti-vyrustajici-mimo-vlastni-rodinu-v%C2%A0dobe-kdy-odchazeji-do-samostatneho-zivota-v-anglii>
- [86] UHLÍKOVÁ Petra. *Rodiče a rodina v životě dítěte. In: Služby pro rodinu a děti. Sborník příspěvků ze semináře konaného dne 16.8.2011* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí 2011 [cit. 2012-10-01]. ISBN 978-80-7421-041-9. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/13088/sbornik.pdf>
- [87] Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. *Profesionálne rodiny* [online]. Bratislava © ÚPSVaR [cit. 2012-09-11]. Dostupné z : http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/professionalne-rodiny.html?page_id=12846
- [88] ÚZIS ČR. *Činnost kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do 3 let a dalších zařízení pro děti do 3 let* [online]. Praha: ÚZIS ČR, Aktuální informace č.50/2012 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: www.uzis.cz/system/files/50_12.pdf
- [89] V zájmu dítěte. *V profesionálních rodinách budou už děti do šesti roků* [online] Bratislava: UPSVAR 2011 [cit. 2012-08-15]. Dostupné z: <http://www.vzd.cz/v-profesionalnych-rodinach-budu-uz-deti-do-siestich-rokov>
- [90] V zájmu dítěte. *Národní strategie ochrany práv dětí*. [online]. časopis náhradní rodinná péče 2/2003 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: http://vzd.cz/sites/default/files/Narodni%20strategie%20ochrany%20prav%20deti_c_usneseni_4.pdf
- [91] V zájmu dítěte. *Prohlášení neziskových organizací ke stavu systému náhradní péče a péče o dítě a rodinu* [online]. V zájmu dítěte 2012 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://www.vzd.cz/prohlaseni-neziskovych-organizaci-ke-stavu-systemu-nahradni-pece-pece-o-dite-rodinu>
- [92] VRTBOVSKÁ, Petra. *Moderní pojetí pěstounské péče (profesionální PP)* [online]. Natama, občanské sdružení, [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://natama.cz/?sid=5>
- [93] VRTBOVSKÁ, Petra. *Sociální práce s dítětem a rodinou v obtížné situaci* [online]. Natama, občanské sdružení, [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://natama.cz/?sid=5>

[94] ZÁBRANSKÁ, Martina. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pohledem pracovnice OSPOD* [online]. Jak to vidí... Čí je dítě © 2011, [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/jak-to-vidi/jak-to-vidi....html&comment=33>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

NAP	Národní akční plán
NRP	Náhradní rodinná péče
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PPP	Profesionální pěstounská péče
ZOR	Zákon o rodině

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Celkový počet respondentů dle pohlaví	75
Obr. 2. Věk respondentů	76
Obr. 3. Vzdělání respondentů	77
Obr. 4. Postoj respondentů k náhradní rodinné péči.....	78
Obr. 5. Sledovanost schvalování novely zákona	79
Obr. 6. Jaká forma náhradní péče je pro dítě vhodnější	80
Obr. 7. Je rozdíl mezi pěstounskou a profesionální pěstounskou péčí?	81
Obr. 8. Co je profesionální pěstounská péče	84
Obr. 9. Bude dostatek profesionálních pěstounů?	85
Obr. 10. Budou lidé vykonávat profi pěstounství z finančních důvodů?	86
Obr. 11. Je 72 hodinová příprava pěstounů dostačující?	87
Obr. 12. Souhlas se zrušením ústavního zařízení pro děti do 3 let.....	89
Obr. 13. Nesouhlas se zrušením ústavního zařízení pro děti do 3 let.....	90
Obr. 14. Je přechod dítěte od profesionálních pěstounů méně traumatizující než z ústavu?	91

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Celkový počet respondentů dle pohlaví.....	75
Tab. 2 Věk respondentů	76
Tab. 3 Nejvyšší dosažené vzdělání respondenta.....	77
Tab. 4 Postoj respondentů k náhradní rodinné péči.....	78
Tab. 5 Sledovanost schvalování novely zákona	79
Tab. 6 Jaká forma náhradní péče je pro dítě vhodnější	80
Tab. 7 Je rozdíl mezi pěstounskou a profesionální pěstounskou péčí?	81
Tab. 8 Co je profesionální pěstounská péče	83
Tab. 9 Bude dostatek profesionálních pěstounů?	85
Tab. 10 Budou lidé vykonávat profi-pěstounství z finančních důvodů?	86
Tab. 11 Je 72 hodinová příprava pěstounů dostačující?	87
Tab. 12 Souhlas a nesouhlas s uzavřením zařízení.....	88
Tab. 13 Souhlas s uzavřením ústavních zařízení pro děti do 3 let.....	88
Tab. 14 Nesouhlas se zrušením ústavních zařízení pro děti do 3 let	90
Tab. 15 Je méně traumatizující přechod od profi-pěstounů než z ústavu?.....	91

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA PI : DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Jmenuji se ing. Ivana Kejíková a jsem studentkou Vysoké školy Tomáše Bati ve Zlíně, IMS Brno, oboru Sociální pedagogika. Tématem mé diplomové práce je: „Formy náhradní rodinné a ústavní péče.“ Tento dotazník je anonymní a Vámi poskytnuté údaje budou sloužit jen pro potřebu zpracování diplomové práce a nebudou poskytnuty třetí osobě. Vaši odpověď, prosím, zakroužkujte. Cílem dotazníku je zjistit, informovanost veřejnosti o profesionální pěstounské péči. Za vyplnění dotazníku Vám předem děkuji.

1. Pohlaví muž žena

2. Věk a) věk do 30-ti let
 b) věk 31 – 55let
 c) věk 56 let a více

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

- a) základní
- b) vyučen
- c) středoškolské
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

4. Jaký je Váš osobní postoj k náhradní rodinné péči

- a) pozitivní
- b) negativní
- c) neutrální

5. V loňském roce byla schválena novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Sledoval/a jste dění kolem schvalování této novely?

- a) ano
- b) ne
- d) jen sporadicky

6. Je pro dítě vhodnější:

- a) náhradní rodinná péče
- b) ústavní péče

7. V novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí je uzákoněna pěstounská péče na přechodnou dobu (profesionální pěstounská péče). Myslíte si, že je rozdíl mezi profesionální pěstounskou péčí a pěstounskou péčí?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

8. Napište, co si představujete pod pojmem profesionální pěstounská péče?

9. Na základě novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí budou ohrožené děti přednostně umísťovány do pěstounské péče na přechodnou dobu (k profesionálním pěstounům). Pěstouni na přechodnou dobu budou vykonávat pěstounství jako své zaměstnání. Myslíte si, že bude dostatek takových pěstounů?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

10. Plat pěstouna na přechodnou dobu činí minimálně 20 000,-Kč (a to v případě, že zrovna nemá žádné dítě v péči). Myslíte si, že někteří „profesionální pěstouni“ (pěstouni na přechodnou dobu) budou, vzhledem k vysoké nezaměstnanosti, tuto péči vykonávat i z důvodu získání finančních prostředků?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

11. Profesionální pěstouni jsou povinni na základě novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí absolvovat přípravu v rozsahu 72 hodin. Domníváte se, že toto vzdělání bude dostačující k odborné péči o odmítnuté a postižené děti (zvláště o děti do 3 let)?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím
- d) záleží na zkušenostech a osobě pěstouna

12. Kojenecké ústavy byly od r. 2011 nahrazeny Dětskými centry a Dětskými domovy pro děti do 3 let. Od r. 2014 se předpokládá, že tato zařízení budou zrušena a všechny děti do 3 let budou umístěny do pěstounské péče na přechodnou dobu. Napište, jaký je Váš názor na zrušení těchto zařízení?

13. Dítě po uplynutí určité doby (maximálně po 1 roce) bude z rodiny profesionálních pěstounů předáno „cílové“ rodině. Myslíte si, že tento postup je pro dítě méně traumatizující, než když bylo do nové rodiny předáno z ústavního zařízení?

a) ano

b) ne

c) nevím